

6 Ansvar för finansiering

Varje kommun ansvarar för att erbjuda ungdomarna i kommunen gymnasieutbildning eller gymnasiesärskoleutbildning¹. Med detta ansvar följer ett finansiellt ansvar. För den riksrekryterande utbildningen vid RgRh, RGD/RGH och Rgsär D/H är dock det finansiella ansvaret delat mellan staten och kommunerna. Sammantaget svarar staten i dag för merparten av kostnaden.

Utredningen ska föreslå hur det finansiella ansvaret ska fördelas mellan staten och skolhuvudmännen samt hur verksamheten ska finansieras. Utgångspunkten ska vara att statens ersättning bara ska täcka merkostnader till följd av att eleven går på en riksrekryterande utbildning för elever med funktionsnedsättning.

6.1 Dagens kostnader och finansiering

Kostnaderna för de riksrekryterande gymnasiala utbildningarna är omfattande. Sammantaget handlar det om drygt 430 miljoner kronor för utbildning, boende, omvårdnad i boendet, habilitering och resor. Eftersom det gäller få elever är kostnaden per elev stor. Det sätt på vilket ansvaret för finansieringen är fördelat mellan olika huvudmän och olika myndigheter är komplicerat och varierar mellan olika målgrupper på ett sätt som är svårt att motivera. Här ges en översikt av dagens kostnader och finansiering. För en mer detaljerad redovisning verksamhet för verksamhet och över tid hänvisas till bilaga 4.

---

¹ 15 kap. 30 § och 18 kap. 27 § skollagen (2010:800).

Kostnader

Kostnaderna för den riksrekryterande gymnasiala verksamheten fördelas på kostnader för utbildning, för boende och i vissa fall omvårdnad i boendet samt för resor. Dessutom finns vid RgRh kostnader för habilitering. Av tabell 6.1 framgår att utbildningskostnaderna är höga vid samtliga utbildningar. Uppgifterna kan jämföras med att år 2010 var den genomsnittliga kostnaden cirka 96 000 kronor för en elev i gymnasieskolan och 293 000 kronor för en elev i gymnasiesärskolan. Hänsyn bör dock tas till att Rgsär D/H i dag endast erbjuder utbildning på det individuella programmet. Kostnaderna på detta är högre än för gymnasiesärskolan i genomsnitt. Kostnaden per elev vid Rgsär D/H är därför inte dramatiskt högre än för motsvarande utbildning i annan gymnasiesärskola.

Tabell 6.1 Kostnader vid RgRh, RGD/RGH samt Rgsär D/H läsåret 2010/11 (2009/10)¹, kronor per elev

	RgRh	RGD/RGH	Rgsär D/H
Utbildning	574 000	328 000	469 000
Habilitering	243 000	–	–
Elevboende	954 000	141 000	518 000
Hemresor ²	39 000	19 000	71 000
Genomsnittlig total kostnad per elev			
– utan boende och hemresor	817 000	328 000	469 000
– med boende och hemresor	1 810 000	488 000	1 058 000

Källa: Vårdkommuner och andra huvudmän, överenskommelser mellan staten och respektive huvudmän, CSN. Utredningens bearbetning.

1) Uppgifter för RGD/RGH utbildning och boende samt Rgsär D/H utbildning och boende avser läsåret 2009/10.

2) Här ingår inte dagliga resor på studieorten. För RgRh och RGD/RGH avser uppgifterna hemresor finansierade med de s.k. Rg-bidraget från CSN. För Rgsär D/H ingår kostnader för ledsagande personal.

De riktigt tunga kostnaderna uppstår för elever i elevboende med omvårdnad i boendet, dvs. för boende elever vid RgRh och Rgsär D/H. Till dessa elevers boendekostnader ska också läggas kostnaderna för deras eller deras anhörigas resor mellan hemorten och studieorten.

Dessutom förekommer kostnader för elevernas resor på studieorten. Det gäller både för elever som bor hemma och för elever

som bor i elevboendena. För RgRh handlar det om i genomsnitt cirka 4 000 kronor per elev och år finansierat med det s.k. Rg-bidraget² från CSN. Till det har orterna vissa ytterligare kostnader för dagliga resor, exempelvis resor som företas inom utbildningen. Kostnaden för dagliga resor för de tillfälligt boende eleverna vid RGD/RGH där hemkommunen står för resorna är 2 250 kronor per år, dvs. kostnaden för ett busskort. I genomsnitt motsvarar detta cirka 1 200 kronor per år för tillfälligt boende elever. Samtliga elever från Örebro kommun får för närvarande busskort. Kostnaden för de dagliga resorna för elever vid Rgsär D/H går inte att särredovisa. Den ingår i ett totalt belopp på cirka en halv miljon kronor för transporter som sker med verksamhetens egna bilar. Summan täcker både dagliga transporter för ett flertal av skolans fyrtiotal elever och exempelvis transporter till och från Arlanda i samband med hemresor för vissa av eleverna som bor i elevboendet.

Finansiering

Ansvar för att finansiera kostnaderna för elever vid den rikskrekryterande gymnasiala utbildningen är delat mellan elevernas hemkommuner, landsting, staten och i vissa fall eleven eller elevens vårdnadshavare. Staten står för en stor andel av finansieringen. Dock finns stora skillnader i hur stor andel staten svarar för mellan de olika verksamheterna RgRh, RGD/RGH respektive Rgsär D/H (se tabell 6.2).

Tabell 6.2 Statens andel av finansieringen, läsåret 2010/11 (2009/10)¹

	Utbildning	Habilitering	Elevboende	Hemresor ²
RgRh	55 %	67 %	66 %	100 %
RGD/RGH	75 %	–	85 %	100 %
Rgsär D/H	56 %	–	58 %	67 %

Källa: Vårdkommuner och andra huvudmän, överenskommelser mellan staten och respektive huvudmän, CSN. Utredningens bearbetning.

Kommentar: I de fall annan finansiering i de underliggande tabellerna delvis består av överskott från tidigare år har dessa räknats med som statlig finansiering.

1) Uppgifter för RGD/RGH utbildning och boende samt Rgsär D/H utbildning och boende avser läsåret 2009/10.

2) Här ingår inte dagliga resor på studieorten.

² Förordning (1995:667) om bidrag till vissa funktionshindrade elever i gymnasieskolan.

Med ett undantag svarar elevernas hemkommuner, eller hemlandsting vad avser habilitering, för den absoluta merparten av den finansiering staten inte står för³. Undantaget gäller de elevavgifter som tas ut för kost och logi vid Rgsär D/H. Om inte elevens hemkommun finansierar dessa kostnader är det ett ansvar för eleven eller elevens vårdnadshavare att göra detta (se vidare nedan).

Finansieringen av utbildningen vid RgRh, RGD/RGH och Rgsär D/H avviker från principen om hemkommunens finansiella ansvar genom att merparten av kostnaderna i dag finansieras genom statsbidrag. Genom interkommunal ersättning svarar elevernas hemkommuner för i princip elevens programkostnad, eventuell elevassistent samt i vissa fall en extra ersättning⁴ på 4 000 kronor per termin. Detta resulterar i att staten svarar för 75 procent av kostnaderna för RGD/RGH och cirka 55 procent för RgRh respektive Rgsär D/H. Att staten svarar för en så stor andel av kostnaderna vid RGD/RGH beror åtminstone delvis på att Örebro kommun inte betalar för samtliga elever som studerar vid RGD/RGH och är skrivna i kommunen (se vidare nedan).

De statliga verksamhetsbidragen för utbildningskostnader betalas av Skolverket för såväl RgRh, RGD/RGH som Rgsär D/H. Statsbidrag för boende och omvårdnad i boendet och habilitering betalas för elever vid RgRh av Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM). De av elevernas avgifter för kost och logi som inte ersätts av hemkommunen ersätts med det s.k. Rg-bidraget från CSN. För boendet vid RGD/RGH ersätter Rg-bidraget samtliga kostnader som inte elevens hemkommun står för. Boende och resor för elever vid Rgsär D/H finansieras med det statliga verksamhetsbidraget som betalas ut av Skolverket.

6.2 Förslag till en mer likvärdig finansiering

Utredningen kan inte se att det finns några motiv för de stora skillnaderna i hur kostnaderna vid RgRh, RGD/RGH och Rgsär D/H finansieras. Det finns anledning att eftersträva en mer likvärdig fördelning av ansvaret mellan stat och kommun/landsting för såväl utbildning, boende som elevernas hemresor. Det finns också

---

³ Viss övrig finansiering förekommer, t.ex. från andra nordiska länder.

⁴ Enligt förordningen om extra ersättning för vissa handikappade elever vid studier i gymnasieskolan (SKOLFS 1992:44) får extra interkommunal ersättning med 4 000 kronor per termin tas ut för elever vid RgRh och RGD/RGH.

anledning att minimera antalet statliga aktörer på området och tydliggöra deras roller.

Utredningen har analyserat kostnadernas fördelning utifrån direktivens utgångspunkt att statens ersättning bara ska täcka merkostnader till följd av att eleven går på en riksrekryterande utbildning för elever med funktionsnedsättning. För elevens hemkommun respektive hemlandsting ska således det finansiella ansvaret så långt möjligt vara oberoende av om eleven studerar hemma eller väljer en riksrekryterande utbildning. Utredningen har också eftersträvat ett mer schabloniserat system.

Generellt bör modellerna för finansiering av utbildning, habilitering, elevboende och resor vara så tydliga, enhetliga och enkla som möjligt. Eventuella skillnader i finansieringsmodell mellan RgRh, RgT och RgsärT ska kunna motiveras. Det är emellertid inte möjligt att schablonisera samtliga ersättningsstorlekar. För det skiljer sig olika elevers behov alltför mycket. Om elevernas hemkommuner ska ta ett större finansiellt ansvar än i dag, vilket direktiven utgår från, kommer dessa knappast vilja svara för andra kommuners eller landstings kostnader.

Att som i dag i bestämmelser eller avtal ta utgångspunkt i att staten ska svara för viss andel av kostnaderna är inte heller lämpligt. Sådana konstruktioner blir lätt kostnadsdrivande.

6.2.1 Utbildningen

Utredningens förslag: Modellen för och bestämmelserna om finansiering av utbildningen vid RgRh, RgT och RgsärT ska vara så enhetliga som möjligt. Huvudprincipen ska vara att elevernas hemkommuner ska finansiera utbildningen vid RgRh, RgT och Rgsär. Det ska framgå av skollagen att elevens hemkommun ska betala interkommunal ersättning för kostnader för utbildningen till den kommun som enligt avtal med staten svarar för verksamheten. Där ska också framgå att regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om sådana ersättningar.

Som en konsekvens av utredningens förslag ska bestämmelsen om extra ersättning på 4 000 kronor per termin för vissa elever med funktionsnedsättning vid studier i gymnasieskolan tas bort.

Utredningens bedömning: Staten och anordnande kommun bör kunna avtala om vissa begränsade undantag från huvudprincipen om kommunernas ansvar. Anordnande kommun bör till exempel kunna kompenseras i de fall det uppstår påtagliga extra kostnader på grund av att antalet elever från kommunen överstiger vad som är statistiskt förväntat. Dessutom bör även fortsatt kunna utgå ett särskilt statligt bidrag för elever med dövblindhet vid RgT. Vissa overheadkostnader till följd av att det handlar om riksrekryterande utbildningar bör också kunna ersättas av staten.

Varje kommun ansvarar för att ungdomarna i kommunen erbjuds gymnasieutbildning av god kvalitet⁵. Varje kommun har också ansvar för att gymnasiesärskoleutbildning kommer till stånd för elever som har rätt till gymnasiesärskola⁶. Med detta ansvar följer också ett ansvar att finansiera utbildningen. För det fall en elev väljer utbildning i en annan kommun finns bestämmelser om interkommunal ersättning⁷. Bestämmelserna för gymnasieskolan skiljer sig bland annat beroende på om en elev tagits emot i första hand eller i andra hand i gymnasieskolan samt till vilken typ av program eleven tagits emot. Utgångspunkten är dock att det är elevens hemkommun som ska svara för elevens utbildningskostnader. Det gäller även om en elev sökt sig till en fristående skola.

Hemkommunen bör stå för utbildningskostnaderna

Enligt utredningens uppfattning bör principen vara att hemkommunen ska finansiera utbildningskostnaderna vid de riksrekryterande utbildningarna. Det är få av dessa utbildningskostnader som inte skulle ha uppstått om eleven valt att få sin utbildning i hemkommunens skola, i en annan kommuns skola eller i en fristående skola. Kostnaderna för utbildningen består i huvudsak av kostnader för undervisande personal, läromedel m.m., elevassistans, lokaler, måltider och vissa övriga kostnader.

En elev med en svår funktionsnedsättning föranleder i de allra flesta fall högre kostnader för elevens hemkommun än vad som

⁵ 15 kap. 30 § skollagen (2010:800).

⁶ 18 kap. 27 § skollagen (2010:800).

⁷ 16 kap. 50–51 §§, 17 kap. 22–27 §§, 19 kap. 43–44§ skollagen (2010:800).

gäller för övriga elever. För en elev med ett svårt rörelsehinder kan behövas fysiska anpassningar av lokaler, omfattande elevassistans och specialpedagogiskt stöd utöver den lärarresurs som generellt ingår i programvalet. En elev med en grav hörselskada kan behöva anpassade lokaler, mindre undervisningsgrupp, tekniskt stöd och specialpedagogiska anpassningar. Detta är inte något som särskiljer den rikstrekruterande utbildningen från annan gymnasial utbildning. Tvärtom kan kostnaderna för utbildningen bli lägre vid en rikstrekruterande utbildning till följd av att investeringar i lokaler redan är gjorda och att extra personalresurser fördelas på fler elever.

De genomsnittliga kostnaderna för utbildningen vid de rikstrekruterande utbildningarna – 574 000 kronor per elev vid RgRh läsåret 2010/11 samt 328 000 kronor per elev vid RGD/RGH och 469 000 kronor per elev vid Rgsär D/H läsåret 2009/10 – utgör inte heller nivåer som avviker från vad en elev med funktionsnedsättning kan kosta i hemkommunens eller annan huvudmans skola. Som exempel kan nämnas att hemkommunerna för de externa eleverna vid den regionala Rh-anpassade utbildningen i Linköping betalar närmare en halv miljon kronor för utbildningen för sina elever samt till det ersättning för andel av lokalkostnaderna. (Det bör observeras att dessa belopp avser endast utbildningskostnaderna. Till detta betalar hemkommunerna elevernas dagliga resor till och från skolan.) Ett annat exempel gäller gymnasiesärskolan vars genomsnittliga kostnad i riket var närmare 300 000 kronor för 2010, finansierad av elevernas hemkommuner. För utbildning på individuellt program i gymnasiesärskolan (yrkesträning eller verksamhetsträning) är kostnaden än högre och mer jämförbar med kostnaderna vid Rgsär D/H. De stora merkostnaderna för RgRh, RgT och Rgsär handlar således inte om kostnader för utbildningen utan i stället om kostnader för boende och hemresor, vilket utredningen återkommer till i det följande.

Utredningen föreslår mot denna bakgrund att huvudprincipen ska vara att elevernas hemkommuner ska ersätta anordnande kommun för en elevs utbildningskostnader vid RgRh, RgT respektive Rgsär. Det skulle kunna hävdas att staten åtminstone ska stå för ett bidrag motsvarande det bidrag som betalas ut från den så kallade SIS-anlaget⁸ till så kallade regionala undervisningsgrupper. Mot det talar dock att bidraget för regionala undervisningsgrupper sna-

---

⁸ Förordning (1991:931) om statsbidrag till särskilda insatser på skolområdet.

rast är att se som ett stimulansbidrag, vilket knappast behövs för en riksrekryterande verksamhet som vilar på en rättighetslagstiftning.

Kompensation för elever folkbokförda i värdkommunen

Det kan dock finnas anledning att kompensera anordnande kommuner om de får omotiverat höga kostnader på grund av att en oproportionerligt hög andel elever som tillhör utbildningens målgrupp bor i kommunen, om detta bedöms vara en konsekvens av att den riksrekryterande utbildningen är förlagd till orten.

Tydligast är detta för Örebro kommun. Den 15 oktober 2011 var 80 elever inskrivna vid RGD/RGH folkbokförda i kommunen. I förhållande till Örebro kommuns storlek var enligt utredningens beräkningar ett statistiskt förväntat antal fem elever. Bakgrunden till att så många elever är folkbokförda i Örebro kommun är att många familjer som har barn med dövhet eller hörselskada flyttar till Örebro kommun redan tidigt, för att eleven ska kunna gå på den statliga specialskolan Birgittaskolan och sedan få sin gymnasieutbildning vid RGD/RGH. Andra elever skriver sig i Örebro i slutet av tiden vid RGD/RGH.

Av det avtal⁹ som slöts mellan staten och Örebro kommun 2001 angående verksamheten vid RGD/RGH framgår att finansieringen av utbildningen ska ske genom förhöjd interkommunal ersättning samt statligt verksamhetsstöd¹⁰. Det finns inte några särskilda villkor för Örebro kommun vad gäller finansieringen av egna elever vid RGD/RGH. I anslutning till avtalets bestämmelse om dimensioneringen av utbildningen finns emellertid en anmärkning om hur stort antal elever vid RGD/RGH som ska räknas som folkbokförda i kommunen¹¹.

Med stöd av denna anmärkning har kommunen över tid kompenserats för det oproportionerligt höga antalet elever vid RGD/RGH. Kommunen har i praktiken finansierat utbildningen för cirka tio elever av de cirka 85 elever som under 2007–2011 i

⁹ U2001/277/G, Godkännande av avtal mellan Örebro kommun om den gymnasiala utbildningen i Örebro för döva och hörselskadade samt dövblinda ungdomar (regeringsbeslut).

¹⁰ Det statliga verksamhetsstödet ska enligt 4 och 5 §§ (U2001/277/G) utgå med ett visst belopp per elev för de första 380 eleverna vid utbildningen, och ett lägre belopp per elev (60 procent av det för de första 380 eleverna) för elever upp till 450 elever.

¹¹ Som elev folkbokförd i Örebro kommun ska enligt 3 § (U2001/277/G) anses det antal som utgör 0,15 procent av antalet 16–19-åringar i kommunen den 31 december närmast föregående läsår.

genomsnitt varit folkbokförda i Örebro kommun och gått på RGD/RGH. På grund av att antalet elever har sjunkit så mycket inför innevarande läsår är situationen nu en annan och kommunen svarar för programkostnaderna för i stort sett samtliga sina folkbokförda elever.

Enligt utredningens uppfattning är avtalet mellan staten och Örebro kommun synnerligen otydligt när det gäller finansieringen av elever folkbokförda i Örebro kommun och lämnar många tolkningsmöjligheter. Vi anser dock att en rimlig tolkning är att kommunen ska kompenseras för kostnader för elever som överstiger statistiskt förväntat, men anser inte att staten då ska stå för kostnaden fullt ut, inklusive programkostnaderna. Det kommunala utjämningsystemet kompenserar för barn- och ungdomar i skolåldern. En riksgymnasieverksamhet innebär vidare inte bara kostnader utan också arbetstillfällen för kommunen.

Om elevernas hemkommuner i framtiden i princip ska stå för hela utbildningskostnaden blir situationen en annan. Kostnaderna för en elev vid RgT kommer vara väsentligt högre än för andra elever i kommunens gymnasieskola. Det innebär att det kommer att finnas ett större behov av att kompensera Örebro kommun för kostnader med anledning av den höga andelen elever skrivna i kommunen vid RgT än i dag.

Avtalet¹² för Rgsär D/H innehåller inga uppgifter om statistiskt förväntat antal elever för Örebro kommun. I likhet med för RGD/RGH framgår att verksamheten ska finansieras med statligt verksamhetsbidrag och interkommunal ersättning. Inga särskilda villkor för finansieringen framgår för Örebro kommun. Kostnaderna för utbildningen vid Rgsär D/H är med knappt 470 000 inte heller särskilt hög om man jämför med utbildning på individuellt program i gymnasiesärskolan generellt. Som jämförelse kan nämnas att den interkommunala ersättningen för en elev på gymnasiesärskolans individuella program vid Höghammarskolan i Bollnäs, som tar emot många elever från andra kommuner, är närmare 360 000 kronor, inklusive grundläggande elevassistans¹³.

---

¹² U1998/4354/G, Godkännande av avtal mellan staten och Örebro kommun om utbildning inom Örebro kommuns gymnasiesärskola för döva/hörselskadade utvecklingsstörda elever från hela landet (regeringsbeslut).

¹³ För en elev med omfattande behov av assistans utgår liksom vid Rgsär D/H en extra individuell ersättning.

Läsåret 2009/10 var åtta elever folkbokförda i Örebro inskrivna vid Rgsär D/H, varav två fick sin utbildning vid Mo Gård¹⁴. Det förväntade antalet från Örebro kommun var enligt utredningens beräkningar samma år en elev. Om utredningens förslag att utbildningen vid Rgsär ska bli en rättighet kan det vara rimligt att Örebro kommun kompenseras för vissa kostnader på grund av att elever och deras familjer söker sig till kommunen. Det är emellertid inte lika självklart vad som ska vara utgångspunkten för kompensationen. Det bör enligt utredningens uppfattning i första hand vara de extra kostnader som är en följd av att eleverna utöver utvecklingsstörning också har en dövhet, hörselskada, språkstörning eller dövblindhet, dvs. skälet till att de tas emot vid den riksrekryterande utbildningen. Det kan dessutom finnas skäl att även ta hänsyn till om det uppstår en kraftig överrepresentation av elever i gymnasiesärskolan.

För den Rh-anpassade riksrekryterande gymnasieutbildningen (RgRh) finns i dag inga avtal avseende utbildningen och inte heller några särskilda ekonomiska villkor för anordnande kommuner. Det skulle slå olika för de olika orterna med RgRh om hemkommunen som i vårt förslag ska stå för hela utbildningskostnaden. Kristianstad och framför allt Umeå hade läsåret 2010/11 ett högre antal elever vid den Rh-anpassade utbildningen än statistiskt förväntat. De skulle således drabbas av extra kostnader till följd av att de är värdkommuner för den riksrekryterande utbildningen om kommunerna.

Sammantaget anser utredningen att det är rimligt att de anordnande kommunerna kompenseras i de fall det uppstår påtagliga extra kostnader på grund av att antalet elever från den anordnande kommunen överstiger vad som är statistiskt förväntat¹⁵. Utredningen menar dock att samtliga anordnande kommuner bör svara för programkostnaden för samtliga sina elever. Exakt hur stor kompensationen ska vara är en fråga för SPSM och de anordnande kommunerna att avtala om.

---

¹⁴ Örebro kommun har tidigare placerat elever med särskilt omfattande behov av anpassning på Mo gård i Finspång, en verksamhet med anpassad utbildning och boende. Eleverna skrevs in vid och finansierades via Rgsär D/H. Numera har Mo Gård tillstånd att bedriva fristående gymnasiesärskola, varför behovet av att vara inskriven vid Rgsär D/H nu har upphört. Enligt uppgift ska den enda återstående eleven, som skrevs in innan Mo Gård fick sitt tillstånd, nu skrivas ut från Rgsär D/H.

¹⁵ En modell för att uppskatta vad som är statistiskt förväntat är att utgå från hur stor andel av samtliga ungdomar i riket i åldersgruppen 16–19 år som studerar och är folkbokförda i kommunen och multiplicera detta med det totala antalet elever vid RgRh, RgT respektive RgsärT. För närvarande är multiplikatorn 0,044 för Göteborg, 0,008 för Kristianstad, 0,069 för Stockholm, 0,012 för Umeå samt 0,014 för Örebro.

En gemensam finansieringsmodell

Regleringen av hur utbildningen vid RgRh, RGD/RGH respektive Rgsär D/H ska finansieras är otydlig med nuvarande bestämmelser och avtal. För den Rh-anpassade utbildningen och för utbildningen vid RGD/RGH framgår av gymnasieförordningen att den anordnande kommunen har rätt till ersättning från elevens hemkommun¹⁶. För RGD/RGH framgår dessutom genom avtal att verksamheten ska finansieras genom förhöjd interkommunal ersättning och statligt verksamhetsstöd¹⁷. Något sådant avtal finns inte för RgRh. Statens bidrag framgår dock av Skolverkets regleringsbrev. För Rgsär D/H saknas reglering, men finns ett avtal av vilket framgår att finansiering sker genom statligt verksamhetsbidrag och interkommunal ersättning¹⁸. Storleken på statens bidrag framgår även här av Skolverkets regleringsbrev.

Generellt regleras frågor om interkommunal ersättning för utbildning i gymnasieskolan respektive för gymnasiesärskolan i skollagen. Utredningen föreslår därför att det liksom för RgRh även för RgT och Rgsär ska framgå av skollagen att hemkommunen ska betala interkommunal ersättning för utbildningen till den kommun som enligt avtal med staten svarar för verksamheten. Där ska också framgå att regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om sådana ersättningar.

Den ersättning som hemkommunerna betalar i dag för utbildning vid de riksrekryterande utbildningarna omfattar programkostnaden för det program eleven valt samt utifrån elevens individuella behov eventuell kostnad för elevassistent. Utredningen ser ingen anledning att ändra principen bakom denna ordning, dvs. att finansieringen av utbildningskostnaderna utgår från programkostnaden och elevens individuella kostnader. Elevernas behov varierar för mycket för att det ska vara rimligt att schablonisera den interkommunala ersättningen för utbildningskostnaderna. Det är inte heller lämpligt att en kommun ska utjämna kostnader mellan andra kommuner.

Med utredningens förslag kommer dock ersättningen i framtiden utöver av programkostnad och ersättning för elevassistans (för Rgsär ersättning för eventuell elevassistans utöver grundbemanning) också bestå bland annat av ersättning för elevens behov av pedagogiskt stöd m.m. Även denna tillkommande ersätt-

---

¹⁶ 11 kap. 8 § och 10 kap. 10 § gymnasieförordningen (2010:2039).

¹⁷ 5 § (U2201/277/G).

¹⁸ 5 § (U1998/4354/G).

ning kommer att variera, bland annat beroende på om eleven går i stor grupp, med eller utan extra stöd, eller om eleven går i liten grupp med hög personaltäthet.

Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om sådana ersättningar. SPSM bör kunna ge riktlinjer till hur den interkommunala ersättningen ska fastställas.

Utredningen föreslår som en konsekvens av sina övriga förslag att bestämmelsen¹⁹ om extra ersättning för vissa elever med funktionsnedsättning vid studier i gymnasieskolan tas bort. Bestämmelsen används i dag endast av vissa berörda huvudmän och gäller inte för Rgsär. Dessutom har beloppet, 4 000 kronor per termin, inte ändrats sedan början av 1990-talet. Det framstår vidare som oklart vilka kostnader beloppet ska ersätta. Dessutom fyller den ingen funktion i kombination med bestämmelser som slår fast att hemkommunen ska svara för elevens kostnader.

Med dagens system är det den anordnande kommunen som debiterar elevernas hemkommuner den interkommunala ersättningen. Utredningen föreslår att detta är en modell som ska tillämpas även i framtiden.

6.2.2 Habiliteringen

Utredningens förslag: Kostnaderna för habilitering vid RgRh ska finansieras av elevens hemlandsting eller, i förekommande fall, hemkommun. Det ska därför framgå av skollagen att hemlandstinget eller, i förekommande fall, hemkommunen ska betala interkommunal ersättning till den huvudman som enligt avtal med staten svarar för habiliteringsverksamheten.

SPSM föreslås få meddela föreskrifter om ersättningar för habilitering.

Utredningens bedömning: Ersättningen från elevens hemlandsting ska anpassas till den faktiska kostnaden för elevens habilitering, men kunna fastställas utifrån schabloner i förslagsvis tre behovsnivåer.

¹⁹ Förordning om extra ersättning för vissa handikappade elever vid studier i gymnasieskola, SKOLFS 1992:44.

Finansieringen av habiliteringen berör endast den Rh-anpassade utbildningen (RgRh). Hemlandstinget eller, i förekommande fall, hemkommunen betalar i dag ersättning för kostnader för habilitering till den huvudman som enligt avtal med staten svarar för verksamheten²⁰. Ersättningen motsvarar en tredjedel av de genomsnittliga kostnaderna för insatserna per elev²¹. I det fortsatta används för enkelhets skull begreppet landsting även för det fall det handlar om en landstingsfri kommun.

Hemlandstingen bör stå för kostnaderna för habiliteringen

Statskontoret föreslår i en rapport²² från 2010 att hemlandstinget ska ta det fulla ansvaret för habiliteringskostnaderna. Myndigheten anser inte att det finns några egentliga merkostnader för habiliteringen till följd av att eleverna går på ett riksgymnasium och anser därför att hemlandstinget skulle behövt finansiera elevernas habilitering även om de bott kvar i hemkommunen.

Utredningen kan konstatera att habiliteringen vid RgRh i de flesta fall är mer omfattande än den habilitering eleverna skulle fått om de gått i hemkommunens skola, och därmed även kostnaderna. Det är till och med så att det av dagens avtal mellan staten och utbildningsanordnarna sedan början av 1990-talet framgått att den habilitering som ska ges vid RgRh ska vara mer omfattande än vad eleven får på sin hemort. Utredningen anser att denna formulering ska tas bort. Den habilitering som ska ges vid RgRh ska utgå från elevens behov och därför, som Statskontoret redan föreslagit, vara ett ansvar för landstingen att finansiera.

De elever som studerar vid RgRh ska enligt vårt förslag ha ett omfattande behov av habilitering. Ur ett likvärdighetsperspektiv är det viktigt att insatsen inte styrs av studieort utan av det faktiska behovet, oberoende av om eleven valt att gå på RgRh eller studera i hemkommunens skola. Det är dock utredningens erfarenhet att elever inte alltid efterfrågar habilitering i samma utsträckning när de studerar hemma som när de studerar vid RgRh. Det innebär inte att behovet inte finns eller att landstinget inte skulle ha tillgodosett det om eleven efterfrågat det. Eleverna har ofta en stark önskan att inte avvika från sina klasskamrater. Det kan ibland leda till att de

²⁰ 15 kap. 40 § skollagen (2010:800).

²¹ 11 kap. 7 § gymnasieförordningen (2010:2039).

²² Statskontoret (dnr 2009/113-5) *Kostnadsfördelning för elever vid riksgymnasierna och principer för statens ersättning till de anordnande kommunerna*, s. 20 ff.

avstår från hela eller delar av den habilitering de faktiskt har behov av. När eleven studerar vid RgRh finns inte samma motstånd mot att efterfråga habilitering. Elevernas faktiska behov blir mer utslagsgivande.

Elever med svåra funktionsnedsättningar har ofta behov av habilitering i grupp. Vid RgRh är det möjligt att tillgodose dessa behov på ett annat sätt än vad som är möjligt i elevens hemkommun. Det handlar bland annat om möjligheter till gruppträning, socialt samspel och gemensamma förberedelser för vuxenlivet. Detta är möjligheter som, när de uppstår, bör tas tillvara och som ger positiva effekter för ungdomarna. Utredningen anser att denna typ av gruppaktiviteter har ett värde även för elever som studerar i hemkommunen och lämnar därför i kapitel 8 förslag till statliga stimulansåtgärder för att stödja att sådana kommer till stånd i ökad omfattning även för elever som inte går på RgRh.

Utredningen föreslår således att elevernas hemlandsting eller, i förekommande fall, hemkommun ska finansiera habiliteringen vid RgRh samt att omfattningen av habiliteringen ska utgå från elevernas behov. Detta med undantag för vissa overheadkostnader som inte har att göra med själva verksamheten, dvs. ledning, administration och samordning som helt kan knytas till riksgymnasieverksamheten (se vidare kapitel 7).

Finansieringsmodell

I och med att elevernas hemlandsting föreslås få ansvaret att finansiera habiliteringen fullt ut är det inte lämpligt att landstinget som i dag ska betala en schabloniserad ersättning för kostnaderna för habilitering. Utredningen anser att ersättningen från elevens hemlandsting så långt möjligt ska utgå från den faktiska kostnaden för elevens habilitering. För att minska den administrativa insatsen kan dock kostnadsberäkningen ske utifrån schabloner i förslagsvis tre behovsnivåer. Utredningen föreslår att SPSM ska få utfärda föreskrifter om ersättningar för habilitering.

Trots att det framgår av skollagen att interkommunal ersättning för kostnader för habilitering ska betalas till den huvudman som enligt avtal med staten svarar för verksamheten, dvs. anordnande huvudman, är det i dag till Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM) som ersättningen går. Denna betalar sedan ut både det statliga bidraget och den interkommunala ersättningen till anord-

nande huvudmän. Modellen är ändamålsenlig när, som i dag, den interkommunala ersättning elevernas hemlandsting ska betala är densamma för samtliga elever och när den kostnad staten respektive hemlandstinget ska betala utgörs av en fastställd andel. Utredningens förslag till finansieringsmodell förutsätter dock att hemlandstinget eller, i förekommande fall, hemkommunen betalar ersättningen till den huvudman som enligt avtal med staten svarar för verksamheten.

6.2.3 Elevboende

Utredningens förslag: Staten ska fortsatt svara för merparten av kostnaderna för boende och eventuell omvårdnad i boendet för elever som bor tillfälligt på studieorten.

Eleverna eller elevernas vårdnadshavare ska betala en avgift för kost, som inte ska ersättas med bidrag.

Kommunerna ska som i dag betala inackorderingsbidrag för elever som har behov av tillfälligt boende vid RgT. Staten ska även fortsatt bidra till övriga kostnader för boendet vid RgT genom det s.k. Rg-bidraget som betalas av CSN. Formuleringen att Rg-bidrag ska lämnas för *kost och logi* på utbildningsorten ska ändras till att stödet ska avse *boende och fördyrat uppehälle*.

För elever som har rätt till boende och omvårdnad i boendet vid RgRh och Rgsär ska kommunerna undantas från skyldigheten att betala inackorderingsbidrag. I stället ska de betala interkommunal ersättning på en nivå som för RgRh motsvarar, och för Rgsär högst motsvarar, en kommuns maximala kostnader för personlig assistans på fritid under terminstid, dvs. motsvarande 20 timmar assistans i veckan (i nuläget cirka 208 000 kronor per år).

För boende elever med rätt till elevboende och omvårdnad i boendet vid RgRh respektive RgsärT ska statens bidrag i sin helhet betalas ut som verksamhetsbidrag av Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM).

SPSM föreslås få meddela föreskrifter om avgifter för kost och logi för elever vid RgRh och Rgsär samt för kost vid RgT. SPSM föreslås också få meddela föreskrifter om interkommunal ersättning för kostnader för boende och omvårdnad i boendet för RgRh och Rgsär.

Finansieringen av boendet för berörda elever skiljer sig i dag mellan RgRh, RGD/RGH och Rgsär D/H, både som system och vad gäller kostnadernas fördelning mellan huvudmännen. Olikheterna gör att även villkoren för eleverna och deras vårdnadshavare skiljer sig åt. Liksom för finansieringen av elevernas utbildning är utredningens ambition att det sätt på vilket boendet finansieras ska vara så likvärdigt som möjligt för de olika verksamheterna.

Dagsläge

För RgRh gäller att hemkommunen ska betala ersättning för kostnader för boende och omvårdnad i boendet till den huvudman som enligt avtal med staten svarar för verksamheten²³. Ersättningen ska motsvara en tredjedel av de genomsnittliga kostnaderna för insatserna per elev²⁴. Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM) får dessutom meddela föreskrifter om elevavgifter för kost och logi²⁵. För närvarande är avgiften 3 000 kronor i månaden per elev – 1 500 kronor för logi och 1 500 kronor för kost – dock högst 27 000 kronor per läsår²⁶. Eleven blir ersatt för detta med genom det så kallade Rg-bidraget²⁷ som betalas ut av Centrala studiestödsnämnden (CSN). Avgiften för kost kan anpassas till om eleven väljer att stå för måltiderna själv. Staten står för två tredjedelar av boendekostnaderna.

Elever som bor i kollektivboende eller veckohem i anslutning till RGD/RGH betalar en boendeavgift till Örebro kommun för nio månader per läsår. Inackorderingsbidraget²⁸ från elevens hemkommun täcker vissa av dessa kostnader. För den del som inte täcks av inackorderingsbidraget (eller av eventuell aktivitetsersättning) utgår Rg-bidrag från CSN. Det innebär att hemkommunen står för cirka 15 procent och staten för cirka 85 procent av kostnaderna.

För Rgsär D/H saknas särskild reglering. Av avtalet²⁹ mellan staten och Örebro kommun framgår inte heller hur elevernas boende och omvårdnad i boendet ska finansieras. Enligt praxis finansieras boendeomsorgen med statsbidrag, interkommunal ersättning

²³ 15 kap. 40 § skollagen (2010:800).

²⁴ 11 kap. 7 § gymnasieförordningen (2010:2039).

²⁵ 11 kap. 6 § gymnasieförordningen (2010:2039).

²⁶ SKOLFS 2009:24 Specialpedagogiska skolmyndighetens föreskrifter om avgifter för kost och logi för vissa elever som bor i elevhem.

²⁷ Förordning (1995:667) om bidrag till vissa funktionshindrade elever i gymnasieskolan.

²⁸ 15 kap. 32 § skollagen (2010:800).

²⁹ U 1998/4354/G.

och elevavgifter. De senare bestod läsåret 2010/11 av en boendeavgift på 2 400 kronor per månad och en avgift för mat på 400 kronor per vecka. Örebro kommun fakturerar elevens hemkommun för elevavgifterna, som i sin tur får ta ställning till om eleven ska faktureras dessa kostnader. Det är således svårt att avgöra exakt hur finansieringen fördelas. Staten står för knappt 60 procent av de genomsnittliga kostnaderna och hemkommunen för minst ungefär en tredjedel. Återstående andel betalas av antingen eleverna eller deras hemkommuner.

Staten bör ta ett fortsatt stort ansvar för boendekostnaderna

Elevboendet vid den riksrekryterande gymnasiala utbildningen innebär sådana merkostnader som enligt utredningens uppfattning staten även fortsatt ska stå för. Dock ska kommunerna svara för en viss andel av kostnaderna. Även elever och deras vårdnadshavare bör svara för vissa kostnader. Dessutom finns behov av att förenkla systemet.

Avgift för kost för alla

Utredningen anser att principerna för och nivåerna på elevavgifter bör vara mer likvärdiga för boendena vid de olika riksrekryterande utbildningarna än i dag. Framför allt bör boende elever vid RgsärT inte behöva stå för så stora avgifter som de kan få betala i dag.

Enligt utredningen ska en avgift utgå för kost för elever i samtliga elevboenden, en avgift för vilken det inte ska utgå bidrag. Detta då eleverna eller elevernas vårdnadshavare hade haft kostnader för elevernas måltider om de bott kvar hemma. Dessa kostnader är inte att betrakta som fördyrat uppehälle. Avgiften för kost ska vara densamma oberoende av på vilken riksrekryterande utbildning eleven går. Avgiften för mat är i dag 1 500 kronor per månad för elever vid RgRh och 400 kronor per vecka för boende elever vid Rg-sär D/H medan boende elever vid RGD/RGH debiteras 1 300 kronor per månad, mindre per månad om de handlar och lagar mat själva. Utredningen föreslår att ansvarig myndighet, i det här fallet SPSM, ska fastställa avgiften. En rimlig nivå motsvarar dagens lägsta nivå på 1 300 kronor. Konsumentverket beräknar matkostnaderna för en 18-åring som äter alla måltider i hemmet utom lunch till i snitt

1 500 kronor per månad. Utredningens skattning utgår från att eleven tillbringar vissa helger i hemmet. Anordnande huvudman bör minska elevavgiften eller helt avstå från att ta ut den för elev som helt eller delvis svarar för sin egen mathållning. Det bör observeras att elevavgiften inte har något omedelbart samband med kostnaderna för mat i verksamheterna. Matkostnaderna styrs av de kvalitetskrav som ställs på verksamheten.

För boende elever vid RgRh respektive vid RgT eller deras vårdnadshavare innebär förslaget en utgift för vilken de i dag erhåller ersättning. Om man jämför med villkoren för andra elever i gymnasieskolan som bor tillfälligt på studieorten är förslaget rimligt. Inackorderingsbidraget från hemkommunen som bland annat lämnas för boende och fördyrat uppehälle täcker knappast deras totala kostnader för elevboende. Det är i sammanhanget värt att notera att vårdnadshavarna har ansvar för barnets försörjning fram till dess barnet fyller 18 år eller dessförinnan ingår äktenskap eller, om barnet går i grundskolan eller gymnasieskolan och annan jämförlig utbildning efter denna tidpunkt, under den tid som skolgången pågår, dock längst intill dess barnet fyller 21 år³⁰.

Enligt utredningens uppfattning finns ingen anledning att debitera elever vid RgRh eller Rgsär elevavgifter för logi, annat än om eleven uppbär aktivitetsersättning. Elevavgifter för logi skapar bara en onödig rundgång i systemet eftersom utredningen föreslår att boende och omvårdnad i boendet ändå ska ersättas med verksamhetsbidrag från kommunen och staten.

För elever vid RgT föreslås ingen ändring annat än att avgiften för kost inte ska ersättas av Rg-bidraget. För att åstadkomma detta föreslås att Rg-bidragets formulering att bidrag lämnas för *kost och logi* på utbildningsorten ska anpassas till inackorderingsbidragets formulering att stödet ska avse *boende och fördyrat uppehälle*. Den senare formuleringen är också enligt utredningen mer i linje med statens ansvar för merkostnader.

SPSM föreslås få meddela föreskrifter om avgifter för kost och logi för elever vid RgRh och Rgsär samt för kost vid RgT. Avgifter för logi blir endast aktuellt i det fall eleven uppbär aktivitetsersättning.

---

³⁰ 6 kap. 2 § och 7 kap. 1 § andra stycket föräldrabalken, FB.

Kommunen ska stå för viss ersättning för boendet

Att hemkommunens andel är större (cirka en tredjedel) för boende elever vid RgRh och Rgsär D/H än vid RGD/RGH (ca 15 procent) kan motiveras med att elever vid RgRh och Rgsär D/H har behov av mer omfattande omvårdande insatser. Sådana insatser hade hemkommunen haft kostnader för även om eleven studerat hemma, exempelvis för personlig assistans på elevens fritid. Elever i elevhemsboende i anslutning till RGD/RGH har i normalfallet inte så omfattande behov.

För elever i elevhemsboende vid RgRh finns i dag ett undantag i skollagens bestämmelse om stöd till inackordering som innebär att kommunen *inte* är skyldig att lämna inackorderingsbidrag. Anledningen är att kommunen i stället är skyldig att betala interkommunal ersättning för boende och omvårdnad i boendet. Det vore onödigt komplicerat att låta kommunerna svara för både inackorderingsbidrag och interkommunal ersättning. Utredningen finner ingen anledning att ändra denna ordning.

Den tredjedel av kostnaderna som elevens hemkommun betalar för boendet vid RgRh motsvarade läsåret 2010/11 knappt 320 000 kronor. Som jämförelse kan därför nämnas att en kommuns kostnad för personlig assistans³¹ dagtid utanför skoltid maximalt kan uppgå till tjugo timmars assistans per vecka, vilket för närvarande motsvarar cirka 208 000 kronor per år³². Resterande del betalas av staten via försäkringskassan som assistansersättning (eller i förekommande fall vårdbidrag och handikappersättning).

Det finns i dag inga särskilda bestämmelser vad gäller kommunernas ersättning för elevboendet vid Rgsär D/H, förutom avtalet mellan staten och Örebro. Inte heller utgår inackorderingsbidrag för elever som går i gymnasiesärskolan. I den reformerade gymnasiesärskolan³³ kommer dock inackorderingsbidrag utgå även för elever i gymnasiesärskolan. De nya bestämmelserna ska tillämpas från och med 1 juli 2013. Utredningen anser att förhållandena för Rgsär i mycket kommer att likna dem för RgRh och föreslår därför att även RgsärT ska undantas från bestämmelserna om inackorderingsbidrag. I stället ska liksom för RgRh hemkommunerna betala interkommunal ersättning för boende och omvårdnad vid Rgsär.

³¹ 51 kap. 2–3 §§ socialförsäkringsbalken, SFB.

³² Enligt bestämmelserna om assistansersättning svarar staten för kostnader utöver 20 timmar per vecka. För en elev som får minst 20 timmar assistans i veckan utanför skoltid under 39 veckor, vilket utgör ett läsår, blir kommunens kostnad 208 269 kr.

³³ 18 kap. 32 § skollagen (2010:800), lydelse enligt SFS 2012:109.

Den tredjedel av kostnaderna som elevens hemkommun betalar för boendet vid Rgsär D/H motsvarade läsåret 2009/10 cirka 175 000 kronor. Till det kommer ersättning för kost och logi på maximalt drygt 37 000 kronor, i de fall kommunen väljer att helt eller delvis stå för dessa kostnader. Utredningen anser att det inte är rimligt att det saknas bestämmelser om hur dessa kostnader ska regleras för elever vid Rgsär D/H.

Utredningen föreslår att nivån på den ersättning som elevernas hemkommuner ska betala för elevernas boende och omvårdnad i boendet vid RgRh ska motsvara en kommuns maximala kostnader för personlig assistans, dvs. motsvarande 20 timmar assistans i veckan. I nuläget handlar det om ett belopp på cirka 208 000 kronor³⁴. Detta innebär att storleken på kommunernas ersättning inte längre ska fastställas som andelen av den totala kostnaden. För Rgsär föreslås att avgiften ska motsvara *högst* en kommuns maximala kostnader för personlig assistans, dvs. motsvarande 20 timmar assistans i veckan. Anledningen till att det ska vara möjligt att den interkommunala ersättningen ska kunna bli lägre än motsvarande 20 timmar är att utredningen anser att även elever med lätt utvecklingsstörning ska kunna tas emot vid Rgsär och att dessa inte har lika stora behov av omvårdnad i boendet som boende elever vid dagens Rgsär D/H. Elever som tillhör denna målgrupp bor i vissa fall redan i dag i de kollektivboenden som hör till RGD/RGH därför att de går på individuellt program vid RGD/RGH. De kan då ha visst extra stöd.

Sammantaget innebär förslaget en sänkning av hemkommunernas utgifter för boende och omvårdnad i boendet vid RgRh och i stort sett oförändrade utgifter för hemkommunerna för boende och omvårdnad i boendet vid Rgsär. SPSM föreslås få meddela föreskrifter om tillämpningen av bestämmelsen för elever vid Rgsär.

För boende elever vid RGD/RGH består kommunens ersättning liksom för andra elever som tagits emot i första hand i en gymnasieskola på annan ort av inackorderingsbidraget³⁵ som, om stödet lämnas kontant, ska lämnas med lägst 1/30 av prisbasbeloppet för varje kalendermånad som eleven bor inackorderad. För 2011 motsvarade detta minst 1 420 kronor per månad. Inackorderingsbidraget ska bland annat avse boende och fördyrat uppehälle. Utifrån den redovisning utredningen fått från Örebro kommun svarar elev-

³⁴ 5 § förordning (1993:1091) om assistansersättning.

³⁵ 15 kap. 32 § skollagen (2010:800).

ernas hemkommuner i genomsnitt för en högre ersättning än så. Denna kan dels bestå av högre inackorderingsbidrag, dels av ersättning för elever med behov av särskilda omvårdnadsinsatser. Utredningen finner ingen anledning att föreslå några förändringar av ordningen för kommunernas ersättning för elevernas boende vid RgT. Elevhemsboendet vid RgT har i normalfallet inte samma omfattande inslag av omvårdande insatser som vid de övriga boendena. Det är mer att jämföra med andra elevhemsboenden för elever i gymnasieskolan. I de fall en elev har särskilda behov av stöd, som inte täcks av inackorderingsbidraget och det statliga bidraget, bör detta som för andra elever i första hand leda till överenskommelser mellan anordnande kommun och elevens hemkommun.

Ökad samordning av de statens ersättningar

De kostnader som i förslaget inte ska finansieras av eleverna eller av elevernas hemkommuner ska finansieras av staten. Det handlar om merparten av kostnaderna. Principerna för hur stort det statliga åtagandet ska vara och hur det ska administreras bör skilja sig mellan verksamheterna, trots den generella principen om en så likvärdig finansiering som möjligt. Det beror på att det är stora skillnader mellan boendena för de olika målgrupperna, framför allt vad gäller behovet av omvårdnadsinsatser.

För elever vid RGD/RGH som inte kan bo hemma utgår i dag Rg-bidrag³⁶ från CSN. Bidraget svarar för statens ersättning för den del av boendekostnaderna som inte finansieras av elevens hemkommun. Utöver ersättning för kost och logi lämnas även ersättning för kostnad för annan service i samband med boendet. För elever vid RgRh svarar Rg-bidraget endast för elevens avgifter för kost och logi, högst 27 000 kronor per år. Merparten av statens ersättning för boende elever vid RgRh betalas i stället ut som statligt verksamhetsbidrag av SPSM. För Rgsär D/H ingår statens ersättning i verksamhetsbidraget till Örebro kommun som betalas ut av Skolverket.

Utredningen anser att det är svårt att motivera att det statliga ansvaret på detta sätt är splittrat på CSN, SPSM och Skolverket, särskilt i de fall ansvaret är delat mellan olika myndigheter för elever i samma boende. Uppdelningen av ansvar på olika statliga aktörer försvårar styrning och uppföljning av verksamheterna. Med ett

³⁶ Förordning (1995:667) om bidrag till vissa funktionshindrade elever i gymnasieskolan.

undantag föreslår vi därför att ansvaret för den statliga finansieringen ska samlas hos SPSM.

Statens bidrag till elevboende med omvårdnad i boendet ska ges som verksamhetsbidrag från SPSM

Den statliga finansieringen av elevboende med omvårdnad i boendet vid RgRh och RgsärT föreslås bli ett ansvar för SPSM. Det som talar för detta är att det handlar om en riksrekryterande verksamhet där boendet är förknippat med omfattande omvårdnadsinsatser. Att bedöma dessa är något som inte självklart ingår i CSN:s kompetensområde. Utredningen anser dessutom att det omfattande statliga bidraget för boende och omsorg inte bara ställer krav på avtal mellan staten och anordnande huvudmän, utan även på att dessa följs upp vad gäller såväl verksamhet som ekonomi (se vidare kapitel 7). Detta bör ske samordnat med övriga avtal för riksgymnasieverksamheterna, varför SPSM just i dessa fall framstår som en lämplig aktör för staten.

Utredningen föreslår därför att statens ersättning ska utbetalas av SPSM som ett statligt verksamhetsbidrag för boende och omvårdnad i boendet vid RgRh och Rgsär. Det innebär att Rg-bidragets ersättning för kost och logi vid RgRh ska tas bort. Liksom det undantag som görs för RgRh och Rgsär för inackorderingsbidraget är även denna ordning att se som ett undantag. Storleken på statens bidrag bör för RgRh och Rgsär ta hänsyn till elevernas behov av insatser i boendet.

Boendet vid RgT ska fortsatt finansieras med Rg-bidrag

Undantaget från att samla den statliga finansieringen av boendet hos SPSM gäller boendet vid RgT. Tillfälligt boende elever vid RgT föreslås även fortsatt få Rg-bidrag från CSN för de kostnader som inte ersätts med elevens inackorderingsbidrag (eller av eventuell aktivitetsersättning). Anledningen är densamma som för att eleverna fortsatt föreslås få inackorderingsbidrag från kommunerna, nämligen att det handlar om ett boende som i mycket är mer jämförbart med annat elevboende för gymnasieelever. Rg-bidraget fungerar här som en förstärkning av inackorderingsbidraget för kostnader som uppstår på grund av att elever vid RgT har funk-

tionsnedsättning. Att låta SPSM svara för denna typ av generell boendestöd för elever med funktionsnedsättning vore att radikalt ändra myndighetens uppdrag.

Frågan om Rg-bidraget ingår i den av regeringen nyligen tillsatta utredningen³⁷ med uppdrag att bland annat föreslå hur den grupp som i dag studerar med aktivitetsersättning eller förlängt barnbidrag, t.ex. elever i gymnasiesärskolan, ska kunna få ersättning från studiestödssystemet. Uppdraget ska redovisas senast den 30 juni 2013. De förslag vi lämnar här avseende Rg-bidraget förhindrar inte att Rg-bidraget i en framtid ges en mer generell roll i att förstärka inackorderingsbidraget eller inackorderingstillägget för elever med vissa funktionsnedsättningar.

6.2.4 Resor

Utredningens förslag: Staten ska fullt ut stå för kostnaderna för tillfälligt boende elevers hemresor. Skäliga kostnader för elevers hemresor ska även fortsättningsvis betalas av staten via Rg-bidraget för elever vid RgRh och RgT. För elever vid Rgsär ska finansieringen ske som ett verksamhetsbidrag från SPSM.

Det ska förtydligas i skollagen att bestämmelserna om dagliga resor för elever i gymnasiesärskolan som bor tillfälligt på studieorten gäller även elever vid Rgsär.

Hemresor

Staten svarar för hemresor för de elever som bor tillfälligt på utbildningsorten vid RgRh och RGD/RGH, genom det så kallade Rg-bidraget som CSN svarar för³⁸. Rg-bidrag lämnas för skäliga kostnader för resa mellan hemmet och studieorten vid läsårets början och slut samt för högst 18 fram- och återresor mellan utbildningsorten och den ordinarie bostadsorten för eleven, för en familjemedlem eller någon annan närstående till eleven. Därutöver kan Rg-bidraget finansiera dagliga resor mellan bostaden på utbildningsorten och utbildningsplatsen. Det sker främst för elever vid RgRh.

³⁷ Dir. 2011:122, *Modernisering av studiehjälpen och anpassning av studiestödet till nya studerandegrupper*.

³⁸ Förordning (1995:667) om bidrag till vissa funktionshindrade elever i gymnasieskolan.

Elever som får sin utbildning vid Rg-sär D/H och är hemma-hörande på annan ort är också i behov av resor till och från utbildningsorten vid terminsstart och under terminen (hemresor). Elever mottagna vid Rgsär D/H inkluderas dock inte i målgruppen för Rg-bidraget. I dagsläget finns det inte heller någon annan reglering som ger dessa elever rätt till betalda hemresor, varken i anslutning till terminsstart eller under terminens gång. Enligt praxis debiteras i stället elevernas hemkommuner kostnader för resor enligt den prislista som redovisas i bilaga 3. Kostnader därutöver finansieras med statsbidraget till Örebro kommun.

Staten står således för två tredjedelar av kostnaderna för hemresorna vid Rgsär D/H, att jämföra med hundra procent för RgRh respektive RGD/RGH. Enligt utredningen är kostnaderna för elevernas hemresor fullt ut en merkostnad på grund av att eleverna går på en riksrekryterande gymnasial utbildning. Utredningen föreslår därför att staten i framtiden ska svara för dessa kostnader fullt ut även för elever på Rgsär. Eftersom anordnandet av elevernas hemresor är så starkt integrerad med verksamheten vid Rgsär föreslår vi att bidraget för detta ska betalas ut av SPSM som ett verksamhetsbidrag.

Dagliga resor

Vissa elever har dessutom behov av dagliga resor på studieorten. Det gäller för både elever som bor i kommunen eller i näraliggande kommun och elever som bor tillfälligt i kommunen. Utredningen anser att de dagliga resorna bör finansieras av elevernas hemkommuner för såväl RgRh, RgT som Rgsär. Detta är en kostnad som kommunen med största sannolikhet skulle haft om eleven gått i skola i hemkommunen.

För elever i gymnasieskolan regleras inte kommunens skyldighet att erbjuda skolskjuts för elever i skollagen. I stället finns lagen om elevresor³⁹ som ger elever som är berättigade till studiemedel från CSN (vilket elever i gymnasieskolan är) och har längre än sex kilometer till skolan rätt till skolskjuts. För eleverna i målgrupperna för de riksrekryterande gymnasiala utbildningarna behöver dock hänsyn tas till elevernas funktionsnedsättning. Exempelvis är även sträckor under sex kilometer i många fall en alltför lång sträcka. Normalt sett får elever med funktionsnedsättningar färd-

---

³⁹ Lag (1991:1110) om kommunernas skyldighet att svara för vissa elevresor.

tjänst till skolan när lagen om elevresor inte räcker till, till exempel om eleven har behov av anpassat fordon. För elever vid RgRh och RgT finns också som ett komplement till lagen om skolresor bestämmelsen om att bidrag kan lämnas för skäligena kostnader för dagliga resor mellan bostaden på utbildningsorten och utbildningsplatsen i förordningen om det statliga Rg-bidraget⁴⁰.

Beslutet⁴¹ om en reformerad gymnasiesärskola innebär att det framgår av skollagen att en elev i gymnasiesärskolan har rätt till kostnadsfri skolskjuts inom hemkommunen om sådan skjuts behövs med hänsyn till färdvägens längd, trafikförhållanden, elevens funktionsnedsättning eller någon annan särskild omständighet. Om en elev går i en annan kommuns gymnasiesärskola ska hemkommunen ordna skjuts i de fall det kan ske utan organisatoriska eller ekonomiska svårigheter.

En elev som går i en annan kommuns gymnasiesärskola och är mottagen i första hand och bor tillfälligt på orten ska ha rätt till skolskjuts under samma förutsättningar som elever hemmahörande i kommunen. Den kommun som anordnar utbildningen ska ombesörja skolskjutsen medan elevens hemkommun ska ersätta kostnaderna för detta. Utredningen föreslår att det ska förtydligas att denna bestämmelse gäller även elever vid Rgsär, vars mottagande måste anses jämförbart med mottagande i första hand.

6.2.5 Sammantaget

Sammantaget innebär utredningens förslag i detta kapitel en renodling av finansieringsansvaret (se tabell 6.3).

Huvudprincipen som föreslås innebär att elevernas hemkommuner ska finansiera utbildningskostnaderna att landstingen ska finansiera habiliteringen, att staten ska stå för kostnaderna för elevboende och omvårdnad i boendet, att staten ska stå för boende elevers resor till och från studieorten samt att hemkommunerna ska stå för elevernas dagliga resor på studieorten.

---

⁴⁰ 4 § punkten c) förordning (1995:667) om bidrag till vissa funktionshindrade elever i gymnasieskolan.

⁴¹ 18 kap. 30–31 §§ skollagen (2010:800), ändring enligt SFS 2012:109.

Tabell 6.3 Huvudprincip med vissa undantag för fördelning av finansieringsansvaret¹

	Utbildning	Habilitering	Elevoende	Hemresor ²	Dagliga resor
RgRh	Hemkommun	Landsting	Staten Hemkommun	Staten	Hemkommun Staten
RGD/RGH	Hemkommun	–	Staten Hemkommun	Staten	Hemkommun Staten
Rgsär D/H	Hemkommun	–	Staten Hemkommun	Staten	Hemkommun

1) Observera att tabellen är schematisk. Vissa undantag från principen föreslås, t.ex. att en statlig grundersättning ska utgå till de anordnande kommunerna för bl.a. vissa kostnader för administration och samordning, m.m.

Från huvudprincipen föreslås några undantag. Hemkommunerna föreslås exempelvis på motsvarande villkor som för gymnasieskolan i övrigt betala inackorderingsbidrag för boende elever vid RgT. För elever med boende och omvårdnad i boendet vid RgRh föreslås att hemkommunerna ska stå för ett verksamhetsbidrag motsvarande kostnaderna för 20 timmars personlig assistans i veckan under terminstid. Elever som tillhör målgruppen för RgRh bedöms ha behov av sådan assistans om de bott hemma. För Rgsär föreslås att hemkommunerna ska stå för ett belopp motsvarande högst 20 timmars personlig assistans för boende och omvårdnad i boendet. Elever som tillhör målgruppen för Rgsär bedöms i de flesta fall ha behov av personlig assistans om de bott hemma. Elever med lättare utvecklingsstörning bedöms dock inte alltid ha ett sådant omfattande behov. Eleven eller elevens vårdnadshavare föreslås stå för en kostavgift, som inte ersätts med bidrag. Detta är en kostnad eleven eller elevens vårdnadshavare skulle haft om eleven bott hemma. Det statliga Rg-bidraget föreslås i vissa fall även fortsatt kunna svara för kostnader för dagliga resor för elever vid RgRh och RgT.

Dessutom bör det vara möjligt att avtala om ersättningar till de anordnande kommunerna för vissa overheadkostnader för riksgymnasieverksamheten, kompensation för påtagliga extra kostnader på grund av en överrepresentation av elever i verksamheten folkbokförda i den anordnande kommunen samt särskilt bidrag för elever med dövblindhet.

Förslagen innebär också att statens ersättningar med ett undantag samlas hos SPSM. Undantaget gäller Rg-bidraget som föreslås vara ett fortsatt ansvar för CSN.

De ekonomiska konsekvenserna av utredningens förslag redovisas i kapitel 9.

7 Styrning och avtal

Utredningen ska ta fram underlag för att staten ska kunna revidera och upprätta avtal med anordnande huvudmän om verksamheterna vid de riksrekryterande gymnasiala utbildningarna.

7.1 Övergripande om styrningen av den riksrekryterande gymnasiala verksamheten

Det har redan framgått av föregående kapitel att den särskilda styrningen av den riksrekryterande gymnasiala verksamheten, dvs. den styrning som går utöver eller avviker från vad som gäller generellt för gymnasieskolan och gymnasiesärskolan, skiljer sig väsentligt mellan RgRh, RGD/RGH och Rgsär D/H (se tabell 7.1).

Tabell 7.1 Styrning¹ av RgRh, RGD/RGH och Rgsär D/H i nuvarande system

	RgRh	RGD/RGH	Rgsär D/H
Utbildning	Lag o förordning	Förordning o avtal	Avtal
Habilitering (endast RgRh)	Lag, förordning o avtal		
Boende	Lag, förordning o avtal	Förordning	Avtal
Hemresor	Förordning	Förordning	–

1) Här avses bestämmelser eller andra villkor som gäller särskilt för RgRh, RGD/RGH och Rgsär D/H utöver vad som gäller generellt för gymnasieskolan respektive gymnasiesärskolan.

Verksamheten vid RgRh är reglerad både i skollagen (2010:800) och i gymnasieförordningen (2010:2039). Det gäller för såväl utbildning, habilitering som boende och omvårdnad i boendet. För habilitering samt boende och omvårdnad i boendet vid RgRh finns också

avtal¹ och överenskommelser² mellan staten och anordnande kommuner.

Verksamheten vid RGD/RGH är reglerad i gymnasieförordningen avseende både utbildning och boende. Dessutom finns ett avtal³ mellan staten och Örebro kommun avseende utbildningen.

Verksamheten vid Rgsär D/H är reglerad endast genom ett avtal⁴ mellan staten och Örebro kommun avseende utbildning samt boende och omvårdnad i boendet.

Vad gäller ersättning för kost och logi samt resor finns särskilda bestämmelser för elever vid RgRh och RGD/RGH i förordningen om det så kallade Rg-bidraget⁵ som kan utgå från Centrala studiestödsnämnden (CSN).

Dessutom styrs verksamheterna och ersättningarna av de finansiella ramar som ges i den årliga statsbudgeten och genom regleringsbrev till de berörda myndigheterna. Enligt Skolverkets regleringsbrev⁶ disponerar myndigheten en anslagspost⁷ från vilken bidrag betalas ut för utbildningen vid RgRh och RGD/RGH samt för verksamheten vid Rgsär D/H. Enligt regleringsbrevet för Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM)⁸ disponerar myndigheten en anslagspost⁹ från vilken bidrag betalas ut för omvårdnadsinsatser (habilitering samt boende och omvårdnad i boendet) vid den Rh-anpassade utbildningen (RgRh). Slutligen disponerar CSN enligt regleringsbrev¹⁰ en anslagspost¹¹ för särskilda insatser för döva och hörselskadade elever och elever vid den Rh-anpassade utbildning, det så kallade Rg-bidraget.

---

¹ SPSM:s dnr: ALL 2010/303 (avser avtal med Stockholms kommun). Tidigare avtal mellan staten och huvudmännen härrör från 1990 (Göteborg och Umeå) samt 1993 (Kristianstad).

² SPSM:s dnr: ALL 2011/434, ALL 2011/435, ALL 2011/436 och ALL 2011/438.

³ U 2001/277/G, *Godkännande av avtal mellan staten och Örebro kommun om den gymnasiala utbildningen i Örebro för döva och hörselskadade samt dövblinda elever*; regeringsbeslut 2001-12-20.

⁴ U 1998/4354/G, *Godkännande av avtal mellan staten och Örebro kommun om utbildning inom Örebro gymnasiesärskola för döva/hörselskadade utvecklingsstörda elever från hela landet*; regeringsbeslut 2001-01-18.

⁵ Förordning (1995:667) om bidrag till vissa funktionshindrade elever i gymnasieskolan.

⁶ U2011/7258/SAM (slutligt), U2011/7297/S, Regleringsbrev för budgetåret 2012 avseende Statens skolverk.

⁷ Utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning, anslag 1:6, ap 2 Särskilda bidrag för riksrekryterande gymnasial utbildning för elever med funktionshinder (ram).

⁸ U2011/7258/SAM (delvis), U2011/7201/S, U2011/3984/GV Regleringsbrev för budgetåret 2012 avseende Specialpedagogiska skolmyndigheten.

⁹ Utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning, anslag 1:6, ap 1 Omvårdnadsinsatser (ram).

¹⁰ U2011/7259/SAM, U2011/7304/SF, Regleringsbrev för budgetåret 2012 avseende Centrala studiestödsnämnden.

¹¹ Utgiftsområde 15 Studiestöd, anslag 1:4, ap. 1 Särskilda insatser för döva och hörselskadade elever och elever vid Rh-anpassad utbildning (ram).

Utredningens förslag innebär tydligare styrning

Utredningen har genom de förslag som lämnas i de föregående kapitlen sökt skapa en bättre och tydligare ordning vad gäller styrningen av de olika riksrekryterande gymnasiala utbildningarna. Reglering föreslås i skollagen och gymnasieförordningen för såväl RgRh, RgT som Rgsär. Utgångspunkten är att rätt saker ska regleras på rätt nivå i styrsystemet och att regleringen ska vara så likvärdig som möjligt för RgRh, RgT och Rgsär, om det inte finns uppenbara skäl för motsatsen (se tabell 7.2). Anledningen att boende vid RgT inte regleras i lag beror på att det inte handlar om boende med den typ av omfattande omvårdnadsinsatser i boendet som gäller vid RgRh och Rgsär.

Tabell 7.2 Styrning¹ av RgRh, RgT och Rgsär enligt utredningens förslag

	RgRh	RGD/RGH	Rgsär D/H
Utbildning	Lag, förordning o avtal	Lag, förordning o avtal	Lag, förordning o avtal
Habilitering (endast RgRh)	Lag, förordning o avtal		
Boende	Lag, förordning o avtal	Förordning o avtal	Lag, förordning o avtal
Hemresor	Förordning	Förordning	Förordning och avtal

1) Här avses bestämmelser eller andra villkor som gäller särskilt för RgRh, RgT och Rgsär utöver vad som gäller generellt för gymnasieskolan respektive gymnasiesärskolan.

Utredningen har också i kapitel 6 sökt renodla den finansiella styrningen. Huvudprincipen föreslås vara att elevens hemkommun ska finansiera utbildningen, att elevens hemlandsting ska finansiera habiliteringen (gäller endast RgRh), att staten ska finansiera hemresor för elever med tillfälligt boende samt att kommunerna ska finansiera eventuella dagliga resor. För tillfälligt boende på studieorten föreslås ett delat ansvar mellan elevens hemkommun och staten som ska stå för merparten av kostnaderna samt en elevavgift för kost. Staten ska i vissa fall bidra även till dagliga resor genom det s.k. Rg-bidraget. Dessutom föreslår utredningen att staten ska kunna ersätta de anordnande kommunerna för vissa kostnader förledda av riksgymnasieverksamheten.

Utredningen har vidare sökt minska antalet statliga aktörer genom att föreslå att Skolverkets ansvar för att betala ut bidrag för utbildningen ska föras över till SPSM. På det sättet samlas i stort

sett samtliga bidrag som utgör verksamhetsstöd till SPSM. CSN föreslås ha fortsatt ansvar för att betala ut Rg-bidraget.

Vad som återstår för att styrsystemet ska bli komplett är de avtal som ska reglera relationen mellan staten och de kommuner som ansvarar för den riksrekryterande gymnasiala utbildningen.

7.2 Dagens avtal och överenskommelser

Som framgår ovan finns i dag avtal och överenskommelser mellan staten och anordnande huvudmän i varierande utsträckning.

RgRh

Vad gäller särskilda omvårdnadsinsatser i anslutning till de Rh-anpassade gymnasieutbildningarna (RgRh) finns både avtal och sluts årliga överenskommelser mellan staten och anordnande kommuner. Det aktuella avtalet slöts den 15 juni 2011 mellan Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM) och Stockholms stad med anledning av byte av huvudman för verksamheten. SPSM slöt avtalet på regeringens uppdrag¹². Genom avtalet åtar sig Stockholms stad att svara för habilitering åt de elever som tagits in på Rh-anpassad gymnasieutbildning i Stockholm samt för boende och omvårdnad i boendet för de elever som den nämnd som svarar för antagningen till utbildningen har beslutat har rätt till plats på elevhem.

Av avtalet framgår grundläggande krav på hur verksamheten ska bedrivas. Stockholms stad åtar sig att

- tillhandahålla särskilda omvårdnadsinsatser i enlighet med lagar och övriga författningar; staden får uppdra åt annan att utföra och ansvara för de särskilda omvårdnadsinsatserna, men svarar i så fall ändå för att villkoren i avtalet med staten följs,
- bedriva en verksamhet som ger eleverna kunskaper och utvecklar deras färdigheter,
- erbjuda ett boende under hemlika förhållanden; samma krav på säkerhet i boendet ska gälla, oavsett boendeform,

---

¹² U2011/1844/S.

- ha det övergripande ansvaret för att eleverna erbjuds en meningsfull fritid,
- ansvara för att personalen inom de särskilda omvårdnadsinsatserna har den kompetens elevernas behov kräver, god och aktuell kunskap om elevernas funktionsnedsättning och också är tillgänglig och har god aktuell kunskap om de hjälpmedel eleverna använder, samt
- ha ett tillfredsställande försäkringsskydd för verksamheten.

Av avtalet mellan SPSM och Stockholms kommun framgår dessutom att ersättning för den verksamhet avtalet reglerar utgår enligt läsårsvisa överenskommelser samt att denna ska utgöra skillnaden mellan å ena sidan verksamhetens totala kostnader och å andra sidan intäkterna från hemkommuner och hemlandsting samt elevavgifter. Vidare framgår uppgifter om avtalets ikraftträdande och villkor för uppsägning.

I de överenskommelser som sluts årligen mellan SPSM och de huvudmän som ansvarar för de särskilda omvårdnadsinsatserna vid RgRh beräknas kostnaderna för aktuellt läsår utifrån aktuellt elevantal samt beräknas storleken på ersättningen från elevernas hemkommuner och hemlandsting, från eleverna i form av avgift för kost och logi samt slutligen från staten i form av statsbidrag.

Det framgår av överenskommelserna för läsåret 2011/12 att den verksamhet som omfattas ska särredovisas i förhållande till kommunernas övriga verksamhet. Det regleras också hur eventuella överskott eller underskott ska hanteras. Vidare framgår att kommunen ska informera löpande om elevsituationen. Detta då det får ekonomiska konsekvenser för de olika huvudmännen om en elev börjar/slutar/flyttar under terminen. Statens ska enligt överenskommelserna i övrigt ha rätt att ta del av de handlingar och dokument som behövs för granskning av verksamheten. Slutligen framgår att planerade uppsägningar av lokaler, nyförhyrningar samt eventuell uppsägning av personal ska redovisas inför nästkommande läsårs överenskommelse.

Till överenskommelserna mellan SPSM och ansvariga huvudmän hör en bilaga av vilken bl.a. framgår att målet för riksgymnasieverksamheten är att ge eleverna kunskaper, utveckla deras självständighet och färdigheter samt förebereda för ett vuxenliv. Det framgår också att SPSM ansvarar för att kvaliteten i omvårdnadsverksamheten säkras och att resurserna utnyttjas effektivt samt att

SPSM ska stödja de lokala huvudmännen i syfte att utbildning och omvårdnad ska samverka utifrån elevernas behov.

Under bilagans rubrik Kvalitet och innehåll i omvårdnadsverksamheten framgår att syftet med omvårdnadsinsatserna är att den enskilda eleven ska få så goda förutsättningar som möjligt att genomföra sina gymnasiestudier. Det framgår att eleverna har behov av särskilda insatser av social, medicinsk, och psykologisk karaktär som i möjligaste mån ska tillgodoses. Personaldimensionering, arbetssätt och metoder måste därför anpassas så att riksgymnasieverksamheten kan tillgodose elevernas individuella behov i högre grad än vad som normalt är möjligt på hemorten. Insatserna ska enligt bilagan ha en flexibel utformning och underlätta för eleverna att ta del av samhällets tjänster som exempelvis rör fritid, praktik, arbete och framtidsplanering på hemorten. Dessutom framgår att eleverna ska ha möjlighet och stärkas i att påverka innehåll och utformning av omvårdnadsverksamheten.

Vidare tar bilagan upp frågor om samverkan mellan huvudmännen och SPSM, ekonomi och effektivitet, uppföljning och utvärdering, samt sekretess inom omvårdnadsinsatserna.

RGD/RGH

Det senaste avtalet mellan staten och Örebro kommun avseende RGD/RGH skrevs under den 18 december 2001 av företrädare för staten och Örebro kommun. Avtalet godkändes sedan genom beslut av regeringen och Örebro kommun. Avtalet avser endast utbildningen vid RGD/RGH.

Enligt avtalet ska Örebro kommun anordna gymnasial utbildning för döva och hörselskadade samt dövblinda från hela landet. I avtalet konstaterar parterna att verksamheten vid tidpunkten ansågs ha stabiliserats till både dimension och uppläggnings samt var ense om att utbildningen nått en kvalitativt god nivå. Avtalet tar kort upp frågor om dimensionering, organisering och finansiering av verksamheten. Vad gäller finansiering framgår på vilket sätt det statliga bidraget ska påverkas av antalet elever i verksamheten (fullt bidrag per elev upp till ett bestämt antal, därutöver ett reducerat belopp). Det regleras hur elevantalet fastställs och hur stora avvikelser som får förekomma utan att statsbidraget påverkas.

Det framgår också att medel för särskilda stödinsatser åt elever med tilläggshandikapp (dövblinda elever) ska anvisas i varje års

regleringsbrev¹³ på underlag som Örebro kommun lämnar till Utbildningsdepartementet. Dessutom framgår att det finns ett särskilt bidrag som lämnas årligen för basorganisation för dövblinda ungdomar. Ett särskilt bidrag för kompetensutveckling av personal samt lokalanpassningsåtgärder utgår som engångsbelopp och beslutas i särskild ordning.

Vidare framgår att avtalet inte påverkar Örebro kommuns rätt till interkommunal ersättning för eleverna på riksgymnasierna, att kommunen årligen ska lämna redogörelse över verksamheten och ekonomisk redovisning till Statens skolverk och till Utbildningsdepartementet samt vad som gäller vid större och oväntade förändringar som Örebro kommun inte kan påverka och som leder till avvecklingskostnader för kommunen. Om avtalet inte sägs upp senast tio månader före kommande bidragsår förlängs det med ett år i sänder.

Rgsär D/H

Det senaste avtalet mellan staten och Örebro kommun avseende RGD/RGH skrevs under den 29 december 2000 av företrädare för staten och Örebro kommun. Avtalet godkändes sedan i början av påföljande år genom beslut av regeringen och Örebro kommun. Avtalet avser utbildning och boendeomsorg.

Av avtalet framgår att Örebro kommun anordnar särskild utbildning inom sin gymnasiesärskola för döva/hörselskadade elever från hela landet, omfattningen av åtagandet, att åtagandet även avser boendeomsorg, att utbildningen ska förläggas till så få skolenheter som möjligt och att antalet lärare ska vara så lågt som möjligt, att undervisningen så långt möjligt ska ske på teckenspråk samt att de bestämmelser som gäller för gymnasiesärskolan ska tillämpas.

Av avtalet framgår också att verksamheten ska finansieras med statligt verksamhetsbidrag och med interkommunal ersättning samt storleken på det statliga verksamhetsbidraget för år 2001. Det framgår också att det årligen ska räknas upp med skolindex¹⁴ eller det index som regeringen bestämmer.

Vidare framgår att Örebro kommun ska lämna de statistiska uppgifter och den verksamhetsredovisning som Skolverket före-

---

¹³ Avser SPSM:s regleringsbrev.

¹⁴ Förordning (1993:167) om skolindex.

skriver samt på begäran de uppgifter som behövs för granskning till den statliga revisionen. Kommunen ska också årligen redovisa antalet elever per den 15 januari till Skolverket. Örebro kommun ska dessutom senast 1 oktober varje år till Utbildningsdepartementet redovisa det genomsnittliga antalet elever den 15 januari och den 15 september samt lämna en prognos över elevantalet kommande bidragsår. Kommunen ska också varje år lämna en redovisning till Skolverket avseende utbildningen, verksamheten i övrigt och verksamhetens ekonomi. Slutligen ska kommunen samverka med SPSM (dåvarande Specialskolemyndigheten) inom de områden och i den omfattning som kommunen och myndigheten kommer överens om.

Om avtalet inte sägs upp senast en månad före kommande bidragsår förlängs det med ett år i sänder.

7.3 Tidigare utredningar och förslag

Frågan om avtalsstyrningen av den riksrekryterande gymnasiala utbildningen för elever med vissa funktionsnedsättningar har utretts tidigare. I betänkandet *Ökad likvärdighet för elever med funktionshinder* (SOU 2007:87) föreslogs att SPSM ska ges i uppdrag att ansvara för och se över avtalet mellan staten och Örebro kommun om utbildning vid RGD/RGH. Myndigheten föreslogs också få i uppdrag att omförhandla och ansvara för avtalet mellan staten och Örebro kommun om utbildning inom Örebro kommuns gymnasiesärskola.

I en senare utredning har SPSM på regeringens uppdrag i en rapport¹⁵ lämnat förslag till förändringar av bland annat styrningen av den riksrekryterande utbildningen RgRh, RGD/RGH och Rgsär D/H. Myndigheten pekar liksom föreliggande utredning på att lagstiftningen inom området inte är enhetlig och logisk. SPSM anser att det är naturligt att en myndighet tar ett helhetsansvar för avtalen avseende riksgymnasieverksamheten för elever med funktionsnedsättning och konstaterar att ett sådant ansvar bör innebära ett ansvar för uppföljningen av hur statsbidraget används och även inkludera boendet. Som en konsekvens av denna slutsats föreslår myndigheten att SPSM ska ges ansvar att förhandla och för staten träffa avtal med huvudmännen för de olika verksamheterna vid de

---

¹⁵ ALL 2009/402, *Redovisning av regeringsuppdrag angående gymnasieutbildning för elever med funktionshinder*.

riksrekryterande utbildningarna samt få ansvaret för uppföljningen av riksgymnasieverksamheten.

Även Statskontoret har utrett frågan¹⁶. Myndigheten bedömer liksom SPSM att en ordning där SPSM tar ansvar för samtliga avtal med berörda huvudmän kan öka förutsättningarna för enhetlighet och styrning från statens sida. Statskontoret instämmer också i SPSM:s förslag att statens ersättning för riksgymnasieverksamheten till de anordnande kommunerna i framtiden bör bygga på en fast del för utbildning, boende och omvårdnad i boendet som syftar till att finansiera en bas för organisation och verksamhet, kompletterat med en rörlig del som utgår från elevantalet. Statskontoret föreslår liksom SPSM att både den fasta och den rörliga delen av statens bidrag ska schabloniseras utifrån genomsnittliga kostnader för riksgymnasieverksamheten.

7.4 En tydligare och mer samordnad styrning med avtal

Utredningens förslag: Det ska framgå av gymnasieförordningen vilka kommuner som får anordna riksrekryterande gymnasial utbildning. Det ska vidare framgå av SPSM:s instruktion att myndigheten för staten ska ansvara för avtal med de kommuner som regeringen bestämt. Ansvaret ska även omfatta att följa upp avtalen med avseende på såväl användningen av statsbidraget som verksamheternas kvalitet.

Avtalen med de kommuner som anordnar riksrekryterande gymnasial utbildning ska avse utbildning, boende och i förekommande fall habilitering och omvårdnad i boendet. Det ska också framgå att kommunen är fri att, om man anser det lämpligt, i sin tur sluta avtal med annan huvudman att svara för boende, omvårdnad i boendet och habilitering samt på vilka villkor detta kan ske.

Genom de olika förslag som utredningen lämnat i de föregående kapitlen har förutsättningarna för de förslag som lämnats av SPSM och Statskontoret delvis förändrats. Förslag till en mer likvärdig reglering lämnas för de olika verksamheterna. Dessutom föreslås

¹⁶ Statskontoret (dnr. 2009/113-5) *Kostnadsfördelningen för elever vid riksgymnasierna och principer för statens ersättning till de anordnande kommunerna.*

att dagens bestämmelser om att elevens hemlandsting respektive hemkommun ska svara för en tredjedel av de totala genomsnittliga kostnaderna för habilitering samt för boende och omvårdnad i boendet vid RgRh tas bort. Finansieringen av utbildningen respektive habiliteringen föreslås i huvudsak bli ett ansvar för elevens hemkommun respektive hemlandsting.

Ansvar för avtal samlas hos SPSM

I dag finns avtal avseende den riksrekryterande gymnasiala verksamheten för elever med funktionsnedsättning där staten företräds av regeringen och andra avtal där staten företräds av myndighet, numera Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM). Utredningen förordar en ökad enhetlighet.

Utredningen anser därför i likhet med SPSM och Statskontoret att en myndighet ska ha ansvar för att sluta avtal med de ansvariga huvudmännen för de riksrekryterande gymnasiala verksamheterna för elever med vissa funktionsnedsättningar och att denna myndighet ska vara SPSM. Myndigheten har redan i dag ansvar för relationen till huvudmännen för de särskilda omvårdnadsinsatserna för elever vid den Rh-anpassade gymnasieutbildningen (RgRh). Dessutom utgör frågor om utbildning av elever med funktionsnedsättning myndighetens kompetensområde. Utredningen anser att ansvaret för avtalen ska framgå av instruktionen för SPSM. Ansvaret ska också omfatta att följa upp avtalen med avseende på såväl användningen av statsbidraget som verksamheternas kvalitet.

Avtal med anordnande kommuner om helheten

De riksrekryterande gymnasiala verksamheterna utgör helheter där utbildning, boende och i förekommande fall habilitering och omvårdnad i boendet samverkar i syfte att ge elever en god utbildning med de omvårdande insatser eleven har behov av. Enligt utredningens uppfattning är det därför viktigt att det finns en huvudman som tar på sig ett samlat ansvar för helheten.

Utredningen föreslår därför att SPSM ska sluta avtal med de kommuner som regeringen bestämt ska anordna riksrekryterande gymnasial utbildning om såväl utbildning som boende samt i förekommande fall habilitering och omvårdnad i boendet. Det ska

framgå av avtalen att kommunen är fri att, om man anser det lämpligt, sin tur sluta avtal med annan huvudman att svara för boende, omvårdnad i boendet och habilitering samt på vilka villkor detta kan ske. En sådan annan huvudman kan vara landsting eller annan huvudman. Exempelvis svarar i dag stiftelsen Bräcke Diakoni för habilitering samt boende och omsorg i boendet vid RgRh i Göteborg. Utredningen anser däremot inte att en anordnande kommun ska kunna sluta avtal om att lägga ut ansvaret för själva utbildningen. Den utgör kärnan i verksamheten och är anledningen till att avtal slutits med just den aktuella kommunen.

Avtal för utbildningen ska endast kunna slutas med kommun

Det ingår i utredningens uppdrag att överväga om enbart kommuner ska kunna vara huvudmän för riksgymnasieverksamhet eller om även fristående huvudmän ska ges möjlighet att bedriva sådan verksamhet. Utredningen tolkar att uppdraget här avser att ta ställning till om staten ska kunna sluta avtal med en fristående skolhuvudman om hela uppdraget, dvs. att svara för samordningsansvaret för utbildning, boende och omvårdnad i boendet samt i förekommande fall habilitering.

Utredningen vill till att börja med understryka att fristående skolor är riksrekryterande. En elev kan således, oberoende av var i landet eleven bor, söka till en fristående skola och bli mottagen på utbildningen. Enligt en ny bestämmelse¹⁷ i skollagen får dessutom numera mottagandet till en viss utbildning i en fristående gymnasieskola begränsas till att avse dels elever som är i behov av särskilt stöd, dels elever som utbildningen är speciellt anpassad för. Den fråga som behöver få sin lösning för elever med funktionsnedsättning som väljer att studera i fristående skola är elevernas ekonomiska villkor, så att de ska kunna studera och bo tillfälligt på annan ort än hemorten. Det gäller även för elever som väljer att studera i annan kommuns skola. Inackorderingsbidrag från hemkommunen utgår på vissa villkor för studier i annan kommun om eleven måste bo tillfälligt på orten och inackorderingstillägg¹⁸ från CSN kan på vissa villkor utgå för elever som studerar vid fristående gymnasieskola. Dessa bidrag räcker dock knappast för en elev med en svår funktionsnedsättning, vilket är en fråga som dock utreds i annan

¹⁷ 15 kap. 33 § första stycket skollagen (2010:800).

¹⁸ 2 kap. 2 § studiestödslagen (1999:1395) och 2 kap. 2 § studiestödsförordningen (2000:655).

ordning. Regeringen har nyligen tillsatt en utredning¹⁹ med uppdrag att bland annat analysera de stöd elever med funktionsnedsättning (som studerar med aktivitetsersättning eller förlängt barnbidrag) får till resor och inackordering och klargöra om det finns behov av ett kompletterande bidrag inom studiehjälpen. I uppdraget ingår även frågan om Rg-bidraget.

Den skolhuvudman som i avtal med staten tar på sig uppdraget, dvs. det övergripande samordningsansvaret för utbildning, boende och omvårdnad i boendet samt habilitering, måste ha en tillräckligt omfattande skolorganisation på en och samma ort för att kunna integrera den riksrekryterande utbildningen i befintlig organisation och erbjuda valmöjligheter mellan olika program och inriktningar. Huvudmannen måste också ha förutsättningar för att samordna utbildning, boende och eventuell boendeomsorg samt i förekommande fall habilitering.

Även om det kan finnas fristående skolhuvudmän som har förutsättningar att klara detta finns motiv för att inte öppna för en sådan möjlighet. Riksrekryterande utbildning för elever med svåra funktionsnedsättningar utgör undantag för en mycket liten grupp elever med särskilda behov för vilka staten har tagit på sig ett speciellt ansvar för en utbildning som är en rättighet för berörda elever. Verksamheternas kontinuitet är viktig för eleverna och på grund av att det krävs stora investeringar i lokaler, fysiska anpassningar och inte minst i kompetens. Det är därför inte önskvärt att byta skolhuvudmän i någon särskild omfattning. Det är inte heller avsikten att de riksrekryterande verksamheterna i denna form ska växa i antal eller omfattning. Utredningen ser därför ingen anledning att nu föreslå att staten ska ges möjlighet att sluta avtal med fristående skolhuvudman om denna typ av ansvar för riksrekryterande gymnasial utbildning för elever med funktionsnedsättning som avses här (RgRh, RgT och RgsärT).

Slutligen kan det inte uteslutas att lagen om offentlig upphandling²⁰ skulle gälla avtalsrelationen mellan staten och skolhuvudmännen om det var möjligt att sluta avtal med fristående huvudmän. Just i detta sammanhang skulle det motverka statens möjligheter att uppnå den önskade stabiliteten och kontinuiteten.

---

¹⁹ Dir. 2011:122, *Modernisering av studiehjälpen och anpassning av studiestödet till nya studerandegrupper*.

²⁰ Lag (2007:1091) om offentlig upphandling.

Regeringens styrning förenklas

För samtliga verksamheter som får statsbidrag framgår i dag av statsbudgeten och av berörda myndigheters regleringsbrev vilka kommuner som är ansvariga för riksgymnasieverksamheten och således med vilka SPSM ska sluta avtal. Dessutom framgår det för RGD/RGH av gymnasieförordningen (2010:2039). Vi föreslår nu att det ska framgå av gymnasieförordningen vilka kommuner som får anordna riksrekryterande gymnasial utbildning, dvs. vilka kommuner SPSM ska få sluta avtal med. Genom att precisera kommunerna i förordning tydliggörs principen att det är regeringen som bestämmer vilka kommuner som anordnar verksamheten. Utpekandet av aktuella kommuner i förordning innebär också att lagen om offentlig upphandling inte blir tillämplig²¹.

Det är dock viktigt att SPSM som avtalslutande part har möjlighet att förhandla med ansvariga kommuner. Om en kommun inte är beredd att fortsatt ha ansvaret för en riksrekryterande verksamhet, eller om SPSM och kommunen inte kommer överens om villkoren, måste myndigheten om det finns behov av det kunna avtala med en annan kommun om ansvaret för verksamheten. Det förutsätter dock ett beslut av regeringen. Utredningen föreslår således att det av myndighetens instruktion ska framgå att SPSM för staten ansvarar för avtal med de kommuner som regeringen bestämmer ska få bedriva riksrekryterande gymnasial utbildning. Eventuella förändringar av anordnande kommuner ska beslutas av regeringen på förslag av SPSM och resultera i ändring av gymnasieförordningen.

Detaljnivån i regeringens finansiella styrning bör dessutom kunna minska. Exempelvis framgår i dag av regleringsbrev hur bidraget för de särskilda omvårdnadsinsatserna vid den Rh-anpassade gymnasieutbildningen ska fördelas till de olika huvudmännen. Det bör vara ett ansvar för ansvarig myndighet att fördela bidraget.

---

²¹ Se 1 kap. 7 § lag (2007:1091) om offentlig upphandling.

7.5 Avtalens utformning

Utredningens bedömning: Av avtalen bör framgå uppgifter om avtalslutande parter, bakgrund (t.ex. bestämmelser), vilken verksamhet avtalet avser, kommunens åtagande, giltighetstid samt uppgifter om beräkning och utbetalning av statsbidrag. Avtalen bör definiera ramarna för verksamheten och reglera förhållanden som kan förväntas vara stabila över tid. Avtalen bör exempelvis klargöra i vilken form t.ex. kvalitetsmått för uppföljningen av verksamheten tas fram och dokumenteras.

I redovisningen som följer av avtalet bör skiljas på uppföljning av utbildning, boende och eventuell omvårdnad i boendet samt habilitering.

Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM) lämnar i sin rapport²² till regeringen förslag till avtal med villkor för riksgymnasieskola och riksgymnasiesärskola för elever med hörselskada med mera avseende utbildning och boende. Vidare lämnas förslag till avtal med villkor för riksgymnasieskola med mera för elever med svåra rörelsehinder avseende utbildning och särskilda omvårdnadsinsatser (habilitering samt boende och omvårdnad i boendet). Förslagen till avtal är indelade i följande rubriker:

- Parter
- Bakgrund
- Avtalets omfattning
- Giltighetstid
- Grundläggande krav
- Särskilda krav på verksamheten
- Krav på redovisning
- Beräkning och utbetalning av statsbidrag

SPSM bedömer i rapporten att kvalitetskrav är viktiga och bör vara en central del av de avtal staten avser att träffa med huvudmännen. Man bedömer också att eftersom verksamheternas kvalitet hittills har följts upp i mindre omfattning bör kraven i avtalen inledningsvis vara relativt detaljerade, bl.a. så att verksamheterna på de olika orterna kan jämföras. I de avtalsförslag som lämnats delas kvalitetskraven upp i de tre punkterna om grundläggande krav, särskilda

²² ALL 2009/402, *Redovisning av regeringsuppdrag angående gymnasieutbildning för elever med funktionsbinder.*

krav och krav på redovisning. De förslag som lämnas är omfattande och detaljerade.

Ett avtal för varje riksgymnasieverksamhet

Utredningen anser att SPSM bör ges i uppdrag att sluta separata avtal för de respektive verksamheterna RgRh, RgT och Rgsär. Att utredningen anser att man bör skilja på avtalen för RgT som är en gymnasieskola och Rgsär som är en gymnasiesärskola beror på att styrningen och uppföljningen av verksamheten annars riskerar att bli otydlig. Även om utredningen lämnar förslag i syfte att ensa regelverket kommer det även fortsatt finnas skillnader i de bakomliggande bestämmelserna. Elevernas behov och behov av omvårdnad skiljer sig också väsentligt.

Ett avtal bör ge ramarna för verksamheten och hålla över tid

Enligt utredningens uppfattning bör innehållet i avtalen definiera ramarna för verksamheten och reglera förhållanden som kan förväntas vara stabila över tid. Utredningen lämnar inga skarpa förslag till hur avtalen ska formuleras eftersom dessa bör vara ett resultat av en förhandling. Utredningen redovisar dock sin syn på vad som bör vara lämpligt att ha med i avtalen.

Efter inledande *uppgifter om de avtalslutande parterna* bör, som SPSM föreslagit, som *bakgrund* redovisas med stöd av vilka bestämmer verksamheten bedrivs. Det bör också framgå vilken *verksamhet som avtalet avser* – för RgRh utbildning, habilitering samt boende och omvårdnad i boendet, för RgT utbildning och boende samt för Rgsär utbildning, boende och omvårdnad i boendet samt ansvaret för att anordna elevernas hemresor.

Den centrala delen av avtalet gäller *kommunens åtagande* enligt avtalet. Det är här viktigt att inte reglera det som redan är reglerat genom skollagen eller andra författningar. Mycket i enlighet med de förslag och det avtal SPSM redan har slutit (SPSM kallar detta för grundläggande krav) bör här ingå punkter som att den ansvariga huvudmannen åtar sig att

- bedriva anpassad utbildning för [aktuell målgrupp] i sin gymnasieskola/gymnasiesärskola i enlighet med lagar och övriga författningar,

- i sin gymnasieskola/gymnasiesärskola ta emot elever som enligt beslut av Nämnden för mottagande i specialskolan och till gymnasial utbildning för vissa ungdomar med funktionsnedsättning (nämnden) har rätt till utbildningen,
- erbjuda ett brett utbud av program för elever vid den riksrekryterande utbildningen; detta gäller även för elever vid Rgsär som har förutsättningar att gå på nationellt program,
- verka för att elever så långt möjligt integreras i den ordinarie utbildningsverksamheten,
- tillhandahålla habilitering i enlighet med lagar och övriga författningar, (avser RgRh)
- tillhandahålla boende och omvårdnad i boendet för elever som enligt beslut av nämnden har rätt att bo tillfälligt på studieorten; boendet ska erbjuda så hemlika förhållanden som möjligt; omvårdnadsinsatserna i boendet ska tillhandahållas i enlighet med lagar och övriga författningar; samma krav på säkerhet ska gälla oavsett boendeform, (avser RgRh respektive Rgsär)
- tillhandahålla boende under så hemlika förhållanden som möjligt för elever som har behov av tillfälligt boende på studieorten; samma krav på säkerhet ska gälla oavsett boendeform, (avser RgT)
- ha det övergripande ansvaret för att tillfälligt boende elever som nämnden tagit emot vid utbildningen erbjuds en så meningsfull fritid som möjligt,
- ansvara för att personalen inom respektive verksamhet har den kompetens som lagar och övriga bestämmelser samt som elevernas behov kräver; personal som arbetar med elever som helt eller delvis har behov av teckenspråk ska så långt möjligt kunna teckenspråk eller annars utbildas i teckenspråk,
- ha tillfredsställande försäkringsskydd för verksamheten,
- delta i regelbundna möten med SPSM, enskilt och tillsammans med övriga anordnande kommuner i syfte att utveckla verksamheten och öka likvärdigheten mellan de olika riksrekryterande verksamheterna,
- delta i arbetet med att identifiera behov av gemensam kompetensutveckling samt delta i kompetensutveckling med relevant personal,

- lämna det underlag för ekonomisk uppföljning och verksamhetsuppföljning som SPSM beslutar om efter samråd med de anordnande kommunerna,
- delta i arbetet med att utveckla och samråda om nyckeltal för uppföljningen av verksamheten,
- i samverkan med SPSM informera om verksamheten.

Det bör också framgå att kommunen får uppdra åt annan huvudman att utföra och ansvara för habilitering (RgRh), boende och omvårdnad i boendet (RgRh och RgsärT) respektive för boende (RgT).

Utredningen anser inte att avtalen bör innehålla detaljer som är föremål för utveckling, kan revideras relativt ofta eller är omfattande, t.ex. kvalitetsmått för uppföljningen av verksamheten. Avtalen bör i stället klargöra hur SPSM i samråd med de anordnande kommunerna tar fram och dokumenterar sådana nyckeltal för uppföljning och verksamhetsuppföljning. Det bör för tydlighetens skull skiljas på nyckeltal för utbildning, boende och eventuell omvårdnad i boendet samt habilitering.

Utredningen bedömer att behovet av att utveckla gemensamma nyckeltal för uppföljningen är stort. Vårt arbete med att belysa verksamheterna och att ta fram ekonomiska underlag har visat att många uppgifter har varit svåra att få fram, särskilt på ett enhetligt sätt. Att de riksrekryterande utbildningarna för elever med vissa funktionsnedsättningar så långt möjligt ska utgöra en integrerad del av de anordnande kommunernas gymnasieskola eller gymnasiesärskola innebär att uppgifter om elever, resultat och personal etc. redovisas till Skolverket som en del av kommunens övriga skolverksamhet. Åtagandet att ta emot elever i en riksrekryterande verksamhet innebär enligt vår uppfattning att uppgifter för ekonomisk uppföljning och verksamhetsuppföljning dessutom måste lämnas så att det går att följa upp just dessa verksamheter.

Avtalet bör vidare innehålla uppgifter om *giltighetstid*, inkl. villkor för uppsägning av avtalet. Utredningen har noterat att dagens avtal med Örebro kommun om Rgsär D/H kan sägas upp så sent som en månad före kommande bidragsår. Detta är naturligtvis en alldeles för kort uppsägningstid. I övriga avtal varierar uppsägningstiden mellan tio månader och ett år.

Slutligen bör avtalet innehålla uppgifter om *beräkning och utbetalning av statsbidraget*. Av den senare punkten bör framgå om bidraget består av en fast och rörlig del och i så fall vad den fasta delen avser att

täcka. Den fasta ersättningen (grundersättning) bör i första hand svara för den anordnande kommunens overheadkostnader för riksgymnasieverksamheten, t.ex. för ledning, administration och samordning av verksamheten (utbildning, ev. habilitering, boende och ev. omvårdnad i boendet). I detta ingår uppgiften att lämna uppgifter för ekonomisk uppföljning och verksamhetsuppföljning av verksamheten samt samverka med SPSM och övriga anordnande kommuner. För RgT kan här även ingå en ersättning för särskilda insatser för elever med dövblindhet. Den rörliga delen bör utgå från antalet elever i utbildning, eventuell habilitering respektive boende och eventuell omvårdnad i boendet. Utredningen har i kapitel 6 kommit till slutsatsen att vissa kommuner bör kunna kompenseras för de kostnader som uppstår på grund av att antalet elever vid den riksrekryterande utbildningen överstiger statistiskt förväntat i det fall det uppstår påtagliga extra kostnader för kommunen på grund av detta. Hur detta ska ske bör framgå här.

I denna del av avtalet bör också framgå om och hur statsbidraget ska indexuppräknas och hur eventuella överskott och underskott ska hanteras. I vissa delar kan säkert indexuppräknning tillämpas och vara till fördel. Samtidigt måste bidragen utgå från aktuella elevers behov. Det finns dessutom ett utrymme att effektivisera delar av verksamheten. I dessa fall bör bidraget prövas årligen tills en ny nivå på bidraget stabiliserats.

7.6 Utökad ansvar för SPSM

De förslag som lämnats ovan innebär ett väsentligt utökad ansvar för SPSM. Myndigheten får ansvar för merparten av statsbidragen till den riksrekryterande gymnasiala verksamheten. Dessutom får myndigheten ansvar för att sluta avtal med samtliga anordnande kommuner avseende såväl utbildning, eventuell habilitering som boende och eventuell omvårdnad i boendet.

Med detta utökade ansvar följer ansvar för att samordna verksamheten, att i samråd med de anordnande kommunerna utveckla uppföljningsinstrument för uppföljningen av både ekonomi och verksamhet för såväl utbildning, eventuell habilitering som boende och eventuell omvårdnad i boendet.

8 Statligt stöd till kommunala och fristående huvudmän

Utredningen ska beskriva det framtida behovet av andra typer av insatser inom utbildningsområdet och ta ställning till hur staten kan stödja gymnasieutbildning för aktuella målgrupper.

8.1 Kommunala och fristående alternativ

Det är angeläget att elever med funktionsnedsättning, liksom andra elever har möjlighet att välja skola. För flera av utredningens målgrupper bör de riksrekryterande utbildningarna utgöra alternativ till en anpassad utbildning som erbjuds av hemkommunen. För elever som är beroende av teckenspråk i undervisningen är den riksrekryterande utbildningen i många fall det enda alternativet. För andra grupper är utbildning inom kommunal eller fristående gymnasieskola den vanligaste lösningen. Generellt gäller att kunskapen om utbildningen för elever som tillhör utredningens målgrupper i kommunal eller fristående gymnasieskola eller gymnasiesärskola behöver förbättras.

8.1.1 Gymnasieutbildning för elever med svåra rörelsehinder

Som framgår av avsnitt 3.2 går mer än hälften av de elever som landstingens habiliteringar bedömt¹ tillhör målgruppen för de riksrekryterande gymnasieskolorna med Rh-anpassad utbildning inte på en sådan utbildning. Man borde kunna utgå från att det innebär att flertalet av dessa elever studerar i hemkommunens gymnasie-

---

¹ Sedan 2004 har Socialstyrelsens institut för särskilt utbildningsstöd (Sisus) och senare Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM) samlat in bedömningar från landstingets habiliteringar om hur många ungdomar födda vissa år som tillhör målgruppen.

skola eller i en annan kommunal eller fristående gymnasieskola. Utredningen har försökt att ta reda på hur det förhåller sig med detta, men funnit att det är synnerligen svårt att följa upp².

Kommunerna inte alltid medvetna om sina Rh-elever

Utredningen har kontaktat ett antal kommuner som enligt habiliteringarnas uppgifter ska ha flera elever med svåra rörelsehinder som inte får sin utbildning vid RgRh, men tillhör målgruppen, och funnit att kommunerna ofta inte känner till att de har mer än någon enstaka sådan elev i sin gymnasieskola. Det kan finnas olika förklaringar till detta.

Eleverna kan ha så begränsade behov att de inte föranleder speciella insatser som är kända av kommunens skoladministration. Om skolan är modern och handikappanpassad innebär inte en elev som är rullstolsburen en så stor praktisk eller ekonomisk utmaning att det behöver föranleda centrala beslut. Många av de elever det här är frågan om har dock omfattande behov av stöd och anpassning och bör därför vara kända för kommunen.

Det finns indikationer på att elever på grund av bland annat sina kognitiva svårigheter i vissa fall har tagits emot i gymnasieskolan i stället för i gymnasieskolan. Det kan uppfattas som en praktisk lösning eftersom gymnasieskolan ofta har andra elever med svåra rörelsehinder. Det kan också vara svårt att bedöma om en elev med kognitiva svårigheter tillhör gymnasieskolan målgrupp eller inte. Om eleven inte har en utvecklingsstörning är emellertid gymnasieskolan en felaktig placering som strider mot bestämmelserna och kan få livslånga konsekvenser för eleven.

De uppgifter som habiliteringarna lämnat har avsett elever som enligt deras uppfattning tillhör gymnasieskolan målgrupp, varför det är oroväckande att de inte går att hitta i kommunernas gymnasieskolor. Det går inte att utesluta att det finns enstaka elever i målgruppen som inte går i gymnasieskolan alls. Socialstyrelsen har i en rapport visat att i stort sett varannan ungdom i åldern 20–29 år som har insatser enligt Socialtjänstlagen (SoL)³ har grundskola som högsta avslutade utbildning. För samtliga ungdomar i åldersgruppen gäller det drygt var tionde. Detta innebär dock inte att hälften av ungdomarna i åldersgruppen med insatser enligt SoL inte har

---

² Uppgifterna från habiliteringarna går att hänföra till person.

³ Socialtjänstlag (1980:620).

gått i gymnasieskolan alls. Många har gått i gymnasieskolan utan att ha slutfört utbildningen.

Utredningen har även, med större framgång, följt upp ett begränsat antal elever via några av de tidigare uppgiftslämnarna vid landstingens habiliteringar. Av dessa uppgifter, som avser fyra kommuner, framgår att av nio elever saknas uppgift för en. Av övriga åtta går sju på nationellt program i gymnasieskolan och en går fortfarande i årskurs 9 i grundskolan och planeras för gymnasiesärskolan.

Varierande omfattning på habiliteringen

Landstingens habilitering har för flertalet av de åtta eleverna som utredningen följt upp hjälpt till med anpassningen av elevernas skollokaler. I övrigt varierar av olika orsaker mängden habilitering mellan eleverna. Flera av ungdomarna har habiliteringsinsatser av sjukgymnast, ortoped, arbetsterapeut och läkare samt stödjande och rådgivande insatser av kurator och psykolog. Några elever har stora behov av samtalsstöd med psykolog på grund av sin livssituation. I flera fall omfattar habiliteringen någon timme i veckan på skoltid och dessutom tid utanför skoltid.

Många elever vill emellertid inte gärna belasta skoltiden med habilitering eftersom det påverkar skolarbetet, och avstår därför från vissa insatser. En av eleverna tillgodoser visst behov av habilitering genom regelbundet idrottsutövande, men ersätter annan önskvärd regelbunden habilitering med en veckas intensivhabilitering om året. Habilitering i form av träning genomförs ofta av eleverna själva i vardagen och med hjälp av personlig assistent.

Personalen vid landstingens habiliteringar har uppfattningen att stödet till elevernas personliga utveckling och möjligheten att förbereda eleverna inför vuxenlivet är bättre vid RgRh än för elever som studerar hemma. Det är svårare att få till habiliteringsinsatser i grupp för elever som studerar hemma. Personalen menar att elever vid RgRh ges andra möjligheter att växa och får ett annat socialt liv än elever som går i hemkommunens gymnasieskola.

Regionala undervisningsgrupper

Regionala lösningar är ytterligare en möjlig lösning för att kunna erbjuda anpassade utbildningsalternativ för elever med svåra funktionsnedsättningar. Det går dessutom att ansöka om statsbidrag från Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM) för regionala undervisningsgrupper (se avsnitt 8.2.3).

För elever med svåra rörelsehinder finns en sådan regional gymnasieverksamhet vid Anders Ljungstedts gymnasium i Linköping. Innevarande läsår består verksamheten av tolv elever, varav hälften kommer från andra kommuner i Östergötlands län. Hälften av eleverna är integrerade i stor klass, medan hälften går i liten undervisningsgrupp. Ibland börjar eleverna i liten grupp för att sedan slussas ut. Studiernas längd varierar. Det är vanligt att elever läser tre och ett halvt eller fyra år. Skolan erbjuder främst utbildning på yrkesprogram eller på introduktionsprogram.

Målgruppen sammanfaller i allt väsentligt med den för RgRh. Flera elever har CP-skada, ryggmärgsbräck eller någon form av muskelsjukdom. Det finns flera elever med kommunikationssvårigheter, både bland de integrerade eleverna och bland dem i liten grupp. Exempelvis använder en integrerad elev Bliss⁴ för sin kommunikation. Eftersom verksamheten inte är styrd av en särskild lagstiftning anser man sig inte behöva precisera målgruppen närmare än att det handlar om en Rh-anpassad utbildning. Man har med något enstaka undantag inte heller haft behov av att tacka nej till någon elev. I det fallet hade eleven en annan funktionsnedsättning än verksamheten är avsedd för.

De elever som utredningen samtalat med i verksamheten uppskattar att utbildningen är Rh-anpassad och att de kan planera sin utbildning över längre tid än tre år. Eleverna tycker att de får en bra undervisning och hjälp samt pekar på att det alltid finns elevassistenter. Flera har besökt något eller några av de riksrekryterande utbildningarna innan de tog ställning till var de ville gå, men inte tyckt att det var något för dem. Eleverna har prioriterat att kunna bo hemma och kunna upprätthålla kontakten med familj och kamrater. Dagliga resor på i något fall upp emot en och en halv timme per dag avskräcker inte.

Det är möjligt för eleverna att få habilitering på skoltid. Det är dock elevernas hemhabilitering som ska svara för denna. Det finns

---

⁴ Bliss är ett system av symboler där ord och begrepp representeras av bilder i stället för av bokstäver.

en ambition att hitta en lösning där landstingets habilitering i Linköping ska svara för habiliteringen för samtliga elever i verksamheten. Det handlar ju om elever inom samma landsting. En sådan lösning skulle möjliggöra mer habilitering, vilket enligt personalen är önskvärt. Det skulle också möjliggöra habilitering i grupp, för att bättre kunna stödja eleverna att leva med sina funktionsnedsättningar och förbereda dem på vuxenlivet.

Hittills har 17 elever slutat vid den Rh-anpassade utbildningen i Linköping, sju med fullständiga betyg från gymnasieskolan. En elev har gått vidare till högskolan medan fyra har läst på folkhögskola, någon på komvux och någon på särvox. Som för elever från RgRh är det svårt för ungdomarna att etablera sig i arbetslivet. En elev har dock ett eget företag. Fem elever har fått någon form av praktik och två har fått någon annan form av arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Fyra elever är i daglig verksamhet.

Den Rh-anpassade verksamheten vid Anders Ljungstedts gymnasium kom till som en konsekvens av att föräldrar till elever som gick Rh-anpassad utbildning på grundskolan för drygt tio år sedan efterfrågade en liknande utbildning för sina ungdomar när de närmade sig gymnasieåldern. Kommunen investerade då i att bygga nya anpassade lokaler i Anders Ljungstedts gymnasium. Kostnaderna för utbildningen är jämförbara med kostnaderna för utbildningen vid RgRh och betalas, med undantag för ett mindre statsbidrag, av elevernas hemkommuner som också står för de dagliga resorna till och från skolan, en ofta stor utgift. Det statliga bidrag som verksamheten får, innevarande läsår 400 000 kronor (se avsnitt 8.2.3), bedöms av kommunen inte vara avgörande för att verksamheten ska upprätthållas.

8.1.2 Gymnasieutbildning för elever med dövhet, hörselskada eller språkstörning

Merparten av de ungdomar som har teckenspråk som undervisningsspråk väljer i dag den riksrekryterande gymnasieutbildningen RGD i Örebro. Det finns dock undantag. I Stockholmsregionen finns exempelvis flera elever som går helt integrerade med teckenspråkstolk. Erfarenhet pekar på att det kan vara svårt att få till en gemenskap med övriga elever i klassen. När det gäller studierna är det främst språken som blir problematiska eftersom eleverna inte kan läsa teckenspråk samt kurser i svenska för döva och engelska

för döva som gymnasiegemensamma ämnen. Utredningen har i kapitel 3 föreslagit att detta ska bli möjligt. Kostnaderna blir höga för en integrerad elev med dövhet eftersom det behövs två teckenspråkstolkare och ofta ytterligare ett stöd, till exempel för att föra anteckningar.

Merparten av elever med hörselskada eller grav språkstörning går i hemkommunens skola

När det gäller elever med hörselskada eller språkstörning som inte är beroende av teckenspråk går den absoluta merparten i hemkommunens gymnasieskola, inom dess samverkansområde eller i fristående gymnasieskola. Kunskapen om kvaliteten i utbildningen för dessa elever är begränsad. Utredningen kan dock konstatera att det många gånger finns brister i de både fysiska och pedagogiska anpassningar som görs för elever med hörselskada eller språkstörning. Ofta beror inte detta på bristande ambitioner, utan snarare på brister i kunskap och kompetens hos de ansvariga, och inte minst på bristande organisation.

Skolan känner ofta inte till att eleven har en hörselskada

Av en studie⁵ som nyligen genomförts av gymnasieutbildningen för elever med hörselskada i Stockholms stad framgår att det i dag saknas en överblick över målgruppen och att det inte görs någon uppföljning av varken elevernas skolresultat eller hälsa. Studien visar att flera omorganisationer inom det hörselpedagogiska stödet har fått konsekvenser. Kommunens hörselpedagogiska stöd ska sedan 2005 arbeta på uppdrag och finansieras av skolan. Hörselhabiliteringen ändrade samtidigt sina rutiner för hur de informerar om elevers hörselnedsättning och om elevens behov, vilket gör att det långt ifrån alltid är känt för skolan att eleven har en hörselnedsättning. Studien visar exempelvis att endast 29 av de 86 gymnasieelever som ingått i undersökningen har ett åtgärdsprogram och endast några få skolor har gjort akustikdämpande åtgärder. I en andra etapp ska nu projektet bakom studien ta fram ett förslag till

---

⁵ Utbildningsförvaltningen Stockholms stad (dnr.11-007/6093), *HUGIS Hörselskadade ungdomars gymnasiealternativ i Stockholm*, delrapport.

organisation av den gymnasiala utbildningen i Stockholms stad för elever med hörselskada/dövhet.

Det finns även exempel på hur kommuner genom att anpassa lokaler och genom att använda teknik kan erbjuda elever med hörselskada en anpassad undervisningsmiljö. Tysta klassrum där mikrofoner används och kombineras med högtalare skapar ofta en uppskattad miljö för samtliga elever i klassen, och även för lärarna.

Det saknas kunskap om gymnasieutbildningen för elever med grav språkstörning

Även när det gäller elever med grav språkstörning går merparten av eleverna i hemkommunens gymnasieskola. Vad utredningen har kunnat finna saknas det relevant kunskap om gymnasial utbildning för elevgruppen. Den forskning som finns är främst inriktad på språkstörningen som funktionsnedsättning samt på pedagogiska strategier för barn i förskolan och elever i grundskolans tidiga år⁶. Därutöver finns litteratur som beskriver situationen för enskilda elever⁷ och uppsatser om livssituationen för vuxna personer med språkstörning⁸. Sammantaget framgår att utbildningssituationen i mycket hög grad måste anpassas individuellt för elever med språkstörning. Det finns i litteraturen exempel på hur elever, föräldrar och skola har fått pröva sig fram till lösningar för just den enskilda eleven. Det kan handla om att en elev behövt mycket individuell undervisning som komplement till den i klassen, andra har behövt gå i liten undervisningsgrupp, etc. Utredningen bedömer att det finns ett stort behov av att utveckla goda pedagogiska miljöer i gymnasieskolan för elever med språkstörning.

Ett starkt intryck från de uppföljningar som gjorts av elevernas situation efter gymnasieskolan är att de ungdomar med språkstörning som har bött hemifrån på grund av sina studier många gånger har stärkts som individer, sannolikt som en följd både av att de fått en anpassad utbildning och av att ha gått i en grupp med andra elever med språkstörning. Samtidigt verkar det som att dessa ung-

⁶ *Möjligheter och hinder Rapportsamling om grav språkstörning* del I-V, SPSM (2010); i rapporteringen hänvisas i sin tur till både nationell och internationell forskning på området, t.ex. Bishop (1997), Nettelbladt & Salameh (red) (2007), Teveborg (2001).

⁷ Malena Sjöberg (Stockholm 2007), *Ibland låtsas jag att jag förstår En bok om elever med språkstörning*.

⁸ Examensarbeten på D-nivå vid Institutionen för klinisk vetenskap, intervention och teknik: Maria Carlsson Törnqvist och Sofia Thulin vårterminen 2007; Emilia Hedvall vårterminen 2009 och Evelina Hägglund och Agnes Klareskog vårterminen 2009.

domar blir ensammare och mer utlämnade till sin familj när de är tillbaka i sin hemkommun än de elever som gått i gymnasieskola på hemorten. Den optimala lösningen bör således vara en anpassad utbildning i anslutning till hemmiljön.

Regionala undervisningsgrupper⁹

Även för elever med hörselnedsättning finns exempel på en regional verksamhet. Vid Katrinelundsgymnasiet i Göteborg erbjuds en anpassad lärmiljö i en av Göteborgs kommuns större gymnasieskolor. Skolan erbjuder enligt skolans webbsida utbildning på naturvetenskapsprogrammet, samhällsvetenskapsprogrammet, vård- och omsorgsprogrammet och på introduktionsprogram/individuell program. Den samverkar dessutom med grannskolor för att kunna ge eleverna fler valmöjligheter. Skolan har ljudsanerade klassrum med hörseltek-nisk utrustning, specialutbildade lärare och undervisning i små grupper på högst åtta elever. Eleverna kan få hjälp av specialpedagog, talpedagog och stödlärare.

Innevarande läsår går 23 elever på Katrinelunds hörselgymnasie-utbildning. Fem av dessa kommer från Kannebäcksskolan, en kom-munal skola för elever med hörselnedsättning, dövhet eller språk-störning. Resten av eleverna har gått integrerade under sin grund-skoletid. Måluppfyllelsen varierar mycket från år till år. Läsåret 2010/11 varierade den genomsnittliga betygspoängen från 10,5 till 18,3, men det fanns även elever som inte fick slutbetyg.

För elever med grav språkstörning finns inga kända regionala undervisningsgrupper på gymnasienivå.

8.1.3 Gymnasiesärskoleutbildning för elever med utvecklingsstörning i kombination med ytterligare funktionsnedsättning

Gymnasiesärskolan ska generellt sett ha kompetens att ta emot ele-ver med utvecklingsstörning i kombination med ytterligare funk-tionsnedsättningar. Det är till exempel vanligt att elever i gymnasie-särskolan behöver olika former av alternativ kommunikation.

---

⁹ Uppgifterna är hämtade från skolans webbsida och från Utbildningsförvaltningen Stockholms stad (dnr.11-007/6093), *HUGIS Hörselskadade ungdomars gymnasialternativ i Stockholm*, delrapport.

Undervisning på svenskt teckenspråk är däremot mer ovanligt och förekommer främst vid Rgsär D/H i Örebro.

Läsåret 2010/11 fanns det 272 gymnasiesärskolor i 176 kommuner. Långt ifrån alla dessa kan dock erbjuda en anpassad utbildning för elever med utvecklingsstörning i kombination med ytterligare funktionsnedsättningar. Många erbjuder utbildning på endast ett eller ett par program. Det är också vanligt att verksamheten omfattar endast ett fåtal elever. Samverkan mellan kommuner är därför en nödvändighet inom gymnasiesärskolan, särskilt för elever med komplexa behov till följd av ytterligare funktionsnedsättningar.

Regionala undervisningsgrupper

Innevarande läsår finns två regionala undervisningsgrupper inom gymnasiesärskolan för elever med utvecklingsstörning som erhåller visst statligt verksamhetsbidrag (se avsnitt 8.2.3). Den ena är Parkskolan i Malmö kommun som tar emot elever som utöver sin utvecklingsstörning har olika ytterligare funktionsnedsättningar. En del av verksamheten består av elever med rörelsehinder och kommunikationssvårigheter. Tre elever använder Bliss¹⁰ och fyra använder tecken eller alternativ kommunikation. I ytterligare en grupp tar man emot elever med utvecklingsstörning och autism. Utöver elever från Malmö tas även emot elever från några omgivande kommuner.

Även i Stockholm finns regionala undervisningsgrupper för elever med utvecklingsstörning i kombination med svåra rörelsehinder och/eller autism. Verksamheten ligger i anslutning den riksrekryterande gymnasieutbildningen för elever med svåra rörelsehinder. Utöver elever från Stockholm tas även emot elever från några omgivande kommuner.

---

¹⁰ Bliss är ett system av symboler där ord och begrepp representeras av bilder i stället för av bokstäver.

8.2 Förslag om utvecklat statligt stöd till kommunala och fristående skolhuvudmän

Dagens statliga stöd för utbildningen av elever med funktionsnedsättningar är betydande och organisationen för detta omfattade. Det består bland annat av specialpedagogiskt stöd från Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM) samt vissa verksamhetsbidrag från den så kallade SIS-anslaget, ett statsbidrag för särskilda insatser på skolområdet. Trots att stödet är omfattande finns utrymme för förbättringar vad gäller insatserna på gymnasial nivå för att elever som tillhör de aktuella målgrupperna ska kunna erbjudas en anpassad utbildning av hög kvalitet i den kommunala eller fristående gymnasieskolan eller gymnasiesärskolan.

En elev som tillhör någon av målgrupperna för de riksrekryterande gymnasiala utbildningarna ska kunna välja att studera i eller i anslutning till hemkommunen om hon eller han önskar det. Det ska till exempel inte finnas ekonomiska incitament för hemkommunen att verka för att eleven ska välja ett riksrekryterande alternativ. Det är ett av skälen bakom att utredningen i kapitel 6 har lämnat förslag till att hemkommunen i princip ska stå för elevernas utbildningskostnader, även då de går på en riksrekryterande utbildning.

Det behövs kunskap och kompetens hos den mottagande skolan och i många fall också fysiska anpassningar av skolmiljön för elever som tillhör någon av de föreslagna målgrupperna. Det gäller även om en elev har en hörselskada eller grav språkstörning som inte berättigar till riksgymnasieutbildning. Det är enligt utredningens uppfattning av stor vikt att skolhuvudmännen får stöd för att klara uppdraget erbjuda en anpassad utbildning i en anpassad utbildningsmiljö.

8.2.1 Förstärkt och förlängd tidsbegränsad satsning

Utredningens förslag: Den tidsbegränsade nationella samordnare som föreslås i utredningens delbetänkande för 2012 – 2014 ges ett utvidgat uppdrag att omfatta utbildning även i gymnasieskolan och gymnasiesärskolan för elever med svåra rörelsehinder, dövhet, hörselskada, dövblindhet och grav språkstörning. Ytterligare medel föreslås med 137 miljoner kronor för perioden 2014 – 2016. I satsningen ska ingå

- ett statsbidrag på totalt 30 miljoner kronor med krav på medfinansiering för kvalitetshöjande åtgärder inom gymnasieskolan och gymnasiesärskolan, t.ex. personalförstärkningar, kompetenshöjande åtgärder, utveckling av pedagogiska metoder, etc; kvalitetshöjande insatser som syftar till en ökad samverkan mellan skola och habilitering bör prioriteras,
- ett statsbidrag på totalt 9 miljoner kronor för fortbildning i teckenspråk på akademisk nivå för lärare i gymnasieskolan och gymnasiesärskolan med grundläggande kunskaper i ämnet samt
- ett statsbidrag på totalt 90 miljoner kronor för att stödja etableringen av lokala eller regionala anpassade undervisningsmiljöer i gymnasieskolan och gymnasiesärskolan för elever med svåra rörelsehinder, dövhet, hörselskada, dövblindhet och grav språkstörning; i uppdraget ska ingå att identifiera lämpliga orter och lämpliga skolhuvudmän, att aktivt verka för att verksamhet etableras samt att fastställa kvalitetskrav.

Delbetänkandets förslag

I utredningens delbetänkande¹¹ föreslås att regeringen ska tillsätta en tidsbegränsad nationell samordnare som under 2012–2014 ska stödja kommunala enskilda och statliga skolhuvudmän som bedriver utbildning för elever med dövhet eller hörselskada och elever med språkstörning i behov av teckenspråk. Enligt utredningens förslag ska uppdraget omfatta

- statsbidrag till kvalitetshöjande åtgärder,
- fortbildning i teckenspråk på akademisk nivå för pedagoger med grundläggande kunskaper i teckenspråk, samt
- statsbidrag för att stimulera nya eller utvidga befintliga anpassade undervisningsmiljöer för elever med dövhet eller hörselskada.

Enligt utredningen tydliggör en tidsbegränsad satsning, i stället för en permanent lösning, att det är hemkommunerna som har det primära ansvaret. Satsningen bör genomföras i samarbete med SPSM och bland annat leda till en ökad kännedom om det statliga stöd som finns. Utredningen övervägde att föreslå att SPSM skulle ansvara för satsningen men förordade lösningen med en kommitté, huvudsakligen för att SPSM är huvudman för specialskolan. För-

¹¹ SOU 2011:30 *Med rätt att välja – flexibel utbildning för elever som tillhör specialskolans målgrupp*, s. 231 ff.

slaget avsåg insatser inom den obligatoriska skolan om totalt 140 miljoner kronor fördelade på tre år, varav 100 miljoner för kvalitetshöjande åtgärder.

Med utgångspunkt i detta förslag aviserade regeringen i budgetpropositionen för 2012 sin avsikt att genomföra en tidsbegränsad satsning för att förbättra måluppfyllelsen för elever i behov av teckenspråk. Regeringen föreslår att anslaget för särskilda insatser på skolområdet ska ökas med 17 miljoner kronor under 2012 och med 37 miljoner kronor för 2013 och 2014, totalt 91 miljoner kronor över tre år, för en särskild satsning i syfte att stärka förutsättningarna för samtliga skolhuvudmän att nå ökad måluppfyllelse för elever med vissa funktionsnedsättningar. Formuleringen ger således utrymme för en vidare målgrupp än elever med behov av teckenspråk.

Förslag till utvidgad satsning

Utredningen anser att det finns behov av kraftfulla tidsbegränsade satsningar även när det gäller utbildningen för ungdomar med vissa funktionsnedsättningar på gymnasial nivå. Vi föreslår därför att uppdraget för den tidsbegränsade nationella samordnaren som föreslås i utredningens delbetänkande för 2012 – 2014 ska ges ett utvidgat uppdrag. Förslaget innebär att uppdraget även ska omfatta utbildning i gymnasieskolan och i gymnasiesärskolan. Dessutom ska målgruppen vidgas och vara elever med svåra rörelsehinder, dövhet, hörselskada, dövblindhet eller grav språkstörning. Med tanke på det utvidgade uppdraget föreslås att ytterligare medel tillförs med 137 miljoner kronor under tre år samt att uppdraget för den gymnasiala utbildningen ska pågå under perioden 2014 – 2016, varav 8 miljoner till samordarens kansli. Samordnaren bör även i denna del genomföra uppdraget i nära samarbete med SPSM och detta bör bland annat leda till en ökad kännedom om det statliga stödet.

Kvalitetshöjande åtgärder

I delbetänkandet föreslås ett tidsbegränsat statsbidrag med krav på medfinansiering för kvalitetshöjande åtgärder, t.ex. personalförstärkningar, kompetenshöjande åtgärder, utveckling av pedagogiska metoder, etc.

Utredningen föreslår att denna satsning vidgas till att omfatta utbildning i gymnasieskolan och gymnasiesärskolan för elever med svåra rörelsehinder, dövhet, hörselskada, dövblindhet och grav språkstörning. Liksom för den obligatoriska nivån är det viktigt att bidraget går till verksamhet som syftar till en långsiktig och stabil utveckling. Ansökan bör bedömas och fördelas av den nationella samordnaren utifrån särskilda kriterier, t.ex. antalet elever i målgruppen och en bedömning av att insatserna främjar måluppfyllelsen för berörda elever. Det är dessutom viktigt att bidraget förstärker pågående verksamhet och inte leder till ett kortsiktigt projekt. Därför föreslås krav på medfinansiering.

För flera av målgrupperna är det en stor fördel om skola och habilitering kan samverka så att eleverna kan få del av habilitering i anslutning till utbildningen, och till och med under skoldagen. Habilitering i grupp är många gånger eftersträvansvärt, särskilt vad gäller frågor som har att göra med ungdomarnas relation till sin funktionsnedsättning och deras vuxenblivande. Kvalitetshöjande insatser som syftar till en ökad samverkan mellan skola och habilitering bör därför prioriteras. Erfarenheterna av detta bör sedan kunna generaliseras. Eventuellt kan SPSM i ett senare skede, och mot bakgrund av dessa erfarenheter, ges ett mer permanent uppdrag att stimulera samverkan mellan skola och habilitering för elever med svåra funktionsnedsättningar.

Fortbildning i teckenspråk

För att förbättra måluppfyllelsen för elever i behov av teckenspråk i gymnasieskolan och gymnasiesärskolan föreslår vi också att den satsning på fortbildning i teckenspråk som föreslogs i delbetänkandet ska omfatta även lärare i gymnasieskolan och gymnasiesärskolan och att den förlängs till och med 2016. Lärarnas teckenspråkskompetens är helt avgörande för att elever som behöver teckenspråk ska ha möjlighet att tillgodogöra sig undervisningen. Det handlar inte endast om en generell teckenspråkskompetens utan också om kompetensen att undervisa i olika ämnen.

Satsningen ska innebära utbildning på akademisk nivå för lärare med grundläggande kunskaper i teckenspråk och rikta sig till lärare såväl vid de riksrekryterande utbildningarna som vid andra gymnasieskolor och gymnasiesärskolor som bedriver undervisning på teckenspråk. Satsningen bör omfatta minst 15 högskolepoäng.

Statsbidrag för att stimulera etablering av anpassade undervisningsmiljöer

Så långt möjligt ska elever med funktionsnedsättning få sin utbildning inom ramen för den ordinarie skolan. Skolverket menar i en rapport¹² till regeringen att i de fall det finns behov av särskilda lösningar och individuell anpassning ska dessa utformas med hög kvalitet och utifrån väl underbyggda underlag. Samtidigt konstateras att för vissa elever kan sådan organisering som särskild undervisningsgrupp och särskilt inriktad fristående skola medföra en bättre skolsituation, men att det innebär att förekomsten av sådana lösningar tyder på att skolan inte lyckats göra verksamheten tillgänglig för alla elever.

Det är mot denna bakgrund något av ett dilemma att föreslå en offensiv statlig satsning på vad som kan betraktas som särlösningar för elever som tillhör utredningens målgrupper. Utredningen föreslår trots detta ett tidsbegränsat statsbidrag för att stödja etableringen av lokala eller regionala anpassade undervisningsmiljöer för elever med svåra rörelsehinder, dövhet, hörselskada, dövblindhet och grav språkstörning. Att det för dessa grupper finns riksrekryterande gymnasial utbildning gör det tydligt att eleverna har behov som gymnasieskolan i många fall har svårt att möta. Att vi dessutom föreslår förtydliganden av målgrupperna elever med hörselskada och elever med språkstörning gör att det blir än viktigare att erbjuda alternativ till riksgymnasieutbildningen för dessa elever.

Utredningen är av uppfattningen att det finns förhållandevis stora grupper elever med hörselskada respektive grav språkstörning som i dag inte får sina behov av anpassad utbildning tillgodosedda. Vi menar att en kraftfull men tidsbegränsad satsning på att stödja etableringen av anpassade utbildningsmiljöer kan bidra till att eleverna får tillgång en utbildning av hög kvalitet i sin hemkommun eller inom dess närområde och således kommer ha möjlighet att bo kvar i sin hemmiljö.

Bidrag föreslås i första hand utgå till etableringskostnader, t.ex. att bygga eller fysiskt anpassa lokaler, att rekrytera och kompetensutveckla personal, etc. Bidraget ska kunna utgå till lokal verksamhet eller verksamhet med regional upptagning. I uppdraget ska ingå att med utgångspunkt i behoven identifiera orter där det är lämpligt att etablera sådana regionala verksamheter, identifiera

---

¹² Skolverket (dnr. 2010:420) *Förslag på delmål samt struktur för uppföljning inför en handikappolitisk strategi.*

lämpliga skolhuvudmän och aktivt verka för att verksamhet etableras. Samordnaren bör utifrån tydliga kriterier kunna fördela det särskilda stimulansbidraget. Kriterierna bör omfatta krav på tillgänglighet, personalens kompetens samt där det är relevant tillgång till teckenspråkskompetens och stöd för talspråksutveckling.

Vidare bör verksamheten så långt möjligt integreras med ordinarie gymnasieskola eller gymnasiesärskola. Det är således inte avsikten att oreflekterat etablera särskilda undervisningsgrupper. Liksom vid de riksrekryterande gymnasiala utbildningarna är det viktiga att erbjuda eleverna en flexibel, anpassad utbildningsmiljö med kunskap och kompetens om utbildningen av elever i aktuell målgrupp. Etableringen av sådana utbildningsmiljöer kan också bidra till att sprida kunskap till andra skolor.

8.2.2 Aktivare roll för Specialpedagogiska skolmyndigheten

Utredningens förslag: SPSM tillförs medel för att förstärka de nationella utvecklingsinsatserna inom området, främst avseende undervisning i språk för elever som använder teckenspråk samt för utbildningen i gymnasieskolan av elever med svåra rörelsehinder i kombination med ytterligare funktionsnedsättningar och för elever med grav språkstörning. Statskontoret föreslås få i uppdrag att undersöka förutsättningarna att effektivisera verksamheten i syfte att frigöra ytterligare resurser för utvecklingsinsatser.

Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM) ska verka för att alla barn, elever och vuxenstuderande med funktionsnedsättning får tillgång till en likvärdig utbildning och annan verksamhet av god kvalitet i en trygg miljö. Myndigheten ska bidra till goda förutsättningar för barnens utveckling och lärande samt till förbättrade kunskapsresultat. SPSM ansvarar för specialpedagogiskt stöd samt för utbildning i specialskolan m.m.¹³

När det gäller specialpedagogiskt stöd ska SPSM enligt sin instruktion ge råd och stöd till skolhuvudmännen. Myndigheten ska därvid anordna och medverka i kompetensutveckling, bedriva och medverka i specialpedagogiskt utvecklingsarbete samt sammanställa och sprida kunskap om resultat av forskning som är rele-

¹³ 1 § förordning (2011:130) med instruktion för Specialpedagogiska skolmyndigheten.

vant för det specialpedagogiska området. För vissa målgrupper ska myndigheten dessutom erbjuda specialpedagogisk utredning inom resurscenter för barn och ungdomar. I verksamheten vid ett resurscenter ska det ingå att informera och utbilda lärare, annan personal samt vårdnadshavare. Myndigheten har även uppdraget att informera om läromedel för funktionsnedsatta samt får vid behov utveckla, anpassa, framställa och distribuera sådana läromedel. Slutligen ska myndigheten sprida information till och aktivt arbeta för att göra sin verksamhet känd för berörda huvudmän, deras personal, elever, andra studerande och vårdnadshavare.¹⁴

Det behövs ökad aktivitet på alla nivåer

Utredningen har kunnat konstatera att olika aktörer, på olika nivåer i systemet, under senare år ser ut att ha fått en roll som i mycket handlar om att erbjuda stöd i de fall en huvudman eller skola efterfrågar sådant stöd. Problemet är dock att få skolor och huvudmän har den beställarkompetens som behövs för att veta vilket stöd man ska efterfråga. Det framgår till exempel av den rapport¹⁵ från Stockholms kommun som refereras ovan. För de 86 elever som omfattas av studien har få i personalen haft någon form av stöd. Endast för sex elever har personalen haft kontakt med kommunens hörselpedagog, för sju har lärare deltagit i arrangemang av landstingets hörselhabilitering och för fem elever har hörselhabiliteringens hörselingsjör konsulterats. Totalt har en lärare och två andra ur personalen deltagit i kurser anordnade av SPSM. Myndigheten har enligt studiens resultat inte konsulterats eller svarat för rådgivning för någon av de 86 eleverna.

Utredningen finner det oroande att såväl kommunen, landstinget som staten i detta exempel är så frånvarande. Vår bedömning är dock att den bild som studien ger är generell när det gäller ungdomar som har funktionsnedsättningar som inte är så uppenbara för mottagande skola. Bland utredningens målgrupper gäller det bland annat elever med hörselskada och elever med grav språkstörning. Det behövs ett mer aktivt förhållningssätt på samtliga nivåer, dvs. i kommunen, från landstingens habiliteringar samt från staten.

---

¹⁴ 3, 5 och 6 §§ förordning (2011:130) med instruktion för Specialpedagogiska skolmyndigheten.

¹⁵ Stockholms stad (dnr.11-007/6093), *HUGIS Hörselskadade ungdomars gymnasiealternativ i Stockholm*, delrapport.

Eftersom skolan är ett kommunalt ansvar ska staten inte ta över kommunens ansvar för specialpedagogiskt stöd i den egna organisationen. Utredningen bedömer att det trots detta finns ett utrymme för och ett behov av en mer aktiv roll för SPSM än i dag. Skolhuvudmännen bör stödjas att själva utveckla strategier för att identifiera specialpedagogiska behov och för att kunna möta dessa behov. Vi föreslår därför att myndigheten ska tillföras medel för att förstärka de nationella utvecklingsinsatserna inom området. Denna satsning bör vara långsiktig, men bör kortsiktigt kunna samverka med de lokala utvecklingsinsatser som kommer till stånd genom den tillfälliga satsning som redan föreslagits.

Angelägna utvecklingsområden för nationella utvecklingsinsatser är undervisningen i språk, särskilt engelska för elever som använder teckenspråk. Det finns dessutom behov att utveckla metoder för att nå elever utanför RgT med utbildning i svenskt teckenspråk, svenska för teckenspråkiga och engelska för teckenspråkiga. Det finns vidare behov av att utveckla utbildningen i gymnasieskolan av elever med svåra rörelsehinder i kombination med ytterligare funktionsnedsättningar samt för elever med grav språkstörning. Det gäller främst för elever med kognitiva svårigheter, elever med bristande arbetsminne etc.

Utredningen föreslår initialt att merparten av de 12 miljoner kronor som beräknas frigöras till följd av utredningens andra förslag ska avsättas för detta ändamål. Utredningen bedömer dock att det är möjligt att omdisponera ytterligare medel inom SPSM och föreslår att Statskontoret ska ges i uppdrag att undersöka förutsättningarna att effektivisera verksamheten i syfte att frigöra ytterligare resurser för utvecklingsinsatser. Förslaget knyter an till det förslag som redan lämnats i delbetänkandet om att Statskontoret ska ges i uppdrag att analysera kostnadseffektiviteten inom den statliga specialskolan, en verksamhet inom SPSM.

Som del av utvecklingsarbetet bör SPSM undersöka möjligheten att göra den kunskap som finns inom bland annat de riksrekryterande verksamheterna tillgänglig för andra skolhuvudmän och andra elever. Vid RgRh finns både kunskap om målgruppen och deras behov i skolan och om hur utbildning och habilitering kan samverka för elevernas bästa. Vid RgT finns kompetens i att undervisa på gymnasienivå i svenskt teckenspråk, svenska för teckenspråkiga och engelska för teckenspråkiga, en kompetens som bör göras tillgänglig även för elever i målgruppen som inte går på RgT. Lärare från lokala och regionala verksamheter kan exempelvis ges

möjlighet att ta del av verksamheten som ett led i sin kompetensutveckling. Vad gäller undervisning för elever som tillhör RgT:s målgrupp kan även distansundervisning övervägas i språken.

8.2.3 SIS-anlaget bör ses över

Utredningens bedömning: Den del av det så kallade SIS-anlaget som avser insatser av regional art bör ses över. Statliga bidrag ska utgå först efter en prövning av om verksamheten verkligen tillför en anpassad verksamhet av hög kvalitet som så långt möjligt är inkluderad i den ordinarie utbildningsmiljön. Huvudsyftet bör vara att bidra till anpassade utbildningsmiljöer där kunskap och kompetens kan utvecklas.

En huvudman inom skolväsendet kan få statsbidrag till kostnader för insatser av regional art som huvudmannen vidtar för

1. elever med funktionsnedsättning eller andra särskilda behov i grundskolan och gymnasieskolan,
2. elever med flera funktionsnedsättningar i grundsärskolan och gymnasiesärskolan, och
3. elever i grundskolan för vilka särskild undervisning anordnas på ett sjukhus eller motsvarade institution.¹⁶

De båda första punkterna är tillämpliga för gymnasieutbildning och gymnasiesärskoleutbildning som är aktuell i detta betänkande. Med insatser av regional art avses samordnade utbildningsinsatser för elever med funktionsnedsättning eller med andra särskilda behov, som i stor utsträckning kommer även sådana elever till del vilka har en annan hemkommun än där utbildningen bedrivs¹⁷. Bidrag kan tilldelas för merkostnader för undervisningen och för kostnader för elevhälsa och andra elevstödande åtgärder, om kostnaderna är särskilt stora¹⁸. Specialpedagogiska skolmyndigheten beslutar om fördelningen av de medel regeringen anvisar¹⁹.

¹⁶ 1 § förordning (1991:931) om statsbidrag till särskilda insatser på skolområdet.

¹⁷ 2 §, andra strecksatsen förordning (1991:931) om statsbidrag till särskilda insatser på skolområdet.

¹⁸ 4 § förordning (1991:931) om statsbidrag till särskilda insatser på skolområdet.

¹⁹ 3 § förordning (1991:931) om statsbidrag till särskilda insatser på skolområdet.

Enligt SPSM:s regleringsbrev för 2011²⁰ får myndigheten utöver de syften som anges ovan även använda medel från anslagsposten för utvecklingsprojekt och analyser som syftar till att utveckla lärandemiljön för elever med funktionsnedsättning. Av knappt 122 miljoner kronor i förbrukat anslag 2010 gick enligt SPSM:s årsredovisning²¹ för 2010 45 miljoner till regionala undervisningsgrupper.

Av 72 beviljade ansökningar 2011 har nio koppling till gymnasial verksamhet för någon av de målgrupper som omfattas av utredningen. Fyra av dessa handlar om stöd till regionala undervisningsgrupper. Göteborgs stad har fått drygt en miljon kronor beviljade för verksamheten för elever med hörselnedsättning vid Katrinelundsgymnasiet och Linköpings kommun har beviljats 400 000 kronor för verksamheten vid Anders Ljungstedts gymnasium för elever med rörelsehinder. Vidare har Malmö stad beviljats knappt 245 000 kronor för verksamhet vid Parkskolan och Stockholms stad beviljats 760 000 kronor för verksamhet vid Stockholms Rh-gymnasium, i båda fallen för elever med utvecklingsstörning i kombination med ytterligare funktionsnedsättningar.

Enligt SPSM bestäms storleken på bidraget till regionala undervisningsgrupper med hänsyn till faktorer som elever från egen kommun, elever från annan kommun, skolform och om det finns särskilt kostnadskrävande behandlingsinsatser (gäller elever med rörelsehinder). År 2011 var schablonbeloppen för gymnasieskolan och gymnasiesärskolan 20 000 kronor för en elev från egen kommun och 45 000 kronor för en elev från annan kommun. För gymnasieskola eller gymnasiesärskola med särskilt kostnadskrävande behandlingsinsatser, dvs. Rh-anpassad utbildning, var schablonbeloppen 35 000 kronor för elev från egen kommun och 75 000 kronor för elev från annan kommun.

SPSM aviserar i årsredovisningen för 2010 att myndigheten avsåg att ta upp frågan om en översyn av förordningen (1991:931) om statsbidrag till särskilda insatser på skolområdet. SPSM menar att formuleringarna i förordningen inte är ändamålsenliga med hänsyn till bland annat hanteringen av bidrag till regionala insatser och till utvecklingsprojekt. SPSM har i juni 2011 tillskrivit Utbildningsdepartementet bland annat med förslag till att förordningen ska gälla för utbildning från förskola till och med den kommunala

---

²⁰ U2011/3825/S.

²¹ Specialpedagogiska skolmyndigheten, *Årsredovisning 2010*.

vuxenutbildningen (komvux, sfi och sÄrvux), inte som nu endast grundskola, sÄrskola och gymnasieskola.

Utredningen bedömer att de bidrag som lämnas för regionala undervisningsgrupper i flera fall är så låga att de knappast avgör om de aktuella verksamheterna kommer till stånd eller inte. Det kan därför ifrågasättas om det är kostnadseffektivt att fördela så små belopp per elev. Utredningen anser användningen av åtminstone denna del av det så kallade SIS-anslaget bör ses över. Även om det ligger utanför utredningen mandat att föreslå en fullständig översyn av syftet med SIS-anslaget finns mycket som talar för att det vore befogat med en sådan mer genomgripande översyn.

Vid en översyn av bidragen till regionala insatser är enligt utredningen inte självklart om slutsatsen av detta bör vara att avveckla bidraget eller att i stället förstärka det. Om bidraget avvecklas i denna form skulle medlen på sikt i stället kunna användas för mer kraftfulla och tillfälliga insatser för att bidra till nyetablering av anpassade utbildningsmiljöer lokalt och regionalt, på motsvarande sätt som nu föreslås inom ramen för den tidsbegränsade satsningen. Oberoende av vilket anser utredningen att statliga bidrag ska utgå först efter en prövning av om verksamheten verkligen tillför en anpassad verksamhet av hög kvalitet som så långt möjligt är integrerad i den ordinarie utbildningsmiljön. Det bör inte vara ett huvudsyfte att bidra till särskilda undervisningsgrupper. Det bör snarare vara att bidra till anpassade utbildningsmiljöer där kunskap och kompetens kan utvecklas.

9 Konsekvenser av förslagen

9.1 Ekonomiska konsekvenser

Utredningens förslag innebär en ökad renodling av det finansiella ansvaret för den riksrekryterande gymnasiala utbildningen för ungdomar med vissa funktionsnedsättningar. Hemkommunen föreslås få ansvar att finansiera utbildningen, landstinget att finansiera habiliteringen och staten att finansiera hemresor för tillfälligt boende elever. Staten föreslås också svara för merkostnaderna för boende och eventuell omvårdnad i boendet, dock med viss finansiering från hemkommunen. Huvudprincipen är att hemkommunen ska svara för elevernas dagliga resor. Ett visst statligt åtagande kvarstår dock. Vidare föreslås att staten ska svara för vissa overheadkostnader för exempelvis för ledning, administration och samordning, kompensation för påtagliga extra kostnader på grund av överrepresentation av elever i verksamheten från den anordnande kommunen samt ett särskilt bidrag för elever med dövblindhet.

Statens föreslås dessutom svara för tidsbegränsade och permanenta satsningar för att stödja skolhuvudmännen att erbjuda en utbildning av hög kvalitet för elever med de aktuella funktionsnedsättningarna som inte deltar i en riksrekryterande gymnasial utbildning.

9.1.1 Kostnadskonsekvenser för den riksrekryterande utbildningen

Utredningens förslag innebär minskade totala kostnader med 11 miljoner kronor. Förslagen innebär också en omfördelning mellan olika huvudmän.

För kommuner och landsting

Fullt genomfört beräknas utredningens förslag och bedömningar leda till ökade kostnader för kommuner och landsting med 116 miljoner kronor (se tabell 9.1).

Tabell 9.1 Kostnadskonsekvenser för kommuner och landsting, miljoner kronor

	Belopp	Kommentar
Utbildning	166	
– RgRh	47	
– RgT	107	Varav 24 mnkr för elever i hemkommunen till följd av förtydligad målgrupp som får genomslag successivt.
– RgsärT	12	
Habilitering	20	
– RgRh	20	
Elevboende	- 10	
– RgRh	- 9	Minskad interkommunal ersättning.
– RgT	- 1	Minskade kostnader för inackorderingsbidrag till följd av förtydligad målgrupp. Denna får genomslag successivt.
– RgsärT	–	Effekten för avgifterna för kost och logi oklar. Små belopp.
Hemresor	- 1	
– RgsärT	- 1	Till följd av att staten tar över finansieringsansvaret.
TOTALT - brutto	175	
OH m.m.	- 34	Beräknad statlig ersättning till anordnande kommuner för OH med 8 procent på de totala kostnaderna.
Beräknade merkostnader	- 25	8 mnkr för statlig ersättning för vissa merkostnader för RgRh, 15 mnkr för RgT och 2 mnkr för RgsärT ¹ .
TOTALT - netto	116	

1) Avser uppskattad ersättning för extra kostnader till följd av att antalet elever överstiger statistiskt förväntat.

Effekterna av förtydligad målgrupp vid RgT uppstår successivt. För utbildningen utgår dock utredningen från att de ökade kostnaderna för kommunerna uppstår oberoende av om elevgruppen studerar vid RgT eller i hemkommunen. De minskade utgifterna för inackorderingsbidrag uppstår dock successivt över fyra år.

Staten

Fullt genomfört beräknas utredningens förslag och bedömningar leda till minskade kostnader för staten med 128 miljoner kronor (se tabell 9.2).

Tabell 9.2 Kostnadskonsekvenser för staten, miljoner kronor

	Belopp	Kommentar
Utbildning	- 166	
– RgRh	- 47	
– RgT	- 107	
– RgsärT	- 12	
Habilitering	- 20	
– RgRh	- 20	
Elevboende	- 2	
– RgRh	9	Ersättning från staten i stället för interkommunal ersättning.
– RgT	- 7	Minskade kostnader till följd av förtydligad målgrupp. Denna får genomslag successivt över fyra år.
– RgRh/RgT	- 4	Minskad ersättning till följd av att elevavgifter för kost inte ska finansieras av staten.
– RgsärT	–	Effekten för avgifterna för kost och logi oklar. Små belopp.
Hemresor	1	
– RgsärT	1	Till följd av att staten tar över finansieringsansvaret.
TOTALT - brutto	- 187	
OH m.m.	34	Beräknad statlig ersättning till anordnande kommuner för OH med 8 procent på de totala kostnaderna.
Beräknade merkostnader	25	Beräknad statlig ersättning för merkostnader med 8 mnkr för statlig ersättning för vissa merkostnader för RgRh, 15 mnkr för RgT och 2 mnkr för RgsärT ¹ .
TOTALT - netto	- 128	

1) Avser uppskattad ersättning för extra kostnader till följd av att antalet elever överstiger statistiskt förväntat.

De minskade utgifterna för elevboende vid RgT bör uppstå successivt över fyra år. Man måste dock räkna med vissa tröskeleffekter vid neddragningen av antalet boendeplatser.

För staten får förslagen om förändringar för den riksrekryterande gymnasiala utbildningen konsekvenser för de olika myndigheternas anslag enligt följande:

- Statens bidrag för utbildning vid RgRh och RGD/RGH samt statens bidrag för Rgsär D/H finansieras inom statsbudgetens utgiftsområde 16 anslag 1:6 Särskilda insatser inom skolområdet ap. 2 *Särskilda bidrag för riksrekryterande gymnasial utbildning för elever med funktionshinder*. Utredningens förslag innebär att anslagsposten som i dag disponeras av Skolverket ska överföras till och disponeras av SPSM. Utöver de verksamheter som tagits upp i detta betänkande ska det gälla även den ersättning som utbetalas till Landstinget i Södermanlands län för utbildning för barn och ungdomar från hela landet med utvecklingsstörning. Till följd av utredningens förslag kommer anslagsposten att minska.
- SPSM får med förslagen ansvar för hela anslaget 1:6 Särskilda insatser inom skolområdet inom utgiftsområde 16. Under anslagspost 2 bör för RgRh, RgT och RgsärT medel finnas för främst overheadkostnader för exempelvis ledning, administration och samordning vid, kompensation för påtagliga extra kostnader på grund av en överrepresentation av elever i verksamheten från de anordnande kommunerna samt extra bidrag för elever med dövblindhet. En justering av indelningen i anslagsposter bör göras, så att bidrag till RgsärT för boende och omvårdnad i boendet samt för elevresor förs till anslagsposten 1.
- Statens bidrag för kost och logi samt för vissa resor enligt bestämmelserna¹ för det så kallade Rg-bidraget från CSN för elever vid RgRh och RGD/RDH finansieras i dag inom statsbudgetens utgiftsområde 15 anslag 1:4 Bidrag till kostnader vid gymnasieutbildning och viss föräldrautbildning i teckenspråk ap 1 *Särskilda insatser för döva och hörselskadade elever och elever vid Rh-anpassad utbildning*. Utredningens förslag innebär att anslagsposten inte längre ska finansiera kostnader för kost och logi för elever vid RgRh med drygt 2 miljoner kronor samt inte heller ersätta elever vid RgT för avgift för kost för elever vid RgT med cirka 2,5 miljoner kronor. Drygt en miljon av det sammanlagda beloppet ska överföras till SPSM:s anslag. Resten är en besparing till följd av att elevavgifterna för kost ska betalas av den enskilde. Merparten av anslaget är opåverkat av utredningens förslag.

---

¹ Förordning (1995:667) om bidrag till vissa funktionshindrade elever i gymnasieskolan.

9.1.2 Utvecklat statligt stöd till kommunala och fristående huvudmän

Utredningen föreslår både tidsbegränsade och permanenta satsningar.

Förstärkt och förlängd tidsbegränsad satsning

Enligt utredningens förslag ska den i delbetänkandet föreslagna nationella samordnaren ges ett utökat ansvar för att stimulera etablerandet av anpassade undervisningsmiljöer samt genomföra satsningar på kvalitetshöjande åtgärder och fortbildning i teckenspråk. Utökningen föreslås omfatta totalt 137 miljoner kronor under 2014–2016 (se tabell 9.3).

Tabell 9.3 Beräknad budget för nationellt satsning 2014 – 2016, miljoner kronor

Verksamhet	2014	2015	2016	Totalt
Nationell samordnare	2	3	3	8
Kvalitetshöjande åtgärder	10	10	10	30
Fortbildning i teckenspråk	3	3	3	9
Anpassade utbildningsmiljöer	30	30	30	90
Summa	45	46	46	137

Utredningen föreslår att insatsen finansieras med delar av statens minskade utgifter enligt ovan. Eftersom kommunerna har ett ansvar att erbjuda samtliga elever utbildning kan den riksrekryterande utbildningen betraktas som en plusverksamhet. Genom utredningens förslag omfördelas resurser för elevgruppen från att stödja vissa kommuner genom bidrag till den riksrekryterande utbildningen till att stödja fler kommuner med insatser för elever i målgrupperna.

Den nationella samordnaren behöver förstärkas med två heltidsanställda år 2014. Åren 2015–2016 när den ursprungliga satsningen avslutats bör samordnaren bestå av tre heltidstjänster.

Satsningen på kvalitetshöjande åtgärder har beräknats lägre som genomsnitt per elev än delbetänkandets 20 000 kronor eftersom satsningen på anpassade studiemiljöer är kraftfullare. Satsningen

har i stället beräknats med 10 000 kronor per elev för 3 000 elever i de olika målgrupperna. Medfinansiering ska vara ett villkor.

Fortbildningen i teckenspråk beräknades i delbetänkandet med totalt 21 miljoner kronor. Eftersom elevgruppen är mindre i gymnasieskolan beräknas här en satsning på totalt 9 miljoner kronor. Medfinansiering ska vara ett villkor.

För att bidra till utvecklingen av anpassade studiemiljöer lokalt och regionalt behövs en kraftfull satsning. Det handlar om att bidra till initiala investeringar i lokaler, anpassningar och kompetens. Satsningen beräknas till 30 miljoner kronor per år.

Permanent satsning

Utredningens förslag innebär minskade årliga kostnader för staten som inte motsvaras av ökade årliga kostnader för kommuner och landsting. Dessa beräknas till 12 miljoner kronor när reformen är fullt genomförd. Utredningen föreslår i föregående kapitel att dessa medel ska användas för utvecklingsinsatser inom angelägna utvecklingsområden för elever som tillhör berörda målgrupper. Medlen bör tillföras SPSM för specialpedagogiskt utvecklingsarbete samt för tillkommande administrativa uppgifter till följd av utredningens förslag. Utredningen bedömer att det bör finnas förutsättningar att inom SPSM omfördela resurser för att ytterligare förstärka utvecklingsinsatserna och har därför i det föregående föreslagit att Statskontoret ska ges i uppdrag att utreda detta.

Vi bedömer dessutom att det med stor sannolikhet finns möjlighet att effektivisera främst boendet vid RgRh och menar att eventuella medel från en sådan effektivisering bör tillföras SPSM:s utvecklingsverksamhet eller på annat sätt för de berörda målgrupperna inom den gymnasiala utbildningen.

9.1.3 Sammantaget över tid

Av tabell 9.3 framgår hur effekterna beräknas uppstå för läsåren 2014/15–2017/18. Tabellen utgår från antagandet att utredningens förslag avseende de riksrekryterande utbildningarna genomförs från och med höstterminen 2014 samt att den tillfälliga satsningen genomförs från och med budgetåret 2014.

Tabell 9.4 Ökade och minskade kostnader sammantaget 2013/14 – 2017/18, miljoner kronor

	Läsår				
	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18
Kommunerna		98	98	98	98
Landstingen		18	18	18	18
Staten		- 123	- 124	- 126	- 128
Netto		- 7	- 8	- 10	- 12
SPSM för utveckling/adm		7	8	10	12
Tillfällig satsning	22	46	46	23	0
Ökade kostnader totalt	22	46	46	23	0

Nettot i tabellen ovan är det netto som uppstår om de ökade kostnaderna för kommuner och landsting i sin helhet ersätts via det generella statsbidraget. Utredningen föreslår emellertid att kommunerna under åren 2014–2016 i stället delvis ska ersättas genom en tidsbegränsad satsning. Från och med 2017 ska kommuner och landsting fullt ut ersättas via det generella statsbidraget.

9.2 Konsekvenser för den unga

Sverige har förbundet sig att följa FN:s konvention om barnets rättigheter och konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Av direktiven framgår att utredaren ska redogöra för konsekvenserna för de barn som berörs av förslagen utifrån de rättigheter som barn tillförsäkras utifrån ovanstående konventioner (se bilaga 3).

Utredningens samtliga förslag berör direkt eller indirekt barn eller unga vuxna. Att samtliga de riksrekryterande gymnasiala utbildningarna föreslås bli en rättighet för de ungdomar som tillhör målgruppen ger dem möjlighet att välja mellan olika utbildningsalternativ. Förslagen innebär också satsningar som bör leda till bättre anpassade undervisningsmiljöer även för ungdomar med svåra rörelsehinder, dövhet, hörselskada, dövblindhet eller grav språkstörning som inte tas emot vid eller av andra skäl inte går på den riksrekryterande utbildningen.

9.3 Den kommunala självstyrelsen

En utökad grupp elever med vissa funktionsnedsättningar föreslås ha rätt till riksrekryterande utbildning. Samtidigt är kommunen skyldig att genom interkommunal ersättning finansiera utbildningen utan möjlighet att påverka dess utformning. Detta kan betraktas som en inskränkning av den kommunala självstyrelsen. Detta berör dock ett litet antal elever för vilka rätten till den riksrekryterande utbildningen är nödvändig för att eleverna ska ges med andra elever likvärdiga förutsättningar att välja skola.

För de anordnande kommunerna är åtagandet att svara för den riksrekryterande utbildningen frivilligt.

9.4 Övriga konsekvenser

Utredningens förslag bedöms i allt väsentligt sakna betydelse för

- brottslighet och det brottsförebyggande arbetet,
- sysselsättning och offentlig service i olika delar av landet,
- små företags arbetsförutsättningar, konkurrensförmåga, eller villkor i övrigt i förhållande till större företags,
- jämställdhet mellan kvinnor och män och
- möjligheterna att nå de integrationspolitiska målen.

10 Författningskommentar

Förslaget till lag om ändring i skollagen (2010:800)

7 kap.

15 §

Paragrafens *tredje stycke* tas bort. För ungdomar med utvecklingsstörning i kombination med dövblindhet eller synskada och ytterligare funktionsnedsättning anordnas särskilt anpassad riksrekryterande utbildning inom gymnasiesärskolan, se 18 kap. 39 §. För ungdomar med dövblindhet anordnas särskilt anpassad riksrekryterande utbildning inom gymnasieskolan, se 15 kap. 35 a §. Genom inrättandet av dessa utbildningar bedöms det inte längre finnas elever som på grund av sina funktionsnedsättningar inte kan få tillfredsställande förhållanden i gymnasieskolan eller gymnasiesärskolan.

15 kap.

1 §

Paragrafen innehåller en innehållsförteckning över kapitlets bestämmelser. Den sista strecksatsen i paragrafen anpassas till att omfatta nya bestämmelser och ytterligare elevgrupper.

5 §

Paragrafen har oförändrad lydelse men *första stycket* får en utvidgad betydelse. Även särskilt anpassad gymnasieutbildning med undervisning på teckenspråk kommer att omfattas av bestämmelsens hänvisning till 36 §, som tidigare bara avsåg Rh-anpassad utbild-

ning. Bestämmelsen ger behörighet för ungdomar enligt 35 och 35 a §§ att påbörja riksrekryterande gymnasieskola för ungdomar med vissa funktionsnedsättningar under tiden till och med det första kalenderhalvåret de fyller 21 år.

9 §

Paragrafen bemyndigar regeringen att bestämma vilka kommuner som får anordna särskilt anpassad gymnasieutbildning för ungdomar med vissa funktionsnedsättningar. Det handlar om gymnasieskolor med särskilda resurser och kompetenser som behövs för att dessa ungdomar ska ha möjlighet att genomföra utbildning i gymnasieskolan. Enligt förslaget utökas de bestämmelser som finns för Rh-anpassad utbildning till att även gälla utbildning för vissa elever med dövhet, hörselskada, grav språkstörning eller dövblindhet. Av praktiska skäl kallas utbildningarna för *riksrekryterande gymnasieskola för ungdomar med vissa funktionsnedsättningar*. För närvarande finns gymnasieskolor med utbildning anpassad för vissa ungdomar med svåra rörelsehinder i Kristianstad, Göteborg, Stockholm och Umeå och för vissa elever med dövhet, hörselskada, språkstörning eller dövblindhet i Örebro. Huvudmän för utbildningarna är respektive kommun.

12 §

Paragrafen anger huvudprincipen att huvudmannen svarar för antagningen till sina utbildningar.

I *andra stycket* har en anpassning gjorts till att prövningen avses omfatta fler elevgrupper. I paragrafen anges att det finns särskilda bestämmelser beträffande prövningen av målgruppsstillhörighet till riksrekryterande gymnasieskola för ungdomar med vissa funktionsnedsättningar. En särskild nämnd ansvarar i dessa fall för prövningen av målgruppsstillhörighet och för frågor som sammanhänger med funktionshindret. Nämnden prövar även om ungdomarna har grundläggande behörighet till gymnasieskolan. Därefter gör huvudmannen en prövning av behörighet till program och eventuellt urval och fattar beslut om mottagande och antagning till den riksrekryterande gymnasieutbildningen.

32 §

Ändringen i paragrafens *första stycke* 3 är redaktionell och anpassas till den förändrade terminologin.

34 a §

Paragrafen är ny och innehåller en definition av begreppet *riksrekryterande gymnasieskola för ungdomar med vissa funktionsnedsättningar*, som av praktiska skäl används i 37–39 och 41 §§ som en gemensam benämning för de särskilt anpassade utbildningar som anordnas för de ungdomar som tillhör målgrupperna enligt 35 och 35 a §§.

35 §

Paragrafen innehåller en förändrad beskrivning av målgruppen för den Rh-anpassade gymnasieutbildningen. Definitionen av begreppet svårt rörelsehinder tas bort. Begreppet svårt rörelsehinder är vedertaget i andra sammanhang och bör därför inte definieras i skollagen. Målgruppen förtydligas till att omfatta ungdomar som har ett svårt rörelsehinder som ensamt eller i kombination med en annan funktionsnedsättning medför att en ungdom för att kunna följa en utbildning i gymnasieskolan dels behöver tillgång till en gymnasieskola med anpassad utbildning, dels har omfattande behov av habilitering i anslutning till utbildningen.

Det sammansatta behovet av en Rh-anpassad gymnasieutbildning, av habilitering på skoltid och en tillgänglig miljö föreslås definiera målgruppen. Det väsentliga är att funktionsnedsättningen medför att ungdomen inte utan särskilda anpassningar har stora svårigheter att tillgodogöra sig gymnasieutbildning. Behovet av habilitering tydliggörs. Eleven ska ha behov av omfattande habilitering i anslutning till utbildningen. Eleven ska ha så omfattande behov av habilitering att det påverkar elevens studiesituation och att behovet av samverkan mellan skolan och habiliteringen blir påtagligt. En elev får anses ha omfattande behov av habilitering om eleven har behov av insatser av särskilt utbildad habiliteringspersonal, främst sjukgymnast, arbetsterapeut, psykolog eller kurator, ett flertal gånger per vecka under skoltid. Generella insatser av psykolog eller kurator som ingår i ordinarie elevhälsa ska enligt förslaget

inte utgöra grund för bedömningen av vad som avses med omfattande behov av habilitering.

Elever som är mottagna enligt nuvarande bestämmelser har rätt att fullfölja sina gymnasieutbildningar, se övergångsbestämmelserna.

35 a §

Paragrafen är ny. Tidigare definierades målgruppen i 10 kap. 1 § gymnasieförordningen (2010:2039). Genom förslaget ändras och förtydligas målgruppen. Målgruppen för den anpassade gymnasieutbildningen föreslås vara ungdomar med dövhet eller hörselskada som har behov av en teckenspråkig undervisningsmiljö, ungdomar med en grav språkstörning som är beroende av teckenspråk för sin kommunikation och ungdomar med dövblindhet.

Ungdomar med dövhet eller hörselskada ska tillhöra målgruppen om de har behov av en teckenspråkig undervisningsmiljö, dvs. en miljö med både teckenspråk och talad svenska. Behovet av teckenspråk för elever med hörselskada kan liksom för elever vid specialskolan vara mer eller mindre uttalat. Utbildningen ska som idag ges på både teckenspråk och talad svenska med tekniskt stöd. Med teckenspråk avses svenskt teckenspråk.

När det gäller ungdomar som har en grav språkstörning begränsas målgruppen till den ytterst lilla grupp ungdomar med grav språkstörning som är beroende av teckenspråk för sin kommunikation. Det handlar om ungdomar som inte kan tala alls eller som har så stora svårigheter att uttrycka sig att de i praktiken behöver teckenspråk för att kommunicera. Det stora flertalet elever med en grav språkstörning är inte beroende av teckenspråk i undervisningsmiljön och för den gruppen bedöms inte den miljö som erbjuds vid den tvåspråkiga anpassade gymnasieutbildningen som optimal. Elever med grav språkstörning har i allmänhet andra behov av anpassningar än elever med dövhet och hörselskada. Ungdomar med en grav språkstörning som är beroende av teckenspråk för sin kommunikation har däremot behov som kan tillgodoses i den tvåspråkiga miljön med teckenspråk och talad svenska.

Ungdomar med dövblindhet är en liten grupp med egna behov av anpassning av studiemiljö och undervisning. Ungdomar med dövblindhet ska därför tillhöra målgruppen oavsett om de har behov av teckenspråk i undervisningen eller inte.

Elever som är mottagna enligt nuvarande bestämmelser ska ha rätt att fullfölja sina gymnasieutbildningar, se övergångsbestämmelserna.

36 §

Paragrafen innebär att ungdomar som tillhör målgrupperna i 35 och 35 a §§ ges rätt till anpassad gymnasieutbildning om de uppfyller gymnasieskolans gemensamma behörighetsvillkor som följer av 15 kap. 5 och 6 §§. Det framgår av 15 kap. 5 § första stycket att elever som omfattas av 36 § ska kunna påbörja utbildningen senast under det första kalenderhalvåret det år de fyller 21 år.

Den nämnd som avses i 38 § beslutar om rätten till utbildning, gemensamma behörighetsvillkor samt placering hos huvudman. Mottagande huvudman prövar därefter behörigheten till och svarar för antagningen till program vid gymnasieskola med Rh-anpassad utbildning och gymnasieskola med undervisning på teckenspråk och talad svenska. Utbudet av program och antalet platser ska så långt möjligt anpassas med hänsyn till ungdomarnas önskemål.

37 §

Bestämmelsen har ändrats redaktionellt från formuleringen att en gymnasieskola ska ta emot sökande från hela landet till att respektive utbildning ska vara öppen för sökande från hela landet. Ungdomar som söker till en riksrekryterande utbildning och tillhör målgruppen har rätt till en utbildningsplats. När det gäller placering hos en viss huvudman ska elevernas önskemål tillgodoses i möjligaste mån, så länge det inte innebär betydande merkostnader. Den nämnd som prövar behörighet till utbildningen beslutar om placering hos en viss huvudman. Huvudmannen för utbildningen beslutar om placering vid en viss skolenhet. Att beslut om placering vid viss skolenhet inte får överklagas framgår av 28 kap. 17 §. Någon saklig ändring i förhållande till vad som gäller idag är inte avsedd.

37 a §

Paragrafen är ny. I paragrafen regleras boende och omvårdnad i boendet som en rättighet för de elever vid Rh-anpassad gymnasieutbildning som har behov av sådant boende. Liksom tidigare görs prövning av rätt till boende och omvårdnad i boendet av den nämnd som avses i 38 §. Rekvisiten för rätt till elevhemsboende är att boende ska behövas med hänsyn till avståndet till elevens ordinarie bostad, funktionsnedsättningen eller någon annan särskild omständighet. Eleven ska ha ett rimligt pendlingsavstånd, vilket innebär en restid under två timmar per dag med allmänna färdmedel. Om eleven har längre restid eller inte klarar av resorna på grund av sin funktionsnedsättning kan boende i elevhem beviljas.

37 b §

Paragrafen är ny och anger att ansökan till riksrekryterande gymnasieutbildning för ungdomar med vissa funktionsnedsättningar görs hos en särskild nämnd, till skillnad från vad som annars gäller för gymnasieskolan. Huvudregeln för gymnasieskolan är att ansökan till utbildning ges in till den sökandes hemkommun, se 16 kap. 35 § första stycket.

37 c §

Den särskilt anpassade utbildningen är utformad som en rättighet för de elevgrupper som omfattas och motsvaras av en skyldighet för staten att erbjuda utbildningen. Statens skyldighet att erbjuda utbildningarna tillgodoses genom att regeringen får bestämma vilka kommuner som får anordna särskilt anpassad utbildning i sina gymnasieskolor och att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får träffa avtal med dessa kommuner om att anordna utbildningen.

38 §

Paragrafen anger att rätten till utbildning prövas av en särskild nämnd. Den har anpassats till att omfatta även riksgymnasieutbildning med undervisning på teckenspråk och talad svenska. Omfattningen av nämndens prövning framgår av 36 §.

Nämndens beslut kan överklagas, se 28 kap. 17 § samt kommentaren till den bestämmelsen.

39 §

Paragrafen anpassas till att omfatta den utökade målgruppen och till att anordnande kommun föreslås vara avtalsslutande motpart till staten avseende omvårdnad i boendet samt för habilitering.

Att avgifter inte får tas ut för utbildning i gymnasieskolan framgår av 17 §.

40 §

I paragrafen, som anpassats till att avse den utökade målgruppen, görs ett tillägg i *första stycket* att hemkommunen ska betala ersättning för kostnader för boende och omvårdnad i boendet för elever på Rh-anpassad utbildning. Staten kommer att stå för merparten av dessa kostnader, men kommunerna kommer att stå för en mindre del och därför behövs regleringen om interkommunal ersättning avseende utbildningskostnader.

I *andra stycket* framgår att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om sådana ersättningar.

41 §

I paragrafen, som är ny, upplyses om att skollagens bestämmelser är tillämpliga för riksrekryterande gymnasieutbildning för ungdomar med vissa funktionsnedsättningar, om inte något annat särskilt anges.

18 kap.**1 §**

Paragrafen innehåller en innehållsförteckning över kapitlets bestämmelser. Den sista strecksatsen är ny och hänvisar till de nya bestämmelserna om riksrekryterande gymnasiesärskola för ungdomar med utvecklingsstörning i kombination med vissa ytterligare funktionsnedsättningar.

4 §

Paragrafens *andra stycke* anpassas till att ungdomar vid riksrekryterande gymnasiesärskola har rätt att påbörja utbildningen före utgången av det första kalenderhalvåret det år de fyller 21 år, i stället för 20 år, som är det normala för gymnasiesärskolan och gymnasieskolan. Motsvarande reglering för gymnasieskolan finns i 15 kap. 5 §.

9 a §

I paragrafens *första stycke* bemyndigas regeringen att bestämma vilka kommuner som får anordna särskilt anpassad gymnasiesärskoleutbildning för ungdomar med utvecklingsstörning och vissa ytterligare funktionsnedsättningar. Det handlar om gymnasieskolor med särskilda resurser och kompetenser som behövs för att dessa ungdomar ska ha möjlighet att genomföra utbildning i gymnasiesärskolan. Av praktiska skäl kallas utbildningen för *riksrekryterande gymnasiesärskola för ungdomar med utvecklingsstörning i kombination med vissa ytterligare funktionsnedsättningar*. I paragrafen bemyndigas regeringen att meddela ytterligare föreskrifter om sådan utbildning. Motsvarande bestämmelse för riksrekryterande gymnasieskola för elever med vissa funktionsnedsättningar finns i 15 kap. 9 §. För närvarande finns gymnasiesärskola för vissa elever med utvecklingsstörning i kombination med dövhet, hörselskada eller dövblindhet i Örebro. Örebro kommun är huvudman för utbildningen.

I *andra stycket* anges att sådana föreskrifter som regeringen meddelar med stöd av bemyndigandet får avvika från vad som annars gäller för gymnasieskolan.

12 §

I paragrafen anges huvudprincipen att huvudmannen ansvarar för antagningen till de olika utbildningar som anordnas av huvudmannen. I *andra stycket*, som är nytt, anges att det finns särskilda bestämmelser om prövningen av rätten till riksrekryterande gymnasiesärskola för ungdomar med utvecklingsstörning i kombination med vissa ytterligare funktionsnedsättningar. En särskild nämnd ansvarar i dessa fall för prövningen av målgruppstillhörighet och för frågor som sammanhänger med funktionshindret, det vill säga rätt till elevhemsboende och till omvårdnad i boendet, se 18 kap. 40 §.

31 §

Paragrafen handlar om vilken rätt till skolskjuts en elev har när eleven går i en gymnasiesärskola i en annan kommun än sin hemkommun och på grund av skolgången måste övernatta i den kommunen. Bestämmelsen ger elever som är mottagna i första hand enligt 19 kap. 35–37 §§ rätt till skolskjuts på samma premisser som elever som är hemmahörande i kommunen. Paragrafen anpassas till att jämställa elever vid riksrekryterande gymnasiesärskola för ungdomar med utvecklingsstörning i kombination med vissa ytterligare funktionsnedsättningar med elever mottagna i första hand enligt 19 kap. 35–37 §§.

32 §

Paragrafen handlar om rätt till ekonomiskt stöd för inackordering. Elever vid riksrekryterande gymnasiesärskola för ungdomar med utvecklingsstörning i kombination med vissa ytterligare funktionsnedsättningar undantas från reglerna om inackorderingsbidrag, på samma sätt som gäller för elever vid Rh-anpassad utbildning enligt 15 kap. 32 §. Elevernas boende med omvårdnadsinsatser ersätts via statligt verksamhetsbidrag och interkommunal ersättning.

Paragrafens första och andra stycke föreslås bli sammanförda till ett stycke för att ge stycket en självständig betydelse i enlighet med utformningen av motsvarande bestämmelse för gymnasieskolan i 15 kap. 32 §.

38 §

Paragrafen är ny och innehåller en definition av begreppet *riksrekryterande gymnasiesärskola för ungdomar med utvecklingsstörning i kombination med vissa ytterligare funktionsnedsättningar*, som används i 43–48 §§ som en gemensam benämning för den särskilt anpassade utbildning som anordnas för de ungdomar som tillhör målgruppen enligt 39 §.

39 §

Enligt förslaget ska ungdomar med utvecklingsstörning i kombination med vissa ytterligare funktionsnedsättningar ha rätt till särskilt anpassad gymnasiesärskoleutbildning. De ytterligare funktionsnedsättningar som avses i punkterna 1–3 är dövhet eller hörselskada, grav språkstörning samt dövblindhet. Utgångspunkten är att utbildningen ska erbjudas ungdomar med utvecklingsstörning och dövhet eller hörselskada som har behov av en tvåspråkig undervisningsmiljö med teckenspråk och talad svenska med tekniskt stöd. Ungdomar med dövhet eller hörselskada som befinner sig på en så låg utvecklingsnivå att de inte klarar av att lära sig teckenspråk ska ändå kunna anses ha behov av en tvåspråkig undervisningsmiljö. Ungdomar med utvecklingsstörning i kombination med grav språkstörning som är beroende av teckenspråk för sin kommunikation ska också ingå i målgruppen för utbildningen. Flertalet ungdomar med grav språkstörning behöver inte teckenspråk för att kommunicera. Den begränsade grupp ungdomar som avses är elever som helt saknar talförmåga eller i övrigt har så stora svårigheter att kommunicera att de är beroende av teckenspråk för att kunna kommunicera.

Ungdomar med dövblindhet föreslås ingå i målgruppen som en egen grupp. De ungdomar det handlar om är ofta ungdomar som är födda med dövblindhet och som kommer från den statliga riksrekryterande specialskolan Åsbackaskolan. Det kan dock även handla om ungdomar med dövblindhet som förvärvats senare.

Enligt fjärde punkten ska anpassad utbildning erbjudas ungdomar med utvecklingsstörning i kombination med synnedsättning och ytterligare funktionsnedsättning. Det handlar om ungdomar med komplexa funktionsnedsättningar och omfattande behov av individuella lösningar och anpassningar som har svårt att få tillgång

till en tillfredsställande gymnasiesärskoleutbildning genom hemkommunens försorg.

40 §

Paragrafen, som är ny, innebär att ungdomar som tillhör målgruppen ges rätt till anpassad gymnasiesärskoleutbildning om de uppfyller de villkor som följer av 4 §, det vill säga att deras skolplikt har upphört och att de inte bedöms ha förutsättningar att nå upp till gymnasieskolans kunskapskrav därför att de har en utvecklingsstörning. Det framgår vidare av 4 § andra stycket att ungdomar som omfattas av 40 § ska kunna påbörja utbildningen senast under det första kalenderhalvåret det år de fyller 21 år.

Den nämnd som avses i 45 § beslutar om den sökande tillhör särskolans målgrupp samt i övrigt uppfyller villkoren enligt 4 §, om rätten till anpassad utbildning, samt om placering hos huvudman. Mottagande huvudman svarar därefter för antagning till program. Utbudet av program och antalet platser ska så långt möjligt anpassas med hänsyn till ungdomarnas önskemål.

41 §

Paragrafen är ny och innebär att ungdomar som söker till en rikrekryterande utbildning och tillhör målgruppen ska ha rätt till en utbildningsplats. Den nämnd som prövar rätten till utbildningen beslutar om placering hos en huvudman. I nuläget anordnas utbildningen av Örebro kommun.

42 §

Paragrafen är ny. I paragrafen regleras boende och omvårdnad i boendet som en rättighet för de ungdomar som bedöms ha ett sådant behov. Prövning av rätt till boende görs av den nämnd som avses i 45 §. Rekvisiten för rätt till elevhemsboende är att boende ska behövas med hänsyn till avståndet till elevens ordinarie bostad, funktionsnedsättningen eller någon annan särskild omständighet. Eleven ska ha ett rimligt pendlingsavstånd, vilket innebär en restid under två timmar per dag med allmänna färdmedel. Om eleven har

längre restid eller inte klarar av resorna på grund av sin funktionsnedsättning kan boende i elevhem beviljas.

43 §

Paragrafen är ny och anger att ansökan till riksrekryterande gymnasiesärskola för elever med utvecklingsstörning och vissa ytterligare funktionsnedsättningar görs hos en särskild nämnd, till skillnad från vad som annars gäller för gymnasiesärskolan. Huvudregeln för gymnasiesärskolan är att ansökan till utbildning ges in till den sökandes hemkommun, se 19 kap. 28 §.

44 §

Paragrafen är ny. Den särskilt anpassade gymnasiesärskoleutbildningen med i förekommande fall boende och omvårdnad i boendet är utformad som en rättighet för de ungdomar som omfattas och motsvaras av en skyldighet för staten att erbjuda utbildningen. Statens skyldighet att erbjuda utbildningen tillgodoses genom att regeringen får bestämma vilken eller vilka kommuner som får anordna särskilt anpassad utbildning i sin gymnasiesärskola och att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får träffa avtal om utbildning, boende och omvårdnad med en sådan kommun.

45 §

Paragrafen som är ny anger att prövning av målgruppsstillhörighet till den riksrekryterande gymnasieutbildningen görs av en särskild nämnd. Eftersom det är fråga om riksrekrytering har det bedömts lämpligt att en gemensam nämnd för hela landet prövar frågor om rätt till särskilt anpassad utbildning. Nämnden prövar frågor om målgruppsstillhörighet till den riksrekryterande utbildningen och om rätt till boende med omvårdnadsinsatser. Omfattningen av nämndens prövning framgår av 39 §. Nämndens prövning omfattar frågan om generell behörighet till gymnasiesärskolans målgrupp, det vill säga om sökanden har en utvecklingsstörning. Här skiljer sig regleringen från vad som generellt gäller för gymnasiesärskolan där det är den sökandes hemkommun som prövar denna fråga, se

18 kap. 4 och 5 §§. Inför beslutet ska hemkommunen göra en utredning motsvarande den som enligt 7 kap. 5 § andra stycket ska göras inför beslut om mottagande i grundsärskolan om utredning saknas eller av andra skäl bedöms nödvändig. Nämnden ska vidare besluta om rätt till boende i elevhem och rätt till omvårdnadsinsatser.

Nämnden ska inhämta erforderliga underlag för att kunna göra en rättssäker bedömning.

Nämndens beslut om utbildning, boende och omvårdnad i boendet föreslås kunna överklagas hos Skolväsendets överklagandekommitté.

46 §

I anslutning till en gymnasiesärskola med särskilt anpassad utbildning ska det erbjudas boende i elevhem och omvårdnad i boendet. Boendet och omvårdnadsinsatserna i boendet ska tillhandahållas kostnadsfritt för eleverna. För dessa kostnader utgår statsbidrag. Huvudmannen ska dock kunna ta ut en skälig avgift för kost. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska få meddela föreskrifter om kost och logi.

47 §

I paragrafen, som är ny, anges principerna för interkommunal ersättning. Hemkommunen ska svara för kostnaderna för utbildning. Av bestämmelsen framgår vidare att hemkommunen ska svara för kostnader för boende och omvårdnad i boendet. Enligt utredningens förslag är det staten som genom statsbidrag kommer att svara för merparten av kostnaderna för boende och omvårdnad i boendet. Hemkommunen föreslås stå för en viss del.

48 §

I paragrafen, som är ny, upplyses om att skollagens bestämmelser är tillämpliga för riksrekryterande gymnasieutbildning för ungdomar med utvecklingsstörning och vissa ytterligare funktionsnedsättningar, om inte något annat särskilt anges.

28 kap.*17 §*

I paragrafen regleras överklagande av beslut som fattas av den nämnd som avses i 15 kap. 38 § och 18 kap. 45 §. Paragrafen anpassas till att förutom beslut avseende riksrekryterande Rh-anpassad gymnasieskola även omfatta beslut avseende riksrekryterande gymnasieutbildning med undervisning på teckenspråk och beslut avseende riksrekryterande gymnasiesärskola.

Litteratur

- Bruce, Barbro (2007) *Problems of language and communication in children; Identification and intervention* Akademisk avhandling, Lunds universitet.
- Bräcke Diakoni *Vad hände efter Riksgymnasiet?* Projekt praktikplatser – ett steg till arbete/sysselsättning vid Riksgymnasiet i Göteborg.
- Bräcke Diakoni m.fl. *Att växa – ett projekt om transition* En sammanställning av intervjuer med föräldrarna till avgångseleverna 2010 vid riksgymnasiet i Göteborg för ungdomar med rörelsehinder.
- Carlsson Törnqvist, Maria och Thulin, Sofia (2007) *Livssituationen för vuxna personer med språkstörning* Examensarbete D-nivå.
- Coniavitis Gellerstedt, Lotta (2006) *Om elever med hörselskada i skolan*, rapport till Specialpedagogiska institutet .
- Coniavitis Gellerstedt, Lotta (2007) *Om elever och hörteknik*, rapport till Specialpedagogiska institutet.
- Försäkringskassans vägledning *Assistansersättning vägledning* 2003:6 version 7.
- Granberg, Otto (2012) *Rapport: Uppdrag att kartlägga antal personer i Stockholms län med medfödd eller tidigt förvärvad funktionsnedsättning och utvärdera om målgruppens behov av habilitering i öppen vård tillgodoses.*
- Gunnarsson-Rouledge Zarah, Nilsson Jeanette och Lindqvist Rafael (2002) *Hur gick det sen? Unga rörelsehindrade personers erfarenheter av sina livsvillkor efter avslutade gymnasiestudier vid Riksgymnasiet i Umeå.*
- Gustafsson, Arne *Att höra i skolan – om hörteknik i undervisningen. Förutsättningar och möjligheter.* Specialpedagogiska skolmyndigheten 2009.

- Hedvall, Emilia (2009) *Språkstörning i ett livsperspektiv* Examensarbete D-nivå, Karolinska institutet.
- Hägglund, Evelina och Klareskog, Agnes (2009) *Livssituationen hos vuxna män med språkstörning i tidig ålder* Examensarbete D-nivå, Karolinska institutet.
- Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning* Sveriges internationella överenskommelser SÖ 2008:26 (Utrikesdepartementet).
- Kristianstads kommun i samarbete med Kristianstads högskola (2008) *Vad hände sen?*
- Lang, Lena (2004) ... *OCH DEN LJUSNANDE FRAMTID ÄR VÅR ... Några ungdomars bild av sin tid vid riksgymnasium* Doktorsavhandling i pedagogik, Lärarutbildningen Malmö högskola.
- Malmqvist, Johan *Gymnasieval för ungdomar med svåra rörelsehinder – slutrapport.*
- Norberg, Yström, Brunnberg (2008) *Vi är en grupp fast två ändå. Om döva och hörselskadade elevers erfarenheter av Riksgymnasiet.*
- Nysam *Nyckeltal 2010 Rapport Habilitering.*
- Regeringens proposition 1989/90:92 *om gymnasieutbildning för svårt rörelsehindrade ungdomar.*
- Regeringens proposition 1998/99:105 *Elever med funktionshinder – ansvar för utbildning och stöd.*
- Regeringens proposition 2008/09:199 *Högre krav och kvalitet i den nya gymnasieskolan.*
- Regeringens proposition 2009/10:89 *Bäst i klassen – en ny lärarutbildning.*
- Regeringens proposition 2009/10:165 *Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet.*
- Regeringens proposition 2011/12:49 *Vissa frågor om fristående skolor.*
- Regeringens proposition 2011/12:50 *En gymnasiesärskola med hög kvalitet.*
- SFS 1949:381 *Föräldrabalk.*
- SFS 1991:931 *Förordning om statsbidrag till särskilda insatser på skolområdet.*

- SFS 1991:1110 *Lag om kommunernas skyldighet att svara för vissa elevresor.*
- SFS 1993:167 *Förordning om skolindex.*
- SFS 1993:387 *Lag om stöd och service till vissa funktionshindrade.*
- SFS 1995:667 *Förordning om bidrag till vissa funktionshindrade elever i gymnasieskolan.*
- SFS 2001:453 *Socialtjänstlag.*
- SFS 2010:110 *Socialförsäkringsbalk.*
- SFS 2010:800 *Skollag.*
- SFS 2010:2039 *Gymnasieförordning.*
- SFS 2011:130 *Förordning med instruktion för Specialpedagogiska skolmyndigheten.*
- SFS 2011:326 *Förordning om behörighet och legitimation för lärare och förskollärare och utnämning till rektor.*
- Sjöberg, Malena *Ibland låtsas jag att jag förstår En bok om elever med språkstörning* Afasiförbundet i Sverige och Riksförbundet DHB.
- SKOLFS 1992:44 *Förordning om extra ersättning för vissa handikappade elever vid studier i gymnasieskola.*
- SKOLFS 2009:24 *Specialpedagogiska skolmyndighetens föreskrifter om avgifter för kost och logi för vissa elever som bor i elevhem.*
- SKOLFS 2009:25 *Specialpedagogiska skolmyndighetens föreskrifter om ersättning för vissa kostnader enligt skollagen.*
- SKOLFS 2011:159 *Skolverkets föreskrifter om vad som krävs för att en lärares kompetens ska vara relevant för vissa ämnen i gymnasieskolan.*
- Skolinspektionen (2010) *Skolsituationen för elever med funktionsnedsättning i gymnasieskolan* Kvalitetsgranskning (Rapport 2010:04).
- Skolverket (2010) *Förslag på delmål samt struktur för uppföljning inför en handikappolitisk strategi* Redovisning av regeringsuppdrag.
- Skolverkets aktuella analyser 2008 *Studieresultat i gymnasieskolan – en statistisk beskrivning av ofullständiga gymnasiestudier.*

- Socialdepartementet *Standardregler för att tillförsäkra människor med funktionsnedsättning delaktighet och jämlikhet.*
- Socialstyrelsen (2010) *Alltjämt ojämnt! Levnadsförhållanden för vissa personer med funktionsnedsättning.*
- SOU 1989:54 *Rätt till gymnasieutbildning för svårt rörelsehindrade ungdomar, Delbetänkande av 1989 års handikapputredning.*
- SOU 1996:167 *Gymnasieutbildning för vissa ungdomar med funktionshinder.*
- SOU 1998:66 *Funkis – funktionshindrade elever i skolan.*
- SOU 2006:54 *Teckenspråk och teckenspråkiga – översyn av teckenspråkets ställning.*
- SOU 2007:87 *Ökad likvärdighet för elever med funktionshinder.*
- SOU 2011:8 *Den framtida gymnasiesärskolan – en likvärdig utbildning för ungdomar med utvecklingsstörning.*
- SOU 2011:30 *Med rätt att välja – flexibel utbildning för elever som tillhör specialskolans målgrupp, Delbetänkande av utredningen om en flexibel specialskola.*
- Specialpedagogiska skolmyndigheten (2008) *Kvalitetsuppföljning av riksgymnasiernas elevhemsboenden.*
- Specialpedagogiska skolmyndigheten (2009) *Redovisning av regeringsuppdrag angående gymnasieutbildning för elever med funktionshinder (dnr ALL 2009/403).*
- Specialpedagogiska skolmyndigheten (2009) *Möjligheter med hinder* Rapportsamling om grav språkstörning del I.
- Specialpedagogiska skolmyndigheten (2009) *Möjligheter med hinder* Rapportsamling om grav språkstörning del II.
- Specialpedagogiska skolmyndigheten (2010) *Möjligheter med hinder* Rapportsamling om grav språkstörning del III.
- Specialpedagogiska skolmyndigheten (2010) *Möjligheter med hinder* Rapportsamling om grav språkstörning del IV.
- Specialpedagogiska skolmyndigheten (2010) *Möjligheter med hinder* Rapportsamling om grav språkstörning del V.
- Statens folkhälsoinstitut A 2011:08 *Hälsan hos barn och unga med funktionsnedsättning.*

Statskontoret *Kostnadsfördelningen för elever vid riksgymnasierna och principer för statens ersättning till de anordnande kommunerna.* (dnr 2009/113-5).

Svenska Uneskorådets skriftserie nr 4, 1996.

Svenska Uneskorådets skriftserie nr 3, 2001.

Utbildningsförvaltningen Stockholms stad (2011) *HUGIS Hörskadade ungdomars gymnasiealternativ i Stockholm* Delrapport.

Kommittédirektiv

**Flexibel utbildning för elever som tillhör
specialskolans målgrupp**

**Dir.
2010:47**

Beslut vid regeringssammanträde den 22 april 2010

Sammanfattning

En särskild utredare ska, med utgångspunkt i de förslag som lämnades i betänkandena *Två nya statliga specialskolor* (SOU 2007:30) och *Ökad likvärdighet för elever med funktionshinder* (SOU 2007:87), föreslå hur en flexibel specialskola ska kunna införas.

Utredaren ska lämna förslag på hur en elev ska kunna genomföra olika delar av sin utbildning i skolformerna specialskola respektive grundskola eller obligatorisk särskola.

Utredaren ska också bedöma om styrningen av specialskolan behöver ändras för att möjliggöra ökad samverkan med grundskolan och särskolan. Dessutom ska utredaren ta ställning till hur staten bäst kan stödja kommunala och fristående huvudmäns utbildning för elever som tillhör specialskolans målgrupp i syfte att skapa likvärdiga förutsättningar mellan olika huvudmän.

Vidare ska utredaren se över utbildningen för elever i specialskolan som följer särskolans kursplaner. Slutligen ska utredaren lämna förslag på hur elever i grundskolan och den obligatoriska särskolan (särskolan) i behov av undervisning i teckenspråk kan få sådan undervisning och se över behovet i övrigt av att anpassa undervisningen till dessa elever. Utredaren ska lämna de författningsförslag som är nödvändiga för att genomföra förslagen.

Uppdraget ska redovisas senast den 31 januari 2011.

Den statliga specialskolan förändras

Den statliga specialskolan finns för elever som på grund av sitt funktionshinder eller andra särskilda skäl inte kan gå i grundskolan eller särskolan. Det finns tre rikstäckande skolor: Ekeskolan, för elever med synskada och ytterligare funktionshinder, Åsbackaskolan, för elever med dövhet och hörselskada kombinerad med utvecklingsstörning och för elever med medfödd dövblindhet och Hällsboskolan, för elever med grav språkstörning. För döva eller hörselskadade elever som inte behöver utbildning med särskilda insatser vid Åsbackaskolan finns regionskolor i Härnösand, Lund, Stockholm, Vänersborg och Örebro. Specialpedagogiska skolmyndigheten är huvudman för specialskolan. Myndigheten är också ansvarig för att ge specialpedagogiskt råd och stöd till skolhuvudmän, vilket görs genom en regional organisation och fyra rikstäckande resurscenter.

Antalet elever i den statliga specialskolan har minskat under flera år. Mellan läsåren 1999/2000 och 2008/2009 har antalet elever i regionskolorna minskat från 606 till 430. Med hjälp av cochlea-implantat har allt fler barn med dövhet eller hörselnedsättning talat svenska som första språk. Det gör att dessa barn får ökade möjligheter att ta del av utbildningen i grundskolan eller särskolan. Även om andelen elever i regionskolorna med särskilt stort behov av stöd har ökat, är specialskolan för barn med hörselnedsättning i praktiken inte längre en skolform enbart för elever som inte kan gå i grundskolan eller särskolan. Regionskolorna har i stället utvecklats till ett alternativ som elever och vårdnadshavare ofta väljer i konkurrens med kommunala eller fristående alternativ.

Mot denna bakgrund tillsatte regeringen en utredning om förutsättningar och ansvarsfördelning för den statliga specialskolan (dir. 2006:127). Utredaren föreslog i betänkandena *Två nya statliga specialskolor* (SOU 2007:30) och *Ökad likvärdighet för elever med funktionshinder* (SOU 2007:87) en förändrad inriktning för specialskolan som innebär en flexibel utbildning och utökat stöd till kommunala och fristående skolor som anordnar utbildning för elever med dövhet och hörselnedsättning. Utredarens förslag behöver i dessa delar vidareutvecklas och konkreta författningsförslag behöver tas fram. Dessutom finns behov av att göra en heltäckande översyn av specialskolan och av utbildning för elever i behov av teckenspråk.

Uppdraget att utforma en flexibel specialskola

Flexibilitet och samverkan mellan skolformer

I betänkandet *Två nya statliga specialskolor* (SOU 2007:30) föreslog utredaren att elever som var inskrivna i specialskolan skulle kunna få en del av sin utbildning i kommunens grundskola eller särskola. Utredaren konstaterade att man i visstidsutbildningen vid Specialpedagogiska institutets resurscenter utvecklat en flexibilitet och ett gott samarbete med elevens hemkommun. De positiva erfarenheterna av visstidsutbildningen borde enligt utredaren tas tillvara i en framtida specialskola.

En majoritet av eleverna med hörselnedsättning eller språkstörning får i dag sin utbildning utanför specialskolan, dvs. i grundskola eller särskola. En mer flexibel specialskola skulle gynna även dessa elever. Redan i dag förekommer det att specialskolor under kortare tid tar emot elever från grundskolan eller särskolan, så kallade deltidselever. Dessa elever får på så vis ta del av den särskilda kompetens som utvecklats i den statliga specialskolan.

För att en elev ska kunna fullgöra sin skolplikt i två skolformer som delvis styrs av olika regler är det viktigt att frågor som rör myndighetsutövning, t.ex. ansvaret för betygsättning, är lösta. Dessutom bör ansvarsförhållandena även när det gäller andra frågor som t.ex. utvecklingssamtal och individuella utvecklingsplaner vara tydliggjorda. Det finns också behov av att tydliggöra andra aspekter, t.ex. om och i vilken utsträckning huvudmannaskapet kan vara delat mellan olika huvudmän, hur det ekonomiska ansvaret för olika insatser ska fördelas och hur frågan om ekonomisk ersättning ska hanteras.

I betänkandet *Ökad likvärdighet för elever med funktionshinder* (SOU 2007:87) redogörs det för det så kallade Malvaprojektet i Stockholm där den kommunala Alviksskolan samarbetar med den statliga Manillaskolan. En gemensam skolorganisation skulle underlätta elevens val av skolform och innebära att färre elever behöver byta skola under sin utbildningstid. För att ett sådant samarbete ska kunna vidareutvecklas kan det emellertid krävas författningsändringar som möjliggör nära samverkan mellan kommunala skolor och specialskolan.

Möjligheten till samverkan mellan specialskolan, grundskolan och den obligatoriska särskolan kan också bero på skillnader i hur undervisningen regleras. Regleringen av undervisningen i special-

skolan skiljer sig i dag på flera punkter från regleringen av grundskolan och den obligatoriska särskolan. Enligt förslaget till ny skollag i propositionen Den nya skollagen - för kunskap, valfrihet och trygghet (prop. 2009/10:165) ska grundsärskolan, motsvarigheten till dagens obligatoriska särskola, ha nio årskurser med samma garanterade undervisningstid som grundskolan. Eleverna ska dock ha rätt att fullfölja utbildningen under ytterligare två år efter skolpliktens upphörande. Specialskolan ska även i fortsättningen bestå av tio årskurser. Visserligen har specialskolans timplan ändrats för att bättre stämma överens med den som gäller för grundskolan, men det kan ändå finnas behov av att anpassa regleringen av specialskolan för att möjliggöra ökad samverkan mellan skolformerna.

Utredaren ska därför utreda hur specialskolan för elever med dövhet, hörselnedsättning eller språkstörning i framtiden bör utformas och inriktas. I detta ingår att

- föreslå författningsändringar så att en elev i specialskolan delvis ska kunna genomföra sin utbildning i hemkommunens grundskola eller obligatoriska särskola,
- föreslå författningsändringar så att en elev i grundskolan eller den obligatoriska särskolan delvis ska kunna genomföra sin utbildning i specialskolan,
- bedöma om en samverkan mellan grund- eller särskolor och specialskolan i form av en gemensam skolorganisation kräver ytterligare författningsändringar och i så fall lämna sådana förslag, och
- bedöma i vilken utsträckning regleringen av specialskolan kan och bör anpassas till regleringen av grundskolan och den obligatoriska särskolan.

Likvärdiga förutsättningar för olika huvudmän

Det finns i dag kommunala och fristående skolor som särskilt inriktats mot elever med dövhet, hörselnedsättning eller språkstörning. I betänkandet Ökad likvärdighet för elever med funktionshinder (SOU 2007:87) konstaterade utredaren att kommunernas genomsnittliga kostnad för en elev i dessa skolor är betydligt högre än deras kostnad för en elev i specialskolan. I syfte att skapa likvärdiga förutsättningar mellan dessa skolor och den statliga specialskolan föreslog utredaren bl.a. att ersättningen till dessa

huvudmän genom det riktade statsbidraget till särskilda insatser på skolområdet (de så kallade SIS-medlen) skulle öka. SIS-medlen fördelas av Specialpedagogiska skolmyndigheten enligt förordningen (1991:931) om statsbidrag till särskilda insatser på skolområdet och kan bland annat beviljas för regionala undervisningsinsatser för elever med funktionsnedsättning samt för utvecklingsinsatser.

Som ytterligare ett led i att garantera olika huvudmän likvärdiga förutsättningar föreslogs i SOU 2007:87 att Specialpedagogiska skolmyndigheten skulle inrätta en organisation med regionala resurscenter som skulle samordna utbildningen för eleverna.

Utredaren ska, med utgångspunkt i nuvarande ansvarsfördelning mellan stat och kommun,

- ta ställning till hur staten genom Specialpedagogiska skolmyndigheten bäst kan stödja kommunala och fristående huvudmäns utbildning för elever som motsvarar specialskolans målgrupp, t.ex. genom SIS-medlen, och
- ta ställning till hur staten kan stödja gymnasieutbildning för dessa elever.

Specialskolans målgrupp förändras

Enligt 3 kap. 3 § skollagen (1985:1100) är specialskolan till för elever som på grund av sitt funktionshinder eller andra särskilda skäl inte kan gå i grundskolan eller särskolan därför att de är synskadade och har ytterligare funktionshinder, är döva eller hörselskadade, eller har en grav språkstörning. I praktiken har emellertid gränsdragningen mellan målgrupperna för specialskolan, i första hand regionskolorna, å ena sidan, och särskolan och grundskolan å andra sidan blivit alltmer otydlig, vilket bl.a. konstaterats i betänkandet *Ökad likvärdighet för elever med funktionshinder* (SOU 2007:87) samt av Statskontoret i

Funktionshinder (SOU 2007:87) samt av Statskontoret i rapporten *Kommunernas ersättning för elever i specialskolan* (2010:1). I rapporten konstateras att det i hög grad är andra faktorer än elevens funktionsnedsättning som i dag styr inskrivningen i specialskolan. Eleven och dess vårdnadshavare kan t.ex. välja att söka sig till en tvåspråkig undervisningsmiljö, trots att eleven har förutsättningar att följa undervisningen i sin kommunala eller fristående hemskola. Det är huvudmannen för specialskolan som

prövar om ett barn ska tas emot i specialskolan. Fråga om mottagande får väckas av barnets vårdnadshavare eller av Mottagande får väckas av barnets vårdnadshavare eller av barnets hemkommun. Beslut om mottagande i specialskolan får överklagas hos Skolväsendets överklagandenämnd. Besluten får överklagas endast av barnets vårdnadshavare.

Elever och vårdnadshavare bör ha möjlighet att välja den skolform man anser bäst tillgodoser elevens behov. Det är dessutom inte acceptabelt att skollagens reglering skiljer sig från hur inskrivningen i praktiken går till.

Utredaren ska därför

- föreslå hur specialskolans målgrupp kan formuleras för att bättre svara mot den grupp som i dag har behov av den tvåspråkiga miljö som specialskolan kan erbjuda,
- bedöma om den föreslagna förändringen föranleder andra ändringar i regleringen för mottagande i specialskolan och i så fall lämna nödvändiga förslag.

Uppdraget att se över specialskolans nuvarande styrning

Anpassning av styrdokument efter målgruppen

Den ökade användningen av cochleaimplantat har inneburit att allt fler döva och hörselskadade i dag har talad svenska som första språk. År 2008 beslutade riksdagen (prop. 2007/08:112, bet. 2007/08:UbU16, rskr. 2007/08:212) att utvidga specialskolans målgrupp till att även omfatta elever med grav språkstörning samt synskada och ytterligare funktionshinder samt att Ekeskolan och Hällsboskolan skulle återetableras. Sammantaget innebär detta att specialskolans målgrupp har genomgått stora förändringar sedan dess styrning senast var föremål för en omfattande översyn. Skolverket har i mars 2010 redovisat förslag till nya kursplaner för grundskolan, specialskolan och sameskolan. Detta arbete har bedrivits utifrån hur specialskolans målgrupp uttrycks i nuvarande författningar. Däremot finns anledning att ytterligare se över samtliga styrdokument mot bakgrund av den förändrade målgruppen.

Utredaren ska därför

- bedöma i vilken utsträckning specialskolans styrdokument behöver anpassas för den nuvarande målgruppens behov och lämna nödvändiga förslag.

Tillämpning av särskolans kursplaner i specialskolan

Före år 2000 togs döva eller hörselskadade elever med utvecklingsstörning enbart emot i Åsbackaskolan. Enligt specialskoleförordningens (1995:401) dåvarande lydelse skulle dessa elever följa särskolans kursplaner, medan elever i regionskolorna huvudsakligen skulle följa grundskolans kursplaner. År 2000 ändrades regleringen så att elever med utvecklingsstörning även kunde tas emot i regionskolorna och där följa särskolans kursplaner. Inledningsvis rörde det sig om ett fåtal elever, men andelen elever i regionskolorna som läser enligt särskolans kursplaner har stadigt ökat. Regleringen av specialskolan är emellertid inte anpassad för elever som läser enligt särskolans kursplaner. Då denna grupp numera utgör en betydande andel av regionskolornas elever finns det anledning att se över regleringen av utbildningen för denna elevgrupp.

Det finns ett antal oklarheter när det gäller elever i specialskolan som följer särskolans kursplaner. För att en elev ska kunna tas emot i den obligatoriska särskolan krävs beslut från skolans styrelse, ett beslut som kan överklagas till Skolväsendets överklagandenämnd. För en elev i specialskolan saknas regler om övergång till särskolans kursplaner. En övergång till särskolans kursplaner får långtgående konsekvenser för eleven och det är därför viktigt att utredningar görs som ger ett tillräckligt underlag för de ställningstaganden som krävs. En konsekvens av den nuvarande regleringen är att förutsättningarna för att en elev med utvecklingsstörning ska tas emot i Åsbackaskolan i stället för i en regionskola, eller vice versa, inte är tydligt angivna. Dessutom kan beslutet om mottagande i en viss skolenhet inte överklagas till Skolväsendets överklagandenämnd. Vidare finns även betydande skillnader mellan specialskolan och särskolan när det gäller bl.a. ämnen, betygssättning och timplan. Exempelvis finns inte ämnet teckenspråk i särskolan, vilket fått till följd att det inte heller finns någon kursplan i teckenspråk för de specialskoleelever som har en utvecklingsstörning. Smärre förändringar i nämnda avseenden föreslås i propositionen Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet (prop. 2009/10:165), men det finns behov av att samlat se över dessa frågor.

Utredaren ska därför

- se över hur Specialpedagogiska skolmyndigheten utformar utbildning för elever i specialskolan som följer särskolans kursplaner,
- bedöma behovet av ytterligare reglering i syfte att garantera eleverna rättssäkerhet och en likvärdig utbildning, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Uppdraget att se över situationen för elever i grundskola och särskola som behöver teckenspråk

I specialskolan kan elever med dövhet, hörselnedsättning eller språkstörning läsa ämnet teckenspråk. Statens skolverk har fastställt en kursplan för ämnet teckenspråk i specialskolan. En majoritet av dessa elever får emellertid i dag sin utbildning i grund- eller särskolan. Regleringen av dessa skolformer medför vissa problem för skolhuvudmännen då det gäller att anpassa undervisningen efter dessa elevers behov.

Skolverket konstaterade t.ex. i lägesbedömningen för 2008 att grundskolans reglering kan hindra att elever med teckenspråk som första språk får tillgång till undervisning i teckenspråk. I grundskolan finns endast ämnet teckenspråk för hörande, som kan läsas inom ramen för språkvalet. Det innebär att elever med dövhet, hörselnedsättning eller språkstörning inte alltid har samma möjlighet att lära sig teckenspråk som elever i specialskolan.

Även när det gäller andra ämnen kan det finnas problem med att anpassa undervisningen för elever med dövhet, hörselnedsättning eller språkstörning. Visserligen möjliggör grundskoleförordningen (1994:1194) att lärare vid betygssättning får bortse från enstaka mål som eleven ska ha uppnått i slutet av det nionde skolåret om det finns särskilda skäl, men det finns ändå anledning att överväga om elevernas behov bättre skulle kunna tillgodoses genom anpassade mål eller kursplaner eller att de får möjlighet att delvis få sin undervisning enligt specialskolans kursplaner.

Utredaren ska därför

- lämna förslag på författningsändringar som möjliggör för elever i grundskolan och den obligatoriska särskolan som behöver undervisning i teckenspråk att få sådan undervisning, och

- bedöma behovet av att ytterligare anpassa regleringen av grundskolan och obligatoriska särskolan för elever med dövhet, hörselnedsättning eller språkstörning och i så fall lämna nödvändiga förslag.

Genomförande och redovisning av uppdraget

I uppdraget ingår att analysera och redogöra för de ekonomiska konsekvenser av utredarens förslag som uppstår för de olika huvudmännen. Utredaren ska också redogöra för konsekvenserna för de barn som berörs av förslagen och i denna analys utgå från de rättigheter som barn tillförsäkras enligt konventionen om barnets rättigheter och konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Utredaren ska i sina förslag ta hänsyn till funktionsnedsättning. Utredningen ska i sina förslag ta hänsyn till att en ny skollag föreslås börja tillämpas den 1 juli 2011 i enlighet med propositionen Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet (prop. 2009/10:165). I de delar som rör skolans styrdokument ska utredaren samråda med Statens skolverk. Vidare ska utredaren samråda med andra berörda myndigheter och organisationer.

Uppdraget ska redovisas senast den 31 januari 2011.

(Utbildningsdepartementet)

Kommittédirektiv

Tilläggsdirektiv till utredningen om flexibel utbildning för elever som tillhör specialskolans målgrupp (U 2010:04)

**Dir.
2010:48**

Beslut vid regeringssammanträde den 22 december 2010

Utvidgning av och förlängd tid för uppdraget

Med stöd av regeringens bemyndigande den 22 april 2010 har ansvarigt statsråd gett en särskild utredare i uppdrag att, med utgångspunkt i de förslag som lämnades i betänkandena *Två nya statliga specialskolor* (SOU 2007:30) och *Ökad likvärdighet för elever med funktionshinder* (SOU 2007:87), bl.a. föreslå hur en flexibel specialskola ska kunna införas (dir. 2010:47). Regeringen utvidgar nu utredarens uppdrag och förlänger dessutom utredningstiden. Utredaren ska enligt de ursprungliga direktiven redovisa uppdraget senast den 31 januari 2011. Uppdraget ska nu i stället redovisas senast den 30 mars 2012. Ett delbetänkande avseende utredningens ursprungliga uppdrag, förutom den del som rör gymnasieskolan, ska dock redovisas senast den 31 mars 2011.

Uppdraget att se över ansvarsfördelning för och finansiering av gymnasieutbildning för vissa elever med funktionsnedsättning

Alla ungdomar har rätt till gymnasieutbildning och hemkommunen är ansvarig för att erbjuda dem sådan. För en grupp elever med funktionsnedsättning tar staten i dag ett visst ansvar genom att bidra ekonomiskt till riksrekryterande gymnasieutbildning och andra utbildningsinsatser av regional art. Riksrekryterande gymnasieutbildning för vissa ungdomar med funktionsnedsättning anordnas för döva, hörselskadade och dövblinda samt för dem som har en språkstörning och behöver insatser av samma slag som döva vid de s.k. riksgymnasieskolorna RGD/RGH och RGD/H-sär i Örebro. För svårt rörelsehindrade ungdomar anordnas riks-

rekryterande Rh-anpassad gymnasieutbildning i Göteborg, Kristianstad, Stockholm och Umeå. Dessa s.k. riksgymnasieskolor får riktade statliga bidrag.

Staten stödjer även, genom Specialpedagogiska skolmyndigheten, kommunerna genom att ge råd och stöd i specialpedagogiska frågor.

Övergripande frågor

Kommunernas möjligheter att erbjuda de aktuella elevgrupperna lika tillgång till gymnasieutbildning varierar. För utbildning och stöd i utbildningen vid riksgymnasieskolorna har det ansetts motiverat att staten bistår med de resurser som krävs för att erbjuda elever inom riksgymnasieskolornas målgrupp det stöd som en enskild kommun, av olika skäl, har svårt att klara.

Specialpedagogiska skolmyndigheten har haft regeringens uppdrag (U2009/7489/G) att bl.a. kartlägga och analysera de anordnande kommunernas förutsättningar att kunna bedriva verksamheten på ett för eleverna ändamålsenligt sätt. Av myndighetens redovisning framgår att den fått en bild av en verksamhet som inte i alla delar uppfyller kraven men att det krävs en mer omfattande studie för att kunna bedöma om verksamheterna ger eleverna kunskaper och utvecklar deras färdigheter i enlighet med skollagens krav.

Statskontoret har i en redovisning av ett regeringsuppdrag om att utreda och lämna förslag på hur statens, kommunernas och i förekommande fall landstingens ekonomiska ansvar borde fördelas avseende elever som deltar i riksgymnasieutbildning för elever med funktionsnedsättning (U2010/1231/G), pekat på att hemkommunernas ersättning för utbildning inom riksgymnasieverksamheten är låg i jämförelse med de kommunala alternativ som byggts upp. Detta innebär, enligt Statskontoret, att det kan vara billigare för en kommun om en elev går vid någon av riksgymnasieskolorna jämfört med att göra anpassningar i den egna gymnasieskolan. Det finns dessutom enligt Statskontoret mycket som tyder på att de kommuner som anordnar riksgymnasieverksamheten i dag bidrar med en oproportionerligt liten del av utbildningskostnaden för egna elever vid riksgymnasieskolorna. Statskontoret ansåg vidare att det inte är motiverat att staten ska bidra till hemlandstingets kostnader för habilitering, vilket i dag är fallet.

Statskontorets redovisning tyder, enligt regeringens uppfattning, på att man bör överväga en i vissa delar förändrad finansiering av utbildningen vid riksgymnasieskolorna och av elevernas boende, habilitering och resor. Styrande principer för finansieringen bör vara enkelhet och tydlighet samt ett tydligt fokus på likvärdighet och elevens bästa. Det ska vara möjligt att på ett enkelt sätt följa upp hur statliga medel använts. Finansieringen av utbildningen ska ordnas så att det i så liten utsträckning som möjligt blir olika kostnader för hemkommunen och hemlandstinget beroende på vilken utbildning eleverna väljer. Statens ersättning till kommuner som anordnar riksgymnasieverksamhet ska bara täcka de merkostnader som kommunerna har för egna och andras elever. Elevens rätt till en likvärdig kvalitet i utbildningen innebär samtidigt att hänsyn måste tas till att det kan finnas stora individuella variationer i kostnaderna, eftersom varje elev ska ges förutsättningar att nå målen för utbildningen och har rätt till extra stöd därefter.

Specialpedagogiska skolmyndigheten konstaterar vidare i sin uppdragsredovisning att den författningsmässiga regleringen inom området riksgymnasieverksamhet för elever med funktionsnedsättning varken är enhetlig eller tillräckligt tydlig. Ett exempel är att reglerna för antagning skiljer sig åt mellan utbildningarna. Frågor om antagning till utbildning vid riksgymnasierna för döva och hörselskadade i Örebro avgörs i dag av styrelsen för utbildningen i Örebro kommun. Frågor om intagning till Rh-anpassad utbildning prövas i stället av ett särskilt beslutande organ inom Specialpedagogiska skolmyndigheten.

Regelverket behöver också anpassas till den nya skollagen som börjar tillämpas den 1 juli 2011 i enlighet med riksdagens beslut med anledning av propositionen Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet (prop. 2009/10:165, 2009/10:UbU21, rskr. 2009/10:370) och den reformerade gymnasieskolan som riksdagen beslutat i enlighet med propositionen Högre krav och kvalitet i den nya gymnasieskolan (prop. 2008/09:199, bet. 2009/10:UbU3, rskr. 2009/10:8).

För vissa av riksgymnasierna har staten 2001 upprättat avtal med de anordnande kommunerna. Eftersom elevtalsutvecklingen och elevgruppernas sammansättning har förändrats sedan dess behöver avtalen revideras. Det bör även upprättas avtal mellan staten och de anordnade kommunerna avseende de riksgymnasieskolor för vilka det i dag saknas sådana avtal.

Utredaren ska därför

- beskriva utvecklingen av elevgruppernas sammansättning vid de aktuella riksgymnasieskolorna och bedöma om det är en ändamålsenlig utbildning som bedrivs utifrån respektive elevgrupps behov och
- beskriva det framtida behovet av riksrekryterande utbildning och eventuellt andra typer av särskilda insatser inom utbildningsområdet för aktuella målgrupper.

Såväl utbildnings- som omvårdnadsinsatserna ska omfattas och utredningen ska fokusera på kvalitet, utbildningsresultat, etablering på arbetsmarknaden och fortsatta studier.

Utredaren ska vidare

- med utgångspunkt i Statskontorets rapport föreslå hur ansvaret för boende, habilitering och resor i anslutning till utbildning av gymnasieelever med funktionsnedsättning ska fördelas mellan staten och skolhuvudmännen samt hur verksamheten ska finansieras,
- göra en översyn av regelverket och lämna författningförslag när det gäller dagens riksrekryterande gymnasieutbildning för döva, hörselskadade och dövblinda ungdomar och ungdomar som har en språkstörning och behöver insatser av samma slag som döva samt när det gäller riksrekryterande utbildning för svårt rörelsehindrade ungdomar,
- lämna förslag till hur antagning av elever i de aktuella elevgrupperna ska regleras,
- bedöma om enbart kommuner ska kunna vara huvudmän för riksgymnasieverksamhet eller om även fristående huvudmän ska ges möjlighet att bedriva sådan verksamhet, och, om utredaren bedömer det lämpligt, lämna förslag, samt
- ta fram underlag för att staten ska kunna revidera och upprätta avtal med anordnande kommuner om riksgymnasieskolorna.

Likvärdig kvalitet i utbildningen ska vara en styrande princip. Såväl gymnasie- som gymnasiesärskoleverksamhet ska omfattas. Utredaren ska lämna de författningsförslag som är nödvändiga för att genomföra förslagen.

Särskilt om utbildning för elever med språkstörning

Örebro kommun har i en skrivelse till regeringen (U2010/1532/G) uppgett att riksgymnasieskolan för döva och hörselskadade i Örebro tar emot en ökande andel elever med diagnosen språkstörning. Kommunen anför också att utbildningarna med åren till stor del har kommit att vända sig till elever med språkstörning som delvis har andra behov än vad som anges i förordningen. Även Specialpedagogiska skolmyndigheten framhåller i redovisningen av regeringsuppdraget om gymnasieutbildning för elever med funktionshinder (U2009/7489/G) att elever med språkstörning i regel inte har behov av insatser av samma slag som döva.

Sedan 2008 ingår elever med grav språkstörning i specialskolans målgrupp. För denna målgrupp finns en särskild riksskola, Hällsbo-skolan, för vilken staten genom Specialpedagogiska skolmyndigheten är huvudman.

Mot denna bakgrund ska utredaren särskilt belysa utbildningssituationen för elever med språkstörning. I detta ingår att

- kartlägga elevgruppen med språkstörning som i dag studerar inom Örebro kommuns gymnasie- och gymnasiesärskola samt göra en bedömning av om utbildningen är ändamålsenlig,
- bedöma vilka konsekvenser utvidgningen av specialskolans målgrupp till att omfatta även elever med grav språkstörning har för gymnasie- och gymnasiesärskolan och
- bedöma vilka eventuella åtgärder som behöver vidtas med anledning av detta och, om utredaren finner det lämpligt, lämna förslag, inklusive författningsförslag.

(Utbildningsdepartementet)

Internationella deklARATIONER och ÖVERENSKOMMELSER

Det finns ett flertal internationella deklARATIONER och ÖVERENSKOMMELSER som har betydelse för utbildningen av barn och vuxna och som Sverige har anslutit sig till. En konvention är bindande för de länder som har ratificerat den, medan en deklARATION är uttryck för mötesdeltagarnas uppfattning eller politiska ambition. För en utförligare sammanfattning hänvisas till bilaga 3 i utredningens delbetänkande SOU 2011:30.

- *FN:s barnkonvention*¹ antogs 1989 och trädde ikraft året därpå. En av de bärande principerna i konventionen är barnets bästa. I en artikel om icke-diskriminering stadgas bl.a. att barn utan åtskillnad av något slag, ska tillförsäkras de rättigheter som anges i konventionen oavsett barnets, föräldrars eller vårdnadshavares handikapp. Konventionen slår fast alla barns rätt till utbildning.
- *FN:s standardregler*² antogs 1993. Dessa syftar till att tillförsäkra människor med funktionsnedsättning delaktighet och jämlikhet. Standardreglerna betonar bl.a. att utbildning för barn, unga och vuxna med funktionsnedsättning är en integrerad del av den ordinarie utbildningen. Specialundervisning får förekomma, men endast undantagsvis och i så fall med målet att förbereda de studerande för undervisning i det ordinarie skolsystemet. Standardreglerna anger endast ett undantag från denna princip. Döva och dövblindas speciella behov av kommunikation tillgodoses enligt standardreglerna bättre i specialskolor eller specialklasser eller i speciella enheter i vanliga skolor. Standardreglerna är inte juridiskt bindande, men är avsedda att vara normgivande.

---

¹ *Konvention om barnets rättigheter*; Sveriges internationella överenskommelser SÖ 1990:20 (Utrikesdepartementet).

² *Standardregler för att tillförsäkra människor med funktionsnedsättning delaktighet och jämlikhet*; Socialdepartementet.

- *Salamancadeklarationen*³ om principer, inriktning och praxis vid undervisningen av elever i behov av särskilt stöd antogs av den internationella konferensen om specialundervisning som 1994 anordnades av UNESCO i samarbete med den spanska regeringen i Salamanca. Deklarationen slår fast att med undantag för döva och dövblinda bör barn i behov av särskilt stöd undervisas inom det ordinarie utbildningsväsendet, i den skola de skulle gått i om de inte haft ett funktionshinder samt i ordinarie klass. Enligt deklarationen är detta det effektivaste sättet att bekämpa diskriminerande attityder, att skapa en välkomnande närmiljö, att bygga ett integrerat samhälle och att åstadkomma skolundervisning för alla.
- *Dakaröverenskommelsen*⁴ från UNESCO:s världskonferens *Utbildning för alla* som genomfördes 2000 innehåller överenskommelser om att medlemsländerna ska arbeta för att uppnå sex övergripande mål, bl.a. att alla barn senast 2015 ska ha tillgång till och fullfölja en kostnadsfri primärskoleutbildning av god kvalitet, att tillgodose ungdomars och vuxnas lärbbehov samt att på alla sätt förbättra och säkerställa kvaliteten på utbildningen, särskilt när det gäller läs- och skrivkunnet, räknefärdigheter och viktiga livsfärdigheter.
- *FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning*⁵ som antogs 2006 och trädde i kraft för Sverige i januari 2009 innehåller en artikel om utbildning. Konventionsstaterna erkänner rätten till utbildning för personer med funktionsnedsättning, förverkligad utan diskriminering och på lika villkor. För att förverkliga detta ska staterna bl.a. säkerställa ändamålsenliga individanpassade stödåtgärder i miljöer som erbjuder största möjliga kunskapsrelaterade och sociala utveckling som är förenlig med målet om fullständig inkludering.

---

³ Svenska Unescorådets skriftserie nr 4, 1996.

⁴ Svenska Unescorådets skriftserie nr 3, 2001.

⁵ *Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning*; Sveriges internationella överenskommelser SÖ 2008:26 (Utrikesdepartementet).

Kostnader och finansiering

1 Kostnader och finansiering för RgRh

Verksamheten vid den Rh-anpassade gymnasieutbildningen i Göteborg, Kristianstad, Stockholm och Umeå (RgRh) finansieras av elevernas hemkommuner och hemlandsting genom interkommunal ersättning¹ samt av staten genom verksamhetsbidrag till anordnande kommuner och genom andra statliga bidrag. Totalt uppgick kostnaden för RgRh till 194 miljoner kronor läsåret 2010/11. Av de belopp som läsåret 2010/11 tillfördes RgRh för finansiering av verksamheten stod staten för cirka 60 procent, hemkommunen för cirka 32 procent och hemlandstinget för cirka 6 procent. Resterande cirka 2 procent utgörs av annan finansiering.

1.1 Utbildningen vid RgRh

Kostnader för utbildningen

Kostnaden för utbildningen vid RgRh uppgick till knappt 80,5 miljoner kronor läsåret 2010/11 (se tabell 1). Kostnaden för utbildningen varierade mycket mellan de olika orterna. Högst var kostnaden per elev i Stockholm, lägst var den i Kristianstad.

Kostnaderna för utbildningen vid RgRh fördelar sig med cirka en tredjedel på undervisande personal, cirka en tredjedel på elevassistenter, cirka tio procent på lokaler och cirka en fjärdedel på övriga kostnader. I övriga kostnader ingår kostnader för administration (OH), löner som inte avser undervisande personal eller elevassistenter, skolmåltider samt vissa andra kostnader.

---

¹ 16 kap. 40 § skollagen (2010:800) och 11 kap. 7 § gymnasieförordningen (2010:2039).

Tabell 1 Kostnad per elev för utbildning vid RgRh läsåren 2008/09–2010/11, kronor

Läsår	Göteborg	Kristianstad	Stockholm	Umeå	Samtliga
2008/09	576 000	504 000	488 000	581 000	534 000
2009/10	607 000	449 000	589 000	649 000	559 000
2010/11	574 000	476 000	724 000	611 000	574 000

Källa: Respektive anordnande kommun. Utredningens bearbetning.

I samband med utbildningen uppkommer kostnader för resor på utbildningsorten mellan skolor och mellan skola och habilitering etc. Kostnader med anledning av detta redovisas under avsnitt 1.4, men ingår här i övriga kostnader.

Finansieringen av utbildningen

Ansvaret för att finansiera utbildningen vid RgRh delas mellan elevens hemkommun och staten. Med undantag för en bestämmelse om extra ersättning (se nedan) finns inga särskilda bestämmelser om hur utbildningen vid RgRh ska finansieras. Eftersom en elev som tillhör målgruppen har rätt att tas emot vid utbildningen bör skollagens bestämmelser om interkommunal ersättning för en elev som mottagits i första hand kunna tillämpas². Det innebär att ersättningen ska motsvara anordnarens självkostnad.

I praktiken betalar elevens hemkommun en programkostnad enligt respektive anordnande kommuns prislista för gymnasieskolan samt den faktiska kostnaden för eventuell elevassistent. Programkostnaden varierar mellan olika program och utbildningsorter. För elevassistans upprättas avtal mellan anordnande kommun och elevens hemkommun för varje elev. Avtalen innehåller uppgifter om hur mycket assistans eleven behöver, kostnaden för detta och betalningsrutiner.

Sedan början av 1990-talet finns dessutom en särskild förordning³ enligt vilken eleven hemkommun ska betala en extra interkommunal ersättning till den anordnande kommunen om 4 000 kronor per elev och termin för utbildning vid bland annat RgRh.

² 16 kap. 50–51 §§ skollagen (2010:800).

³ SKOLFÖFS 1992:44 Förordning om extra ersättning för vissa elever vid studier i gymnasieskola.

Beloppet har varit oförändrat över tid. Endast Göteborgs kommun har som anordnande kommun krävt den extra ersättningen.

Utbildningskostnader utöver programkostnaden, kostnaden för elevassistans och extra interkommunal ersättning ska betalas av staten via statsbidrag (tilläggsbidrag). Enligt regleringsbrev ska Skolverket svara för utbetalningen till de anordnade kommunerna⁴. Eftersom vissa utbildningsanordnare har betydligt lägre kostnader än vad de får finansiering för genereras ett överskott, även på totalt summerad nivå. Det gör det svårt att beräkna andelen som respektive finansär står för. De totala intäkterna fördelar sig dock så att staten de senaste åren har bidragit med 55–60 procent och hemkommunen med 40–45 procent (se tabell 2).

Tabell 2 Finansiering av utbildningen vid RgRh samt fördelning av finansieringen mellan elevens hemkommun och staten läsåret 2008/09–2010/11

	2008/09	2009/10	2010/11
Total finansiering (tkr)	91 578	89 555	89 346
varav från			
– hemkommunen ¹	38 %	37 %	45 %
– staten	59 %	59 %	55 %
– annan finansiering ²	3 %	4 %	0 %

Källa: Respektive anordnande kommun. Utredningens bearbetning.

1) Anordnande kommun räknas som hemkommun för sina folkbokförda elever.

2) I huvudsak överskott från tidigare läsår samt "övriga intäkter".

Vissa elever har personlig assistent i stället för eller som komplement till elevassistent. Beslut om en personlig assistent fattas med stöd av bestämmelserna om assistansersättning⁵ och finansieras av elevens hemkommun och Försäkringskassan.

Finansieringen av utbildningen för elever från de anordnande kommunerna är reglerad på samma sätt som för övriga elever som är antagna på den Rh-anpassade utbildningen. Utredningen har inte funnit annat än att anordnande kommun betalar motsvarande del av kostnaden som andra placerande kommuner.

Lsåret 2010/11 överstiger finansieringen kostnaderna med drygt tio procent, året innan med knappt sju procent. Någon åiterrapportering till Skolverket som utbetalande myndighet av hur bidraget använts

⁴ U2011/6110/S Anslag 1.6 Särskilda insatser på skolområdet, ap.2 Särskilda bidrag för rikskryterande gymnasial utbildning för elever med funktionshinder.

⁵ Se vidare Försäkringskassans vägledning *Assistansersättning*, vägledning 2003:6 version 7.

sker inte. Det finns inte heller rutiner för att återbetala överskott till staten.

1.2 Habiliteringen vid RgRh

Huvudman för habiliteringen vid RgRh är utbildningens värdkommun i Kristianstad, Stockholm och Umeå. I Göteborg är stiftelsen Bräcke Diakoni huvudman. Finansieringen av habiliteringen delas mellan elevernas hemlandsting och staten.

Kostnaden för habiliteringen beräknas till närmare 35 miljoner kronor för läsåret 2010/11 (se tabell 3).

Tabell 3 Beräknade kostnader för habilitering vid RgRh, läsåren 2006/07–2010/11

Läsår	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11
Total kostnad (tkr)	35 366	37 128	37 616	38 585	34 795
Kostnad per elev med habilitering (kronor)	204 000	207 000	224 000	243 000	243 000

Källa: Överenskommelser mellan staten och respektive huvudman. Utredningens bearbetning.

Det finansiella ansvaret för habiliteringen delas mellan hemlandstinget⁶ och staten. Hemlandstinget⁷ ska betala ersättning för kostnader för habilitering till den huvudman som enligt avtal med staten svarar för verksamheten. Hemlandstinget står för en tredjedel av kostnaden och staten för resterande två tredjedelar, i enlighet med regelverket.

Den läsårsvisa finansieringen regleras i föreskrifter från Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM) och framgår i läsårsvisa överenskommelser mellan staten, företräd av SPSM, och respektive anordnande huvudman⁸.

SPSM svarar för att utbetalningen av statsbidraget till anordnande huvudman sker vid två tillfällen per läsår. Även den del av finansieringen som elevens hemkommun ansvarar betalas via SPSM till anordnande huvudman, även det två gånger per år. Elevens hemkommun betalar i sin tur överenskommets belopp till SPSM.⁹

⁶ Elevens hemkommun i det fall kommunen är sjukvårdshuvudman.

⁷ 16 kap. 40 § skollagen (2010:800).

⁸ SPSM:s dnr: ALL 2011/434, ALL 2011/435, ALL 2011/436 och ALL 2011/438.

⁹ SKOLFS 2009:25 Specialpedagogiska skolmyndighetens föreskrifter om ersättning för vissa kostnader enligt skollagen.

1.3 Elevhemsboendet vid RgRh

Huvudman för elevhemsboendena är utbildningens värdkommun i Kristianstad, Stockholm och Umeå. I Göteborg är stiftelsen Bräcke Diakoni huvudman.

Kostnader för elevhemsboendet

Den beräknade kostnaden för boende i elevhem vid RgRh, omvårdnad i boendet och mat uppgick läsåret 2010/11 till drygt 75 miljoner kronor, motsvarande i genomsnitt drygt 950 000 kronor per boende elev (se tabell 4). Kostnaderna beräknas i de årliga överenskommelser som sluts mellan staten, genom SPSM, och de respektive huvudmännen för elevhemmen.

Tabell 4 Beräknad kostnad per elev för kost och logi samt omsorg i boendet läsåren 2006/07–2010/11

Läsår	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11
Kostnad per elev (kronor)	750 000	789 000	842 000	909 000	954 000

Källa: Årliga överenskommelser mellan staten och respektive huvudman, utredningens bearbetning.

Det finns skillnader mellan kostnaden per elev för elevhemsboendet mellan orterna. De avvikelser som förekommer härrör främst från andelen belagda platser i boendet. Stockholm och Umeå, som vissa läsår haft högre kostnader i förhållande till de övriga orterna, har funnits fler boendeplatser än vad som varit motiverat i förhållande till antalet boende elever. Enligt huvudmännen har det inte varit möjligt att anpassa storleken på boendena omedelbart när behov av platser minskar.

Finansiering av elevhemsboendet

Finansieringen av elevhemsboendet delas mellan elevens hemkommun och staten. Hemkommunen ska betala ersättning för kostnader för boende och omvårdnad i boendet till den huvudman som enligt avtal med staten svarar för verksamheten¹⁰. Ersättningen ska

¹⁰ 16 kap. 40 § skollagen (2010:800).

motsvara en tredjedel av de genomsnittliga kostnaderna för insatserna per elev¹¹.

SPSM får dessutom meddela föreskrifter om avgifter för kost och logi för elever som på elevhem i anslutning till en gymnasieskola med Rh-anpassad utbildning¹². SPSM har meddelat sådana föreskrifter innebärande att eleven ska betala en avgift för kost och logi om 3 000 kronor i månaden per elev – 1 500 kronor för logi och 1 500 kronor för kost – dock högst 27 000 kronor per läsår¹³. Eleven blir ersatt för detta genom det så kallade Rg-bidraget¹⁴ som betalas ut av Centrala studiestödsnämnden (CSN). Rg-bidraget utgår för skäliga kostnader för kost och logi med högst 27 000 kronor per läsår och täcker elevens faktiska kostnad. Avgiften för kost kan anpassas till om eleven väljer att stå för måltiderna själv.

Kostnader utöver hemkommunens ersättning och elevens avgift svarar staten för via statsbidrag. Via statsbidraget och Rg-bidraget svarar staten för två tredjedelar av finansieringen av elevhemsboendet och hemkommunerna för en tredjedel (se tabell 5).

Tabell 5 Finansiering av boende i elevhem vid RgRh samt fördelning av ansvaret för finansieringen läsåren 2006/07–2010/11

	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11
Total finansiering (tkr)	81 778	81 301	76 585	77 224	75 379
varav från					
– hemkommunen	33 %	33 %	33 %	33 %	33 %
– statsbidrag	62 %	61 %	60 %	60 %	57 %
– Rg-bidrag	4 %	3 %	3 %	3 %	3 %
– annan finansiering ¹	1 %	2 %	3 %	4 %	7 %

Källa: Överenskommelser mellan staten och respektive huvudman. Utredningens bearbetning.

1) I huvudsak överskott från tidigare läsår samt "övriga intäkter".

Ansvaret för elevhemsboendet vid RgRh regleras i avtal mellan staten och den kommun eller annan huvudman som ansvarar för boendet¹⁵. Avseende ersättning för verksamheten hänvisas till årliga överenskommelser som upprättas mellan SPSM och anordnade

¹¹ 11 kap. 7 § gymnasieförordningen (2010:2039).

¹² 11 kap. 6 § gymnasieförordningen (2010:2039).

¹³ SKOLFS 2009:24 Specialpedagogiska skolmyndighetens föreskrifter om avgifter för kost och logi för vissa elever som bor i elevhem.

¹⁴ Förordning (1995:667) om bidrag till vissa funktionshindrade elever i gymnasieskolan.

¹⁵ 11 kap. 5 § gymnasieförordningen (2010:2039). SPSM:s dnr: ALL 2010/303 (avser avtal med Stockholms kommun). Tidigare avtal mellan staten och huvudmännen härrör från 1990 (Göteborg och Umeå) samt 1993 (Kristianstad).

huvudman¹⁶. Överenskommelserna innehåller uppgifter om förväntat antal boende elever aktuellt läsår och beräkningar av kostnader utifrån nyckeltal och aktuellt kostnadsläge. Vidare framgår hur stor del av finansieringen som ska täckas av elevens hemkommun, av eleven via elevavgift som finansieras genom Rg-bidraget, och av staten via statsbidrag. Överenskommelsen innehåller också regler för hur eventuellt överskott respektive underskott ska hanteras av anordnande huvudman.

Utbetalningen av ersättningen till huvudmännen för boende och omvårdnad i boendet administreras på samma sätt som för habiliteringen.

1.4 Resor för elever vid RgRh

Resor som är aktuella för elever vid RgRh är resor mellan hemmet och studieorten för elever som bor på elevhem (hemresor), resor mellan boende och skolan (dagliga resor) samt övriga resor. Staten svarar för hemresor och dagliga resor för de elever som bor på elevhem vid RgRh, genom det så kallade Rg-bidraget som CSN svarar för¹⁷. Rg-bidrag lämnas för skäligena kostnader för resa mellan hemmet och studieorten vid läsårets början och slut samt för högst 18 fram- och återresor mellan utbildningsorten och den ordinarie bostadsorten för eleven, för en familjemedlem eller någon annan närstående till eleven. Därutöver kan Rg-bidraget finansiera dagliga resor mellan bostaden på utbildningsorten och utbildningsplatsen.

För 2010/11 var CSN:s kostnader för resor vid RgRh 3,4 miljoner kronor (se tabell 6).

Tabell 6 Utbetalt Rg-bidrag för hemresor och dagliga resor för elever boende i elevhem vid RgRh läsåren 2006/07–2010/11

	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11
Totalt (tkr)	4 498	4 251	4 019	3 622	3 408
varav					
– hemresor	93 %	95 %	91 %	92 %	90 %
– dagliga resor	7 %	5 %	9 %	8 %	10 %
Kostnad per elev i elevhemsboende (kronor)	41 000	41 000	44 000	43 000	43 000

Källa: CSN. Utredningens bearbetning.

¹⁶ SPSM:s dnr: ALL 2011/434, ALL 2011/435, ALL 2011/436 och ALL 2011/438.

¹⁷ Förordning (1995:667) om bidrag till vissa funktionshindrade elever i gymnasieskolan.

Endast för RgRh i Umeå och Göteborg redovisas kostnader inom Rg-bidraget för dagliga resor. På övriga utbildningsorter ligger boendena i så nära anslutning till utbildningsplatsen att denna typ av resor inte är aktuella eller löses de på annat sätt.

Vid samtliga utbildningsorter finns kostnader för vad som kan kallas för övriga resor, exempelvis resor som företas inom utbildningen. För läsåret 2010/11 uppgick dessa kostnader till totalt cirka 61 000 kronor i Göteborg, 162 000 kronor i Kristianstad, 165 000 kronor i Stockholm och 544 000 kronor i Umeå.

2 Kostnader och finansiering för RGD/RGH

Verksamheten vid gymnasieutbildningen för elever med dövhet, hörsel-skada, dövblindhet eller språkstörning i Örebro (RGD/ RGH) finansieras av elevernas hemkommuner genom interkommunal ersättning¹⁸ samt av staten genom verksamhetsbidrag till Örebro kommun¹⁹ och genom andra statliga bidrag. Totalt uppgick kostnaden för RGD/RGH till 202 miljoner kronor läsåret 2009/10. Av de belopp som läsåret 2009/10 tillfördes RGD/RGH för finansiering av verksamheten stod staten för 78 procent, hemkommunen för 21 procent. Resterande en procent utgörs av annan finansiering.

2.1 Utbildningen vid RGD/RGH

Kostnaden för utbildningen vid RGD/RGH uppgick till drygt 150 miljoner kronor läsåret 2009/10 (se tabell 7).

Tabell 7 Kostnad per elev²⁰ för utbildning vid RGD/RGH, läsåren 2006/07–2009/10

	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10
Total kostnad (tkr)	141 338	143 844	146 994	150 421
Kostnad per elev (kronor)	335 000	330 000	327 000	328 000

Källa: Örebro kommun. Utredningens bearbetning.

¹⁸ 10 kap. 10 § gymnasieförordningen (2010:2039).

¹⁹ U2001/277/G Avtal mellan staten och Örebro kommun.

²⁰ Fördelat på de 459 elever som var mottagna vid utbildningen den 15 oktober 2009.

Kostnaderna fördelar sig schablonmässigt med cirka 60 procent på personal, 17 procent på lokaler och resten på övrigt.

Kostnaderna finansieras av elevernas hemkommuner och staten. Om Örebro kommun har antagit en elev vid RGD/RGH som inte är hemmahörande i kommunen har kommunen rätt till ersättning för sina kostnader för elevens utbildning från elevens hemkommun²¹. I praktiken betalar hemkommunen elevens programkostnad, eventuella kostnader för elevassistent samt en extra ersättning om 4 000 kronor per elev och termin som enligt särskilda bestämmelser utgår för elever vid riksgymnasierna.²²

Sammantaget svarar statsbidraget för närmare den absoluta merparten av finansieringen (se tabell 8).

Tabell 8 Finansiering av utbildningen vid RGD/RGH, fördelat mellan elevens hemkommun och staten, läsåren 2006/07–2009/10

	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10
Total finansiering (tkr)	141 338	143 844	146 994	150 421
varav från				
– hemkommunen ¹	24 %	25 %	25 %	24 %
– statsbidrag	70 %	71 %	73 %	75 %
– annan finansiering ²	6 %	4 %	2 %	1 %

Källa: Örebro kommun. Utredningens bearbetning.

1) Anordnande kommun räknas som hemkommun för sina folkbokförda elever. Örebro kommun har dock endast finansierat utbildningen för ett tiotal av sina elever (se vidare nedan).

2) Avser täckning för underskott och "övriga intäkter", främst EU-bidrag. Övriga intäkter kan också handla om statsbidrag för lärarlyftet.

Att statens andel är så stor beror delvis på att Örebro kommun enligt avtalet med staten har ett lägre statistiskt förväntat antal elev vid RGD/RGH än de åttiofem elever som faktiskt går vid RGD/RGH och är folkbokförda i kommunen. Staten har här tagit ett utökat ansvar genom statsbidraget.

I de fall en elev har elevassistent avtalas villkoren mellan Örebro kommun och elevens hemkommun. Kostnaden beräknas utifrån en schablon som baseras på en genomsnittlig heltidslön för en elevassistent år 2011 på 19 000 kronor per månad. Ersättningen för assistenten baseras på hur stor andel av heltid eleven har behov av assistent. Läsåret 2010/11 hade 19 elever behov av elevassistent.

²¹ 10 kap. 10 § gymnasieförordningen (2010:2039).

²² SKOLFS 1992:44 Förordning om extra ersättning för vissa elever vid studier i gymnasieskola.

Särskilda bidrag till verksamheten för elever med dövblindhet

Utöver det generella verksamhetsbidrag som enligt avtalet utgår från staten till utbildningen vid RGD/RGH utgår också särskilda bidrag för verksamheten avseende elever med dövblindhet²³. En bidragspost avser särskilda stödinsatser för elever med ytterligare funktionsnedsättning (dövblindhet) och en utgörs av en fast summa till basorganisationen för verksamheten för ungdomar med dövblindhet. Ett särskilt bidrag för kompetensutveckling av personal och lokalanpassning utgår dessutom enligt avtalet som engångsbidrag och beslutas i särskild ordning. Bidragen räknas upp med skolindex varje år.

Sammantaget har bidraget varierat mellan 6,1 och 6,7 miljoner kronor åren 2006/07–2010/11. Läsåret 2011/12 till 15 elever gruppen med dövblindhet. Per elev handlar detta om ett totalt extra tillskott på i snitt ungefär 400 000 kronor per år, utöver det generella statliga verksamhetsstödet till RGD/RGH. Bidraget ingår inte i redovisningen av det generella verksamhetsstödet ovan.

Örebro kommun ansöker hos Utbildningsdepartementet om det extra bidraget för utgifter som tillkommer särskilt för de aktuella eleverna. Bidraget ska bland annat täcka kostnader för extra personalresurser (både assistenter och pedagogisk personal), tekniska hjälpmedel, tolk, anpassning av skolmiljön och läromedel. Bidrag beviljas i efterhand och utbetalas av Skolverket tillsammans med det årliga verksamhetsbidraget och ska täcka faktiska kostnader.

2.2 Boende vid RGD/RGH

För elever som vill och har behov av det ska Örebro kommun anvisa kost och logi²⁴. Det är således Örebro kommun som är huvudman för boendet vid RGD/RGH. Kommunen har organiserat boendet i elevhem (kollektivboende) samt i veckohem. Dessutom bor vissa elever i eget boende. Staten står för merparten av finansieringen och elevens hemkommun för en mindre andel. Elevavgifter förekommer. Dessa kostnader ges det dock bidrag för.

---

²³ U2001/277/G Avtal mellan staten och Örebro kommun; 6 § respektive 8 och 9 §§.

²⁴ 10 kap. 11 § gymnasieförordningen (2010:2039).

Kostnaderna för kost och logi vid kommunens kollektivboende och veckohem uppgick läsåret 2010/11 till drygt 41 miljoner kronor (se tabell 9).

Tabell 9 Kostnad för boende¹ vid RGD/RGH läsåren 2006/07–2010/11

	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/2011
Total kostnad (tkr)	33522	36 107	37 682	39 395	41 368
Kostnad per elev (kronor)	129 000	128 000	130 000	132 000	141 000

Källa: Örebro kommun. Utredningens bearbetning.

1) För vissa elever ingår inte kost i kostnaderna.

Örebro kommun och CSN har i avtal²⁵ reglerat prissättningen av kost och logi vid kollektivboendena och veckohemmen i anslutning till RGD/RGH. Inför varje läsår godkänner CSN en av Örebro kommun beräknad kostnad. Rg-bidraget som betalas ut av CSN och inackorderingsbidraget som elevernas hemkommuner står för ska täcka kostnaderna för kost och logi.

Elever som bor på elevhem eller i veckohem betalar för nio månader per läsår. Boendepriiset är innevarande år 17 824 kronor per månad i kollektivboende med mat och 16 524 kronor för kollektivboende utan mat. För veckohem är boendepriiset 12 224 kronor per månad. För att täcka dessa kostnader för eleven utgår inackorderingsbidrag från hemkommunen och Rg-bidrag från CSN. Inackorderingsbidraget från elevens hemkommun utgår med minst 1/30 av prisbasbeloppet per månad²⁶. 2011 motsvarade detta 1 427 kronor/månad²⁷.

Rg-bidraget från CSN utgår för kost och logi, samt annan service i samband med boendet, som inte täcks av inackorderingsbidraget (eller av aktivitetsersättning och sjukersättning för elever som har det)²⁸. Elever som bor i kollektivboende kan välja att behålla en del av Rg-bidraget och själva handla och laga mat. Dessa elever betalar 1 300 kronor mindre per månad till Örebro kommun.

²⁵ Avtal mellan CSN och Örebro kommun om prissättning av RGD/RGH:s boendeformer (1998-06-26) samt Protokoll – Möte mellan CSN och Örebro kommun (2009-11-18).

²⁶ 15 kap. 32 § skollagen (2010:800).

²⁷ Prisbasbeloppet för 2011 uppgick till 42 800 kronor enligt Statistiska Centralbyrån (SCB), pressmeddelande 2010:190.

²⁸ 4–7 §§, förordning (1995:667) om bidrag för vissa funktionshindrade elever i gymnasieskolan.

Elever som väljer att bo i eget boende finansierar detta med inackorderingsbidrag och Rg-bidrag.

Statens Rg-bidrag för kost och logi svarar för 80–85 procent av den totala finansieringen av elevernas boende vid RGD/RGH (se tabell 10). Genom inackorderingsbidraget svarar elevernas hemkommuner för knappt 15 procent av den totala finansieringen. Storleken på posten annan finansiering varierar över tid. Posten består dels av finansiering från andra nordiska länder, dels av inackorderingsbidrag som enligt fullmakt betalas direkt till Örebro kommun i stället för via eleven eller elevens vårdnadshavare.

Tabell 10 Finansiering av för elever i kollektivboende eller veckohem vid RGD/RGH, läsåren 2006/07–2009/10

	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10
Total finansiering (tkr)	33 534	36 042	38 100	39 620
varav från				
– hemkommunen (inackorderingsbidrag)	14 %	13 %	13 %	14 %
– staten (Rg-bidrag)	83 %	80 %	81 %	85 %
– annan finansiering ¹	3 %	7 %	6 %	1 %

Källa: Örebro kommun och CSN Utredningens bearbetning.

1) Andra finansiärer är exempelvis andra nordiska länder med elever vid RGD/RGH samt kommuner eller kommunalförbund med fullmakt att betala ut elevs inackorderingsbidrag direkt till Örebro kommun.

Utbetalningen av Rg-bidraget sker direkt till Örebro kommun i de fall kost och logi anordnas av kommunen. I övriga fall betalas bidraget ut till elevens vårdnadshavare eller till eleven, om denne är myndig. Inackorderingsbidraget utbetalas från elevens hemkommun till elevens vårdnadshavare eller till eleven, om denne är myndig. Vårdnadshavaren eller eleven betalar i sin tur till Örebro kommun. I de fall fullmakt har upprättats mellan vårdnadshavaren eller eleven och hemkommunen betalas inackorderingsbidraget direkt till Örebro kommun.

2.3 Resor

Resor som är aktuella för elever vid RGD/RGH är resor mellan hemmet och studieorten (hemresor) för elever som bor i elevhem, i veckohem eller i eget boende, men är skriven hos sina föräldrar på

annan ort samt resor mellan boende och skola (dagliga resor). Hemresor finansieras av staten via Rg-bidraget som CSN svarar för²⁹. Rg-bidrag lämnas för skäligena kostnader för resa mellan hemmet och studieorten vid läsårets början och slut samt för högst 18 fram- och återresor mellan utbildningsorten och den ordinarie bostadsorten för eleven, för en familjemedlem eller någon annan närstående till eleven.

Resor till och från boendet på utbildningsorten och skolan som överstiger sex kilometer betalas av elevens hemkommun. Eleven tilldelas busskort för dessa resor. Resor som understiger sex kilometer och som eleven på grund av sin funktionsnedsättning är i behov av finansieras via Rg-bidraget (dagliga resor).

För läsåret 2010/11 var kostnaden för de resor som finansieras av staten via Rg-bidraget drygt 5,6 miljoner kronor (se tabell 11).

Tabell 11 Utbetalt Rg-bidrag för hemresor och vissa dagliga resor för elever vid RGD/RGH berättigade till Rg-bidrag, läsåren 2006/07–2010/11

	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11
Totalt (tkr)	5 812	6 262	5 779	5 404	5 592
Varav					
– hemresor	100 %	100 %	99 %	99 %	99 %
– dagliga resor	0 %	0 %	1 %	1 %	1 %
Kostnad per elev (kronor)	22 000	22 000	20 000	18 000	19 000

Källa: CSN. Utredningens bearbetning.

Merparten av de dagliga resorna finansieras inte med Rg-bidraget, vilket framgår ovan, utan av elevernas hemkommuner. Läsåret 2010/11 var kostnaden för dagliga resor som finansierades av elevernas hemkommuner totalt 425 000 kronor. Sådana beslut finns för cirka 200 av de tillfälligt boende eleverna och avser utgifter för busskort med 2 250 kronor per år. Kostnaden har minskat avsevärt sedan Örebro kommun sedan läsåret 2010/11 ändrat sina regler för busskort. Tidigare fick samtliga gymnasieelever busskort, sedan 2010 endast de med minst sex kilometer till skolan i enlighet med elevreselagen³⁰. Nu gäller återigen att samtliga elever från Örebro får busskort. För elever från andra kommuner ska eleven få buss-

²⁹ Förordning (1995:667) om bidrag till vissa funktionshindrade elever i gymnasieskolan.

³⁰ Lag (2991:1110) om kommunernas skyldighet att svara för vissa elevresor.

kort om de har minst sex kilometer mellan det tillfälliga boendet. I annat fall avgör elevens hemkommun.

3 Kostnader och finansiering för Rgsär D/H

Verksamheten vid den riksrekryterande gymnasiesärskoleutbildningen för elever med utvecklingsstörning i kombination med dövhet eller hörselskada (Rgsär D/H) finansieras av elevernas hemkommuner, statsbidrag och med elevavgifter. Totalt uppgick kostnaden för Rgsär D/H till närmare 38 miljoner kronor läsåret 2009/10, motsvarande knappt 923 000 kronor per elev. Av de belopp som läsåret 2009/10 tillfördes Rgsär D/H för finansiering av verksamheten stod staten för cirka 57 procent, hemkommunen för cirka 40 procent och eleverna för cirka 3 procent.

3.1 Utbildningen vid Rgsär D/H

Kostnaden för utbildningen vid Rgsär D/H uppgick till drygt 19 miljoner kronor läsåret 2009/10 (se tabell 12). 72 procent av kostnaderna bestod av personalkostnader, 12 procent av lokalkostnader och 16 procent av övriga kostnader.

Tabell 12 Kostnad för utbildningen vid Rgsär D/H, läsåren 2006/07–2010/11

	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10
Total kostnad (tkr)	14 184	15 945	17 008	19 210
Kostnad per elev (kronor)	417 000	380 000	378 000	469 000

Källa: Örebro kommun. Utredningens bearbetning.

Utbildningen finansieras till största delen av staten via statsbidrag (tilläggsbidrag) som Skolverket betalar ut samt interkommunal ersättning och Örebro kommuns ersättning för egna elever (se tabell 13). Hemkommunen, liksom Örebro kommun betalar 135 000 kronor för utbildningen vid Rgsär.

Tabell 13 Finansiering av utbildningen vid Rgsär D/H samt fördelning av finansieringen mellan elevens hemkommun och staten, läsåren 2006/07–2009/10

	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10
Total finansiering (tkr)	12 573	15 771	16 624	18 065
varav				
– interkommunal ersättning	40 %	39 %	42 %	40 %
– från Örebro kommun	3 %	3 %	4 %	4 %
– statsbidrag	57 %	46 %	44 %	46 %
– extra statsbidrag	0 %	11 %	10 %	10 %

Källa: Örebro kommun. Utredningens bearbetning.

Utöver det anslagna statsbidraget och den interkommunala ersättningen samt ersättningen för den egna kommunens elever ansöker Örebro kommun sedan år 2007 om extra statsbidrag för att täcka kostnader som tillkommit med anledning av en ökad elevtillströmning. Avtalet³¹ mellan staten och Örebro kommun gäller för högst 30 elever. Kommunen är dock enligt avtalet oförhindrad att organisera utbildning för ett visst högre elevantal om behov finns. På senare år har elevantalet legat kring 40 elever. Sammantaget svarar staten för cirka 55 procent av finansieringen och kommunerna för cirka 45 procent.

Där det är aktuellt betalar elevens hemkommun för elevassistent. Ett visst assistentbehov täcks av den personal som finns i grundbemanningen. Kostnad och finansiering av extra behov av elevassistent avtalas mellan Örebro kommun och elevens hemkommun. Kostnaden beräknas utifrån en schablon som baseras på en genomsnittlig heltidslön för en elevassistent som 2011 uppgår till 19 000 kronor per månad. Kostnaden för assistenten som elevens hemkommun betalar baseras på procent av heltid utifrån elevens behov av assistent. Kostnaden för assistenten kan dock, för Örebro kommuns del, vara högre eller lägre än vad elevens hemkommun betalar med anledning av att assistentens faktiska lön kan avvika från schablonberäkningen. Läsåren 2008/09–2010/11 har mellan åtta och tio elever haft extra elevassistent i varierande grad, i genomsnitt omfattande motsvarande cirka 0,8 procent av en heltid. Kostnader och finansiering för detta ingår inte i tabellerna ovan.

³¹ U1998/4354/G, Godkännande av avtal mellan staten och Örebro kommun om utbildning inom Örebro kommuns gymnasiesärskola för döva/hörselskadade utvecklingsstörda elever från hela landet (regeringsbeslut).

3.2 Boende vid Rgsär D/H

Enligt avtalet³² mellan staten och Örebro kommun omfattar åtagandet boendeomsorg för eleverna.

Kostnaden för boendet uppgick för läsåret 2009/10 till drygt 18 miljoner kronor (se tabell 14).

Tabell 14 Kostnad för boendeomsorg vid Rgsär D/H, läsåren 2006/07–2009/10

	2006/07	2007/08	2008/09	2010/2011
Total kostnad (tkr)	15 397	17 718	19 132	18 132
Kostnad per elev i boendeomsorg (kronor)	497 000	479 000	476 000	518 000

Källa: Örebro kommun. Utredningens bearbetning.

Boendeomsorgen finansieras med statsbidrag och interkommunal ersättning (se tabell 15). Den interkommunala avgiften för boende är för närvarande 174 000 kronor per elev och år.

Tabell 15 Finansiering av boendeomsorgen vid Rgsär D/H samt fördelning av finansieringen mellan elevens hemkommun och staten, läsåren 2006/07–2009/10

	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10
Total finansiering (tkr)	14 160	18 211	19 682	19 118
varav				
– interkommunal ersättning	28 %	30 %	33 %	34 %
– statsbidrag	63 %	50 %	48 %	48 %
– extra statsbidrag	0 %	12 %	11 %	10 %
– övriga intäkter ¹	9 %	8 %	8 %	8 %

Källa: Örebro kommun. Utredningens bearbetning.

1) Avser hyra och mat i boendet.

Till detta kommer elevavgifterna bestående av hyra (2 400 kronor/månad, läsåret 2010/11) och mat (400 kronor/vecka, läsåret 2010/11)³³. Summan som eleven ska betala faktureras hemkom-

³² U1998/4354/G, Godkännande av avtal mellan staten och Örebro kommun om utbildning inom Örebro kommuns gymnasiesärskola för döva/hörselskadade utvecklingsstörda elever från hela landet (regeringsbeslut).

³³ Uppgift från Örebro kommun.

munen som sedan i sin tur får inkräva betalning från eleven eller elevens vårdnadshavare. Detta ger elevens hemkommun möjlighet att stå för dessa kostnader om kommunen finner det lämpligt. Tidigare fakturerades eleven direkt vilket, enligt uppgift från Örebro kommun, ledde till att vissa elever som inte kunde eller ville betala blev föremål för kronofogdemyndigheten. Till skillnad från elever vid RgRh och RGD/RGH är elever vid Rgsär D/H inte berättigade till inackorderingsbidrag från hemkommunen eller Rg-bidrag från CSN för kostnader för kost och logi.

På samma sätt som anges för utbildningen vid Rgsär D/H ansöker Örebro kommun sedan år 2007 om extra statsbidrag för att täcka kostnader som tillkommit de senaste åren med anledning av en ökad elevtillströmning. Detta resulterar i att staten svarar för cirka 60 procent av finansieringen, kommunerna för 30–35 procent och elevavgifterna för 8 procent. Det saknas uppgifter om hur stor andel av eleverna som faktiskt står för sina elevavgifter själva och hur stor andel som får dessa betalda av hemkommunen.

3.3 Resor för elever vid Rgsär D/H

Kostnader för resor till och från hemmet och elevhemsboendet delas mellan staten och elevens hemkommun. Örebro kommun har beslutat att indela elevernas hemresor i tre prisgrupper med utgångspunkt i avståndet mellan hemmet och boendet:

- Prisgrupp 1 (0–199 km): 12 000 kronor per år
- Prisgrupp 2 (200–449 km): 26 000 kronor per år
- Prisgrupp 3 (>450 km): 58 000 kronor per år

Kalenderåret 2010³⁴ var den totala kostnaden för hemresor cirka 2,5 miljoner kronor, inklusive kostnader för ledsagande personal. Elever vid Rgsär D/H har inte som elever vid RgRh och RGD/RGH rätt till Rg-bidrag för skäligena kostnader för hemresor. I stället fördelas kostnader mellan staten och elevens hemkommun. Kostnaden som staten står för utgörs av en del av statsbidraget. Läsåret 2010/11 stod staten för 67 procent av kostnaderna för hemresor och elevernas hemkommuner för resterande 33 procent.

---

³⁴ Med anledning av organisatoriska förändringar och byte av ekonomisystem kan Örebro kommun endast redovisa kostnaderna för kalenderåret 2010. Beräknad kostnad för läsåret 2010/11 var 2,4 miljoner kronor enligt informationsbrev till berörda hemkommuner.

Kostnader för dagliga resor, resor till och från Arlanda vid hemresor och övriga resor var cirka 500 000 kronor år 2010. Beloppen finansierades av statsbidrag och interkommunal ersättning.

Kostnadskonsekvenser för den riksrekryterande gymnasiala utbildningen

1 Utbildning

Förslaget innebär att ansvaret för att utgifter motsvarande uppskattningsvis totalt 117 miljoner kronor överförs från staten till kommunerna för utbildningen vid RgRh, RgT samt Rgsär D/H. Därtill kommer 24 miljoner för elever som kommer att studera i sina hemkommuner i stället för vid RgT. Statens minskade utgifter för utbildningen vid RgRh, RgT och RgsärT beräknas till 142 miljoner kronor. För att komma fram till detta har utredningen gjort vissa antaganden som redovisas nedan.

RgRh

I Skolverkets regleringsbrev¹ för budgetåret 2012 beräknas det statliga tilläggsbidraget för 2012 till knappt 46,6 miljoner kronor, för 137 elevplatser. Det statliga bidraget beräknas således till cirka 340 000 kronor per elev.

Antalet elever har minskat sedan 2007/08 till dagens nivå. Utredningen föreslår ett visst förtydligande av målgruppen, vilket skulle tala för att antalet kommer att minska något ytterligare. Samtidigt finns anledning att anta att den nyetablering av verksamheten i Stockholm som planeras kan komma att leda till fler

---

¹ U2011/7258/SAM (slutligt), U2011/7297S, *Regleringsbrev för budgetåret 2012 avseende Statens skolverk.*

sökande. Utredningen utgår därför i sina beräkningar från ett oförändrat antal elever.

Staten bör dock enligt utredningen kompensera för det fall det uppstår påtagliga extra kostnader på grund av att antalet elever från den anordnande kommunen överstiger vad som är statistiskt förväntat. Med utgångspunkt i förhållandena läsåret 2010/11 skulle det handla om totalt knappt 8 miljoner kronor, cirka 2 miljoner kronor för Kristianstad och knappt 6 miljoner kronor för Umeå².

Totalt uppskattas således att kommunerna skulle belastas med ytterligare knappt 39 miljoner kronor om utredningens förslag genomförs och elevantalet vid RgRh är oförändrad. Samtidigt minskar statens bidrag med samma belopp. Fördelas de 39 miljonerna på externa elever och statistiskt förväntade elever i de anordnade kommunerna, dvs. elever för vilka inte staten förväntas bidra, innebär detta i genomsnitt ungefär 400 000 kronor per elev i ökade utgifter för elevernas hemkommuner.

RgT

I Skolverkets regleringsbrev för budgetåret 2012 beräknas det statliga verksamhetsstödet³ för 2012 till knappt 107,1 miljoner kronor, för 387 elever. Det statliga verksamhetsbidraget beräknas således till cirka 277 000 kronor per elev.

Antalet elever har minskat även vid RGD/RGH. Utredningens förslag innebär dessutom att antalet elever förväntas minska ytterligare. En försiktig utgångspunkt är att ett framtida RgT kommer att ha cirka 300 elever. Utredningen utgår från antagandet att kommunerna kommer att ha motsvarande kostnader för utbildningen för de elever som i stället för att gå på riksgymnasium kommer att studera hemma.

Staten bör dock enligt utredningen kompensera i de fall det uppstår påtagliga extra kostnader på grund av att antalet elever från den anordnande kommunen överstiger vad som är statistiskt förväntat. Utredningen uppskattar dessa extra kostnader för RgT till cirka 15 miljoner kronor⁴.

---

² Genomsnittlig utbildningskostnad per elev överstigande det statistiskt förväntade antalet, från vilket dragits uppskattad genomsnittlig programkostnad.

³ 6 § avtalet mellan staten och Örebro kommun (U2001/277/G).

⁴ Räknat för 65 elever. Utredningen har antagit att antalet elever vid RgT folkbokförda i Örebro kommun kommer att relativt sett minska mindre än det totala antalet elever. Om de hade minskat relativt lika mycket skulle beräkningarna gjorts baserat på knappt 60 elever.

Totalt uppskattas således att kommunsektorn som helhet kommer att belastas med cirka 92 miljoner kronor, varav 68 miljoner kronor avser elever vid RgT (förutsatt att utredningens förslag genomförs och elevantalet vid RgT minskar till 300 elever). Fördelas de 68 miljonerna på externa elever och statistiskt förväntade elever i Örebro kommun, dvs. elever för vilka inte staten förväntas bidra, innebär detta en ökad utgift på i genomsnitt ungefär 290 000 kronor per elev vid RgT för elevernas hemkommuner.

Det statliga bidraget minskar sammantaget med cirka 92 miljoner kronor, varav 24 miljoner är en konsekvens av minskat elevantal.

Till dagens statliga verksamhetsbidrag till RGD/RGH finns dessutom extra statliga bidrag med 6,2 miljoner kronor för särskilda stödinsatser för elever med ytterligare funktionsnedsättning (elever med dövblindhet) och ett särskilt bidrag på en miljon kronor för basorganisation för verksamheten för elever med dövblindhet⁵. Sammantaget innebär detta extra statliga bidrag för elever med dövblindhet på i storleksordningen 450 000 kronor per elev utöver verksamhetsbidraget. Utredningen bedömer att det extra statliga bidraget för elever med dövblindhet bör behållas tills vidare, men att avtalet bör ses över både till sin konstruktion och vad storlek på bidraget. Utredningen beräknar dock ett oförändrat bidrag.

Rgsär

Det framgår inte av Skolverkets regleringsbrev hur stort det statliga verksamhetsbidraget ska vara för utbildningskostnaderna vid Rgsär D/H. Baserat på historiska nivåer uppskattar utredningen⁶ bidraget för innevarande läsår till 12 miljoner kronor, beräknat för cirka 40 elever och inklusive extra statsbidrag efter ansökan, dvs. knappt 300 000 per elev.

Antalet elever kommer enligt utredningens uppfattning inte påverkas särskilt av att rätten till utbildningen regleras i lag. Målgruppen är väl känd i dag. Däremot kan elever tillkomma om RgsärT, som utredningen bedömer är önskvärt, etablerar

⁵ 8 och 9 §§ avtalet mellan staten och Örebro kommun (U2001/277/G).

⁶ Uppskattningen gjord p.g.a. att statsbidraget inte är uppdelat på utbildning respektive övrig verksamhet inom Rgsär D/H.

verksamhet för elever på nationellt program i gymnasiesärskolan. Dessa elever finns emellertid troligen redan i dag inom RGD/RGH, varför det inte uppstår kostnader för nya elever. Det handlar snarast om en omföring av finansiering mellan RgT och RgsärT.

Staten ska dock enligt utredningens förslag kompensera i de fall det uppstår påtagliga extra kostnader på grund av att antalet elever från den anordnande kommunen överstiger vad som är statistiskt förväntat. Utredningen uppskattar dessa extra kostnader för RgsärT till cirka två miljon kronor⁷. Kommunernas utgifter uppskattas således öka med 10 miljoner och statens minska med samma belopp.

Utredningen gör inga konsekvensbedömningar av förslaget om RgsärSyn. Detta har redan gjorts i betänkandet SOU 2011:8.

2 Habilitering

Av de överenskommelser⁸ som slutits mellan SPSM och berörda huvudmän inför läsåret 2011/12 beräknas statens verksamhetsstöd till ungefär 20 miljoner kronor och landstingens till cirka 10 miljoner kronor. Det statliga verksamhetsstödet beräknas till ungefär 147 000 kronor per elev.

Som nämnts ovan utgår utredningen i sina beräkningar från oförändrat antal elever vid RgRh. Det skulle allt annat oförändrat innebära att landstingen eller, i förkommande fall, kommunerna med utredningens förslag skulle få en kostnadsökning med 20 miljoner kronor jämfört med i dag. Statens bidrag till verksamheten minskar samtidigt med 20 miljoner kronor.

3 Boende

Sammantaget innebär förslagen i en del fall ökade utgifter för elever eller deras vårdnadshavare för kost. För elever vid Rgsär T kan det dock innebära minskade utgifter. För kommunerna innebär utredningens förslag minskade utgifter med totalt knappt 10 miljoner. För staten innebär förslagen minskade utgifter med

---

⁷ Räknat för fem elever och en merkostnad på ca 400 000 kronor per elev. Antalet elever folkbokförda i Örebro kommun varierar dock. Nivån på ersättning är en grov uppskattning.

⁸ SPSM:s dnr: ALL 2011/434, ALL 2011/435, ALL 2011/436 och ALL 2011/438.

knappt 3 miljoner kronor (ökade utgifter för ändrad finansiering minus minskade utgifter p.g.a. minskat antal boende elever vid RgT och minskade utgifter för elevernas kost vid RgRh och RgT).

För eleverna

För elever vid RgRh och RgT eller deras vårdnadshavare innebär förslagen ökade utgifter med 1 300 kronor per månad eller knappt 12 000 kronor per år. För elever vid RgsärT beror konsekvenserna på hur elevens kommun ställer sig i dagsläget. Om kommunen tidigare har tagit på sig att finansiera elevens avgifter på totalt 15 600 kronor per år för kost och 21 600 kronor per år för logi innebär förslaget en ökad kostnad med knappt 12 000 kronor per år. Om å andra sidan kommunen valt att debitera eleven eller elevens vårdnadshavare för avgifterna innebär det en besparing på cirka 25 000 kronor per år.

För kommunerna

Hemkommunernas ersättning för elever i elevhemsboende vid RgRh minskar med utredningens förslag med cirka 110 000 kronor per elev och år. Om man antar att ett oförändrat antal elever vid RgRh också innebär ett oförändrat antal boende elever innebär detta en minskad kostnad för kommunerna med cirka 9 miljoner kronor.

Utredningen föreslår inga förändringar av principer för finansieringen av elevboendet vid RgT som leder till ekonomiska konsekvenser för hemkommunerna för elever som bor tillfälligt i Örebro kommun för att studera vid RgT. Däremot förväntas en minskning av de totala utgifterna för inackorderingsbidrag till följd av att antalet elever vid utbildningen förväntas minska på grund av utredningens förslag om förändrad målgrupp. Utredningen har antagit att det totala antalet successivt kommer att minska till cirka 300 elever. Om andelen boende elever är oförändrad innebär detta en minskning med cirka 55 boende elever när förändringen fått fullt genomslag⁹. För kommunsektorn innebär det minskade totala utgifter för inackorderingsbidrag med minst 700 000 kronor¹⁰.

⁹ Räknat utifrån ett antagande att två tredjedelar av eleverna på RGD/RGH bor tillfälligt i Örebro kommun.

¹⁰ Räknat på inackorderingsbidragets lägsta nivå.

För elever i elevhemsboende vid RgsärT innebär utredningens förslag marginella förändringar för elevernas hemkommuner. Det kan slå några tiotusen kronor i den ena eller andra riktningen, beroende på om kommunen tidigare debiterat eleverna eller deras vårdnadshavare för elevavgifterna eller inte. Utredningen utgår i sina beräkningar från att utgifterna är oförändrade för kommunerna sammantaget. För elever som, om RgsärT anordnar utbildning på nationellt program, kommer att tas emot vid RgsärT i stället för vid RgT innebär förslaget endast en omföring av kostnader mellan verksamheterna.

För staten

För staten innebär förslagen ökade utgifter för boende och omvårdad i boendet vid RgRh, allt annat oförändrat. Eftersom antalet boende elever förväntas vara oförändrat bör de statliga utgifterna öka med samma belopp som de kommunala minskar, dvs. med ungefär 9 miljoner kronor. Utredningen anser dock att det finns förutsättningar att effektivisera verksamheten. Under det kommande året kommer exempelvis organisationen att anpassas bättre till antalet boende elever, vilket bör minska kostnaderna. Utredningen beräknar mot denna bakgrund ökade utgifter för staten med cirka 8 miljoner kronor per år.

Det uppstår inga ekonomiska konsekvenser för staten för elever som bor tillfälligt i Örebro kommun för att studera vid RgT till följd av utredningens förslag i detta kapitel. Den minskning av antalet boende elever som prognostiserats ovan till följd av utredningens förslag om förändrad målgrupp innebär däremot minskade utgifter med uppskattningsvis knappt 7 miljoner kronor.

Vid RgRh och RgT uppstår också minskade utgifter för ersättning till eleverna för kost med uppskattningsvis knappt 4 miljoner kronor (inkl. effekten av förändrad målgrupp för RgT).

Det uppstår inte heller några påtagliga ekonomiska konsekvenser för staten av förslagen för boende och omvårdad i boendet vid RgsärT.

4 Resor

Förslaget att staten ska svara för att fullt ut finansiera utgifterna för elevernas hemresor vid RgsärT innebär ökade utgifter för staten med drygt 800 000 kronor, inkl. ledsagning. Till detta kommer en icke preciserad del av de 500 000 kronor som 2010 finansierade både dagliga resor och resor till och från Arlanda i samband med hemresor. Utredningen uppskattar de ökade kostnaderna för staten till ungefär 1 miljon kronor. Kostnaderna för kommunerna minskar med samma belopp.

Utredningen lämnar inga andra förslag om elevresor.

Statens offentliga utredningar 2012

Kronologisk förteckning

1. Tre blir två! Två nya myndigheter inom utbildningsområdet. U.
2. Framtidens högkostnadsskydd i vården. S.
3. Skatteincitament för riskkapital. Fi.
4. Kompletterande regler om personuppgiftsbehandling på det arbetsmarknadspolitiska området. A.
5. Högskolornas föreskrifter. U.
6. Åtgärder mot fusk och felaktigheter med assistansersättning. S.
7. Kunskapsläget på kärnavfallsområdet 2012 – långsiktig säkerhet, haverier och global utblick. M.
8. Skadeståndsansvar och försäkringsplikt vid sjötransporter – Atenförordningen och försäkringsdirektivet i svensk rätt. Ju.
9. Förmån och fälla – nyanländas uttag av föräldrapenning. A.
10. Läsarnas marknad, marknadens läsare – en forskningsantologi. Ku.
11. Snabbare betalningar. Ju.
12. Penningtvätt – kriminalisering, förverkande och dispositionsförbud. Ju.
13. En sammanhållen svensk polis. Ju.
14. Ekonomiskt värde och samhällsnytta – förslag till en ny statlig ägarförvaltning. Fi.
15. Plan för framtagandet av en strategi för långsiktigt hållbar markanvändning. M.
16. Att angöra en kulturbygga – för stöd till nyskapande kultur. Ku.
17. Psykiatri och lagen – tvåångsvård, straffansvar och samhällsskydd. S.
18. Så enkelt som möjligt för så många som möjligt. – den mjuka infrastrukturen på väg. N.
19. Nationella patent på engelska? N.
20. Kvalitetssäkring av forskning och utveckling vid statliga myndigheter. U.
21. Här finns mer att hämta – it-användningen i småföretag. N.
22. Mål för rovdjuren. M.
23. Mindre våld för pengarna. Ku.
24. Likvärdig utbildning – riksrekryterande gymnasial utbildning för vissa ungdomar med funktionsnedsättning. U.

Statens offentliga utredningar 2012

Systematisk förteckning

Justitiedepartementet

Skadeståndsansvar och försäkringsplikt vid sjötransporter – Atenförordningen och försäkringsdirektivet i svensk rätt. [8]

Snabbare betalningar. [11]

Penningtvätt – kriminalisering, förverkande och dispositionsförbud. [12]

En sammanhållen svensk polis. [13]

Socialdepartementet

Framtidens högkostnadsskydd i vården. [2]

Åtgärder mot fusk och felaktigheter med assistansersättning. [6]

Psykiatrik och lagen – tvångsvård, straffansvar och samhällsskydd. [17]

Finansdepartementet

Skatteincitament för riskkapital. [3]

Ekonomiskt värde och samhällsnytta – förslag till en ny statlig ägarförvaltning. [14]

Utbildningsdepartementet

Tre blir två! Två nya myndigheter inom utbildningsområdet. [1]

Högskolornas föreskrifter. [5]

Kvalitetssäkring av forskning och utveckling vid statliga myndigheter. [20]

Likvärdig utbildning – riksrekryterande gymnasial utbildning för vissa ungdomar med funktionsnedsättning. [24]

Miljödepartementet

Kunskapsläget på kärnavfallsområdet 2012 – långsiktig säkerhet, haverier och global utblick. [7]

Plan för framtagandet av en strategi för långsiktigt hållbar markanvändning. [15]

Mål för rovdjuren. M. [22]

Näringsdepartementet

Så enkelt som möjligt för så många som möjligt – den mjuka infrastrukturen på väg. [18]

Nationella patent på engelska? [19]

Här finns mer att hämta – it-användningen i småföretag. N. [21]

Kulturdepartementet

Läsarnas marknad, marknadens läsare – en forskningsantologi. [10]

Att angöra en kulturbrygga – för stöd till nyskapande kultur. [16]

Mindre våld för pengarna. [23]

Arbetsmarknadsdepartementet

Kompletterande regler om personuppgiftsbehandling på det arbetsmarknadspolitiska området [4]

Förmån och fälla – nyanländas uttag av föräldrapenning. [9]